

**T.C.
MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
HARP TARİHİ ANABİLİM DALI
HARP TARİHİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**OSMANLI DEVLETİ'NDE SÜNGÜ VE SÜNGÜ
TALİMNÂMELERİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**MUSTAFA HAKİ YAKAR
1920104109**

TEZ DANIŞMANI: DOÇ.DR. MEHMET MERT SUNAR

**İSTANBUL
TEMMUZ 2022**

**T.C.
MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
HARP TARİHİ ANABİLİM DALI
HARP TARİHİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**OSMANLI DEVLETİ'NDE SÜNGÜ VE SÜNGÜ
TALİMNÂMELERİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**MUSTAFA HAKİ YAKAR
1920104109**

TEZ DANIŞMANI: DOÇ.DR. MEHMET MERT SUNAR

**İSTANBUL
TEMMUZ 2022**

T.C.
MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
HARP TARİHİ ANABİLİM DALI
HARP TARİHİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**OSMANLI DEVLETİ'NDE SÜNGÜ VE SÜNGÜ
TALİMNÂMELERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MUSTAFA HAKİ YAKAR
1920104109**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 21.07.2022
Tezin Savunulduğu Tarih : 21.06.2022

Tez Oy birliği / Oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	Doç.Dr. Mehmet Mert SUNAR	
Jüri Üyeleri	Dr.Öğr. Üyesi Salim AYDIN	
	Dr.Öğr. Üyesi Fatih GÜRCAN	

İSTANBUL
TEMMUZ 2022

ÖZGÜNLÜK RAPORU

Tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve ç) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 126 sayfalık kısmına ilişkin, 30/06/2022 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 4'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç
- 3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Millî Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Usul ve Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

M. Haki YAKAR
21.07.2022

ETİK BEYAN

Millî Savunma Üniversitesi Enstitüleri Dönem Projesi ve Lisansüstü Tez Hazırlama Kılavuzu'nda yer alan kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir; aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Bu tezdeki düşünce, görüş, varsayım, sav veya tezler bana aittir; Millî Savunma Bakanlığı, Millî Savunma Üniversitesi ve Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü sorumlu tutulamaz.

M. Haki YAKAR
21.07.2022

Sevgili aileme

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasına kaynak olan talimnameler 17. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar savaş meydanlarına damgasını vurmuş bir silah olan süngü üzerinedir. Osmanlı Devleti'nin modern bir ordu kurma çabaları içinde süngü ve süngülü tüfek önemli pratik ve sembolik anlamlara sahipti. 1826 öncesi askeri düzen içinde süngülü tüfek Avrupa usulü düzenli talim ile özdeşleşmiş bir anlam taşımaktaydı. Çoğu askerlik dışı ikincil bir iş ile meşgul olan Yeniçeri Ocağı mensupları açısından tabir caizse maişetlerine yönelik bir tehdit olarak algılanan talime karşı çıkma beraberinde süngünün de benimsenmemesi ile sonuçlanmıştı. Yeni ordu ile birlikte modern askeri düzen ve taktiklere uyum sürecinde süngülü tüfek talimi Osmanlı piyadeleri için hayati bir önem kazanmıştı. Çalışmada kullanılan altı adet talimname bu adaptasyon sürecinin önemli kanıtları niteliğindedir. Bu kaynaklardan birincisi Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nde mevcut olan Hüsrev Paşa Koleksiyonu 722 numaralı demirbaş ile kayıtlı olan ve müellifi/çevirmeni bilinmeyen *Süngü Talimnamesi* isimli yazma, ikincisi yine müellifi bilinmeyen *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi* isimli matbu talimname, üçüncüsü *Piyadeye Mahsus Süngü Mübarezesi Talimnamesi* adlı el yazması talimname, dördüncüsü Ömer Fevzi'nin yazdığı *Endaht Muhtırası*'nın ikinci bölümü, beşincisi Fuad'ın yazdığı *Süngü Mübarezesi* ve altıncısı da Mahmud Behçet'in *Süngü ile Mübarezenin İzahı ve Usul-ı Talim ve Terbiyesine Aid Program* adındaki kitaptır.

Tezde öncelikle süngünün de dahil edilebileceği silah tarihi çalışmaları açısından Türk askerî tarihçiliğinin yeterince çalışma yapılmadığından yola çıkarak, yakın dövüş silahlarının tarihinin daha iyi anlaşılması için bu silahların kullanımını öğrenmenin önemine değindik. Sonrasında süngünün birnevi atası diyebileceğimiz mızrağın tarihinden ve devamında süngünün ortaya çıkışını ele aldık. Ardından Osmanlı'da mızrak ve süngünün yerini değerlendirdik. Sonraki bölümde tezimizin ana konusunu oluşturan süngü talimnamelerinin içeriklerini yorumlayarak aktardık. Üçüncü bölümde de talimnamelerin karşılaştırmasını ve değerlendirmesini yaptık.

Tez hazırlama sürecim boyunca desteğini esirgemeyen ve benim ilgi alakamı doğru şekilde yönlendirip karşılaştığım kaynaklar konusunda yerli yerinde uyaran saygı değer hocam Doç.Dr. Mehmet Mert SUNAR'a teşekkürü borç bilirim. Yine lisansüstü eğitimim boyunca desteklerini gördüğüm değerli hocalarım Prof.Dr. Gültekin YILDIZ, Dr.Öğretim Üyesi Salim AYDIN ve Dr.Öğretim Üyesi Fatih GÜRCAN'a teşekkür ederim. Lisansüstü öğretimim ve tez çalışmam boyunca gösterdikleri destek için ATASAREN'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Millî Savunma Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Askerî Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM) Kütüphanesi ve Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi personeline de yardım ve destekleri için teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZGÜNLÜK RAPORU	
ETİK BEYANI	
İTHAF	
TEŞEKKÜR VE ÖNSÖZ	
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix
TÜRKÇE ÖZ	x
İNGİLİZCE ÖZ (ABSTRACT)	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Mızrak	7
1.2. Söngöñün Çıkışı	13
1.3. Söngö Açısından Taliminin Önemi	17
1.4. Osmanlı'da Mızrak ve Söngö	21
2. OSMANLI'DA SÖNGÖ TALİMNÂMELERİ	24
2.1. Mansure Ordusu Anonim Söngö Talimnamesi	25
2.2. Anonim Piyadeye Mahsus Söngö veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi ve Yüzbaşı Ömer Fevzi'nin Endaht Muhtırası Kitapları	35
2.3. Anonim Piyadeye Mahsus Söngö Mübarezesi Talimnamesi	50
2.4. Mülazım-ı Evvel Fuad'ın Söngö Talimnamesi	53
2.5. Yüzbaşı Mahmud Behçet'in Söngö Talimnamesi: <i>Söngö ile Mübarezenin İzahı ve Usul-i Talim ve Terbiyesine Aid Program</i>	61
3. OSMANLI'DA YAZILMIŞ SÖNGÖ TALİMNAMELERİNİN KARŞILAŞTIRMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ	79
4. SONUÇ	91
KAYNAKÇA	94
EKLER	98
Ek 1: Mahmud Behçet'in Söngö ile Mübarezenin İzahı ve Usul-i Talim ve Terbiyesine Aid Program Adlı Eserinin Transkripsiyonu	98
ÖZGEÇMİŞ	126

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 2.1: Mahmud Behçet'in Adım Harekâtına İlişkin Verdiği Tablo	66
Tablo 2.2: Mahmud Behçet'in Talim Tablosu	78
Tablo 3.1: Terminoloji Olarak Birbirlerine Benzer Olan Talimnamelerin Talim Sıralaması	86
Tablo 3.1: Dörtüş Tasnifleri	89
Tablo 3.1: Siperlerin Tasnifleri.....	90

KISALTMALAR

BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
HR. MKT	: Hariciye Mektubi Kalemı
HR. TH	: Hariciye Nezareti Tahrirat
İ. AS	: İrade Askeri
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
İ. HR	: İrade Hariciye

ÖZ

Osmanlı Devleti'nde Süngü ve Süngü Talimnameleri

Mustafa Haki YAKAR

Millî Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Enstitüsü

İstanbul, Temmuz 2022

Türk askerî tarihi çalışmalarında yakın dövüş silahlarının araştırılması eksik kalmış alandır. Genellikle yapılmış çalışmalar sembolik anlamları fazla olan Türk kılıcı ve yayı üzerine olmuştur. Özellikle yay hakkında askeri tarih çalışmaları elle tutulur düzeyde iken onun dışındaki silah tarihi araştırmaları hep daha yüzeysel olmuştur. Kılıç bile istenilen düzeyde çalışılmamıştır. Silahlar üzerine üç çeşit araştırma tarzı olduğu söylenebilir: silahın imal edilme süreci, silahlar üzerindeki süslemeler ve silahı kullanma sanatı. Türkçe yazılmış araştırma eserler arasında aslında en önemlisi olan ama en az değilinilen ise silahı kullanma sanatı olmuştur. En çok bahsi geçen silah olmasına rağmen Türk kılıcı hakkında bile kullanımına dair kitaplar bulamamaktayız.

Bu tez çalışmasında modern dönemin önemli silahlarından biri olan süngünün nasıl kullanıldığı hakkında bir araştırma yürüttük. Bu yüzden Osmanlı'da tespit edebildiğimiz süngü talimleri hakkında kitapları incelemeye ve kendi aralarında karşılaştırmaya aldık.

Anahtar Sözcükler: Süngü, Mızrak, Talim, Terbiye, Talimname, Mübareze, Asker, Savaş.

Bilim Kodu : 116104

Sayfa Sayısı : xi + 126

Tez Danışmanı : Doç.Dr. Mehmet Mert SUNAR

ABSTRACT

Bayonet and Bayonet Instruction in the Ottoman State

Mustafa Haki YAKAR

Turkish National Defense University, The Atatürk Institute of Strategic Studies

İstanbul, July 2022

Research on melee weapons is a neglected field in Turkish military history studies. Generally, the studies on weapons have been focused on the Turkish bow and sword, which have many political and cultural symbolic meanings. While military history studies, especially about the bow, are at a very tangible level, historical studies on other Turkish weapons have always been more superficial. Even the Turkish sword was not studied at the desired level. The existing academic studies on Turkish weapons can be classified into three categories depending on their focus: the production of weapons, the decorations on weapons and their cultural meanings, and weapon-based martial arts. Among these three categories, weapon-based martial arts is the least studied but the most important one. Although it is the most frequently mentioned weapon, there are very few studies on the use of Turkish sword.

This study aims to examine the adoption of bayonet and its drills by the Ottoman army from the nineteenth to the early twentieth centuries. It focuses on bayonet drill manuals used in the Ottoman army after the janissary opposition to regular military drills and the use of bayonets was broken with the abolition of the Janissary Corps. Through the examination of the contents of bayonet manuals as well as their comparison with each other, this dissertation tries to contribute not only to the historical study of melee weapons of the late Ottoman army but also to the understanding of Ottoman military reform.

Keywords: Bayonet, Pike, Drill, Discipline, Instruction, Duel, Soldier, War.

Science Code : 116104

Pages : xi + 126

Supervisor : Assoc.Prof. Mehmet Mert SUNAR, Ph. D.

1. GİRİŞ

Bu tez askerî tarihin en temel öğelerinden birini oluşturan ama ülkemizde yapılan askerî tarih çalışmalarında genellikle ihmal edilen bir alan olan silah tarihi üzerinedir. Klasik dönemden kalma bir silah olmasına rağmen modern dönemde bile piyadenin temel eğitiminin önemli bir parçasını teşkil eden süngü bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Süngü talimleri ya da daha geniş olarak silah talimlerinin birincil amacı bir askere veya savaşçıya silahın nasıl kullanılması gerektiğini öğretmektir. Mezkûr eğitimin beraberinde kişiye disiplin aşılması hedeflenir. Böylece modern dönemde tek tip veya tekdüze olması beklenen bir ordunun temelini ve sayı olarak çoğunluğunu teşkil eden neferlerin disiplininin ve etkinliğinin ön ayağı oluşturulmuş olur. Bu tezin ana eksenini de Osmanlı'da tespit edebildiğimiz süngü talimnamelerinin incelenmesi çerçevesinde oluşturulmuştur.

Silah, Arapça kökenli bir kelime olup eski Türkçe karşılığı yarık/yaraktır.¹ Anlamıysa eski devirlerden beri kişinin kendini savunması yahut saldırması için kullandığı bir araç olmasından gelir. Barutlu silahlar hariç tutulduğunda silahlar temelde ikiye ayrılır; saldırı ve savunma silahları.² Tarihte belli başlı ve irili ufaklı saldırı silahları olarak kılıç, meç, yatağan, pala, bıçak, hançer, kama, teber, balta, alem, topuz, döğen, şeşper, salık, usturpa, koçbaşı, sapan, yay, tatar yayı, mızrak, cirit, harbe, tırpan, zıpkın, lobut ve mancınık.³ Aynı şekilde savunma silahları ise miğfer, zincir zırh, levha zırh, kolçak, dizçek ve eldivendir. Yukarıdaki tasnif temel olmakla beraber silahların derinliğini anlamak için başka tasnifler de yapılmıştır. Yakın ve uzak dövüş silahları ile ağır ve hafif silahlar ise diğer yaygın tasnifler olarak geçmektedir⁴

¹ Celal Esad, Arseven, “Silah”, *Sanat Ansiklopedisi*, C. 4 (İstanbul: MEB, 1975), 1799. “yarak” kelimesi de işe yarayan alet olarak tasavvur edilip, yara- kökünden türemiştir. <http://www.lugatim.com/s/yarak> [Erişim Tarihi: 10.06.2022]

² a.g.m., 1809-1816.

³ a.g.m., 1813-1814.

⁴ Nebi, Bozkurt, “Silah”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, (TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2009) <https://islamansiklopedisi.org.tr/silah#1> [Erişim Tarihi: 08.06.2022]

Silahların özellikleri üzerinden bir tasnif daha yapılır. Bu tasnif de silahların vurucu, delici, kesici ve atıcı⁵ özelliklerine bağlı olarak yapılır. Mezkûr özellikler silahlara içkindir. Bizler bu özelliklere silahların pratik olarak kullanımları sırasında şahit olabiliriz. Mesela sıradan bir düz kılıçla yukarıda adı geçen dört özellik de icra edilebilir. Bu silahın kesici ve delici özellikleri ilk seferde düşünülebilir ancak düz kılıç, vurucu ve atıcı özellikleri de içinde barındırır. Atıcı olması kulağa ilk bakışta uygun gelmeyebilir ancak kimi el yazmalarında kılıçların bu şekilde kullanılarak rakibin alt edilmesinin öğütlendiği görülmektedir.⁶

Silah tarihi çok geniş bir saha olduğundan bu çalışmada silah tarihi araştırmalarına çalışmanın konusu dahilinde dar bir çerçevede değinilecektir. Silah tarihi araştırmaları Türk askeri tarihçiliğinde ihmal edilmiş bir alandır. Mevcut silah tarihi araştırmaları genellikle Türk kılıcı ve yayı üzerine yoğunlaşmakta ama çoğunlukla yüzeysel kalmaktadır. Yay üzerine yapılmış araştırmalar nispeten daha ileri düzeyde olsa da kılıç tarihi üzerine yeterince çalışma yapılmamıştır. Türkiye’de idealize edilen bir dönem olan Osmanlı’nın kuruluş ve yükseliş dönemlerinde başarı getiren unsurlardan biri olarak Türklerin kullandığı eğri kılıç gösterilmiştir. Ancak bu haylice romantize bir yaklaşımdır. Hey şeyden önce bir devletin savaş kazanması ve savaştan sonra güçlenmesi sadece teçhizata bağlı değildir. Bir devletin gelişimi ve yükselişinde rol oynayan çok daha önemli yapısal ve konjonktürel nedenler vardır. Eğri kılıcı övme ve belki de farkında olmaksızın birçok başarının kılıca bağlanması gibi yaklaşımlar genellikle içi dolu olmayan duygusal ve ideolojik yaklaşımlar olarak kalmakta, ama iş somut anlamda kılıcın tarihini yazmaya, üretim ve kullanımı hakkında bilgiler vermeye gelince ortaya tatmin edici bir sonuç çıkmamaktadır.

Bazen silah tarihi ve silahlar üzerine konuşup düşünmenin önüne ideolojik skalanın bir diğer tarafındaki duygusal ve önyargılı yaklaşımlar da çıkabilmektedir. Savaşı ve silahları olumsuzlayan, katliam ve cinayetle eşdeğer tutan bu tip yaklaşımlar da insanlık tarihinin en temel gerçekliklerinden olan savaş ve silahlar üzerine çalışma yapmayı engelleyen bir faktör olabilmektedir.

⁵ A.g.m.

⁶ Atıcı özelliğine örnek olarak 1350-1450 yılları arasında yaşamış İtalya kılıç ustası Fiore De’i Liberi’nin el yazmalarından düz kılıcın atıcı özelliğinin de icra edildiği görülmektedir. Bu hareketine verdiği isim de *Posta Sagittaria*’dır. Türkçe’ye” Okçu Siperi” olarak tercüme edebileceğimiz bu harekette kılıç, atıcı bir özellik kazandırılarak kullanılır. Bkz. <https://fightlikefiore.com/sword-in-armour-posta-sagittaria-archers-guard/> [Erişim tarihi: 08.06. 2022]

Silah tarihi çalışmaları açısından kitabi ve teorik çalışmalar kadar akademi dışında yapılan çalışmalar ve koleksiyon faaliyetleri de önem taşıtmaktadır. Günümüzde klasik dönem silahlarının koleksiyonculuğu önemli bir yer tutar. Koleksiyonculuk faaliyetleri tarihi silahların mümkün merteye materyal özelliklerinin keşfedilmesi ve tarihi eserler olarak hak ettiği değerin verilmesi açısından önemlidir. Koleksiyonculukyan ayrı olarak geleneksel yöntemlerin spor olarak devam ettirilmesi de yılların tecrübesiyle yoğrulmuş olan silah kullanma sanatlarının korunmasına yardımcı olur. Böylece mezkûr sanatlar hem korunma hem de geliştirilme imkânı bulmuş olur.

Örneğin spor bağlamında kılıç sanatları Doğu Asya’da ustadan ustaya devam eden bir gelenek olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Avrupa’da da eskrim sanatları kendisini spor aracılığıyla korumuş ancak geleneksel haliyle muhafaza edilmemişti. Son dönemlerden konu ile ilgili araştırmacıların el yazmalarını tercüme ederek yorumlaması ve deneysel olarak pratiğe aktarma çabaları sayesinde bu savaş sanatlarının tekrardan hayat bulduğu söylenbilir.⁷

Silahın bir askerin/savaşcının en önemli teçhizatı olduğunu söylemek malumu ilam etmeden ibaret olacaktır. Çünkü silah savaşma eylemini yerine getirmek için en somut obje durumundadır. Bu sebeple silah çoğu zaman savaş sembolü olarak da görülür. Ancak silah tarihi, askerî tarihin bir parçası olarak sadece sembolik ve yüzeysel bir değerlendirmeyeyle incelenmemelidir. Türkçe literatürde silahların imali ve kimler tarafından kullanıldığı hep anlatıla gelmiştir. Ancak imalinin yanında silahın *suret-i istimali*⁸ (kullanım şekilleri) de araştırılıp yazılmalıdır. Yoksa silahın tarihi eksik anlatılmış olur. Bu eksiklik de azımsanmayacak bir eksikliktir. Aslında bir silahın kullanım şekillerini öğrenmenin en iyi yolu o silahı tecrübe etmekten geçer. Tıpkı bir satranç oyununda açılış hamlelerini öğrendikten sonra bu açılış hamlelerini gerçek bir oyunda tatbik etmek nasıl faydalı oluyorsa kılıç ve mızrak gibi silahları da bu konular üzerine çalışan bir tarihi mümkün olduğunca tecrübe etmelidir. Böylelikle tarihi silah hakkında daha sağlıklı çıkarımlarda bulunabilir.

⁷ <https://www.hemaalliance.com/new-to-hema> [Erişim tarihi: 08.06.2022]

⁸ Bu tabir Osmanlı’nın son döneminde yazılmış talimnamelerde çokça karşımıza çıkmaktadır. Mesela başka silahlar bağlamında çoğaltılabilecek baēı örnekler için bkz. Hakkı, *Mevzi Muharebelerinde Topunun Suret-i İstimali Hakkında Kavaid* (İstanbul: Erkan-ı Harbiyye Mektebi Matbaası, 1335); Hafız Said, “Meydan-ı Muharebede Süvarinin Suret-i İstimali ve Tesiri”, *Mecmua-i Fünun-ı Askeriyye*, cz: 48 (şubat 1301), 323-324.

Silahların imalini ve kullanımını öğrenmek belli kazanımları beraberinde getirir. Modern dönem öncesinde bu kazanımlar ekseriyetle bireyseldi. Bu sanatlar kişinin kendi savaşıcılığını⁹ ve buna içkin sanata olan bağlılığını güçlendirmek için öğrenilirdi. Japonya ve samuray geleneği bu duruma verilecek iyi bir örnektir.¹⁰ Ancak modern dönemle birlikte mezkûr savaşıcılık ve sanat yerini askerlik ve disipline bırakmış denebilir. Modern dönem öncesinde yazılmış çoğu silah talim kitaplarında kitabın müellifi aynı zamanda bir ressamlık da icra etmiştir. Doğu Asya’da bu durumun izahı olarak bilgelikle karışmış bir şekilde “*kalem darbesi de kılıç darbesi de geri alınamaz*” desturu söylenegelmiştir. Modern dönemle birlikte ise orduların personel sayısı artmıştır. Bu artışın sebepleri birçok tarihçi tarafından Askerî Devrim tezi çerçevesinde araştırılmış ve tartışılmıştır. Bu dönemde devletler, ordularını güçlendirmek için nitelik ve niceliği beraber götürmeye çalışmışlardır. Yani orduların asker sayılarının artmasının yanında askerlerin asgarî düzeyde talim görerek eğitim almaları istenmiştir. Böyle bir ortamda eskinin savaşçı profili ve ethosu artık kendine yer bulamaz olmuştur. Çünkü devletler savaşmak için eskisinden daha fazla askeri çok daha kısa sürede eğitmeye çalışıyordu. Ancak bu süreçte modern talim, eskinin savaşçı motifini tamamıyla bitirmemiş sadece talimin amacı ve şekli değişmiştir. Örnek olarak çok eski dönemlerden beri kullanılan mızrağı ele alalım. Mızrağın istimalini yani kullanımını öğrenmek için yapılması gereken hamleleri öğrenmenin yolu bellidir. Bu hamleler bir hocanın eşliğinde erlerin silah talimi yapmasıyla öğrenilir. Bu talimler esnasında er, disiplini yani sıkıdüzeni öğrenir. Dolayısıyla modern dönemde bir kişinin bir silahı kullanmayı öğrenmesi aynı zamanda ordu içinde bireyliliğinin eritilmesidir. Er burada tektipleşir. Üniforma ise bunun simgesi olur.

Silahlar üzerine yapılan incelemelerin yoğunlaştığı üç temel alan bulunmaktadır; silahın imal edilme süreci, silah üzerindeki süslemeler ve silahı kullanma sanatı.¹¹ Türkçe’de silahlar üzerine yapılan çalışmalarda en eksik bırakılan alan ise silahı kullanma sanatı olmuştur. Silahı imal etme sanatı açısından bakıldığında bir hayli

⁹ Buradaki savaşıcılık bahsi övgü manasında değildir. Somut şekilde bu savaşıcılık bir geçim kaynağıdır.

¹⁰ Tarih olarak daha eski olduğu için Roma’nın talimlerini hariçte bırakıyoruz. Japonya’da ortaya çıkmış samuray sınıfı *buşido* üzerinden savaşçı ve silahını anlamlandırır. Bu sınıfın oluşmaya başladığı dönemden itibaren samuraylar büyük oranda birey olarak kalmışlardır. Efendilerine hizmetlerini samurayların kişiliğinden somutlaştırmıştır. Bkz. Inazo Nitobe, *Buşido*, çev. Doruk Akyüz (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016).

¹¹ T. Nejat Eralp, *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silahlar*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1993) 7.

kaynakla karşılaşmaktayız. Özellikle Türklerin kullandıkları yay ve kılıçlar üzerinde literatürde yazılmış olan kaynaklar dikkate değerdir. İlave olarak mezkûr silahların süslemeleri hakkında yazılmış akademik çalışma ve tezler bulmakta yine zorlanmayız. Ancak iş bu silahların kullanımını ve kullanımının öğrenilmesi konularına gelince mevcut literatürde önemli bir eksiklik söz konusudur. Deneysel askeri tarihçiliğimizin önemli bir sorununu ise bu eksiklik oluşturmaktadır. Maalesef tarihçiliğimiz mesaisini kullanımını bilmediğimiz silahları anlatmaya çalışmakla geçiyor gibi gözükmemektedir.

Silahların özellikleri ve kullanım şekilleri askerlerin veya savaşçıların savaşma yöntemlerine de nüfuz ederler. Daha da önemlisi silahlar muharebe düzenlerinin belirlenmesinde coğrafyadan sonra en önemli ikinci amildir. Silahlar düzeni sağlar. Düzen savaşta emirlere uyulmasını ve emirlerin sağlıklı aktarılmasını sağlar. Düzenin olmadığı bir orduya ya da savaş alanına ise kargaşa hakimdir. Kargaşada silahların ahenk içinde hareket etmesi zorlaşır. Çünkü silahlar birbirlerini tamamlar. Birbirini tamamlayan silahları doğru kullanan orduların sistematik üstünlük kazandığı görülmüştür.

Geç Ortaçağ'ın sonlarından ve klasik savaşlara kadar birbirlerini tamamlayan dört askerî sınıf vardı; mızraklılar, tüfekçiler, süvariler ve topçular. Mızraklılar tüfekli askerlerin güvenliğini sağlıyorlardı. Yoksa tüfekli askerler önce düşman süvarisinin sonra da piyadesinin kolay hedefi olurlardı. Mızraklı piyade olmadığında ise piyade saflarını aşan düşman sonra, yavaş hatta neredeyse hareketsiz olan topçulara ulaşırdı. Tüfekle mücehhez askerler olmazsa mızraklı piyade ise tehdit vermeyen ve uzaktan düzeni bozulup kolayca sindirilen askerler olurdu. Süvariler olmazsa düşman süvarileri hiçbir direnişle karşılaşmadan bir iki manevra ile düşmanlarını çepeçevre saracaklardı. Toplar ise hayatî bir görev görüp piyade askerlerin uzaktan düşman toplarına hedef olmasını engelliyordu. Yani silahlarına göre muharebeye hazırlanmış askerlerin yiğitlik ve cesareten ziyade birbirlerini tamamlayan düzen içinde olmaları gerekiyordu.¹²

Tezimizin ana eksenini teşkil eden süngü ise Türkçe'de eskiden beri kullanılan bir kelimedir. Süngü kelimesini tez boyunca bugün ilk akla gelen manada *bayonet*, yani

¹² Kenneth Chase, *Ateşli Silahlar Tarihi* çev. Füsun Tayanç, Tunç Tayanç (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008) 78.

tüfeğe takılmış bir kasatura-bıçak-kısa kılıç olarak kullanacağız. Ancak Türkçe’de bu anlamından başka kullanımları da olmuştur. Öncelikle süngü kelimesiyle ilk defa Orhun Abideleri’nde karşılaşmaktayız. Burada süngü, bugün bildiğimiz anlamda mızrak olarak kullanılmıştır. İslam öncesi Türk tarihinden beri kullanılmış olan sünüg/süngü, mızrak demek olsa da başka birçok kelimeler de mızrak anlamında kullanılmıştır. Cıda, gönder, kargı, harbe, niza ve sita bunlardandır. Bu kullanım çeşitliliği Türklerin Asya, Avrupa ve Afrika’nın birçok bölgesinde varlık göstermesinden kaynaklanır. Orhun Abideleri, Dede Korkut Hikâyeleri, Divan-ı Lügat-it Türk ve Kutadgu Bilig bu kelimelerin geçtiği en önemli eserlerdendir.¹³ Orhun Abideleri’nde ilk defa süngü ile dövüşmeye süngüşmek dendiği görülür.¹⁴

Süngü, kargı, mızrak, cıda, sita, harbe, niza ve gönder çoğunlukla aynı nesneyi işaret etmek için kullanılmışlardır. Mızrağın bu kadar çok farklı isimlerle anılması aslında Türkler arasında tarih boyunca yaygın olarak kullanıldığının tezahürüdür.¹⁵ Ancak bu isim çeşitliliği kimi zaman silahı anlamak için engel de olabilir.

Modern dönemde ise Türkçe’de süngü kelimesinin kullanımı değişmiştir. Avrupa’da icat olunan *bayonet*’in fiiliyatta mızrak gibi de kullanılması Osmanlı’da *bayonet*’e süngü denmesine sebebiyet vermiş olabilir. Yukarıda da bahsedildiği gibi Türkçe’de mevcut kaynakların ilkinde süngü olarak geçen silah ilerleyen dönemlerde birçok başka isimle daha anılmıştır. Mızrak kelimesi de Türkçe’ye sonradan girmesine¹⁶ rağmen bugün mezkûr silahı ifade etmek için en yaygın şekilde kullanılan kelime olmuştur. Osmanlı’da bugün bizim bildiğimiz süngülü tüfeklere çok defa *harbeli tüfek* de denmiştir. İlk defa bildiğimiz manada süngü kullanımını neferler için yazılmış Hüsrev Paşa Koleksiyonunda bulunan *Süngü Talimnamesi*’nde görmekteyiz.¹⁷ Ancak aynı dönemin başka kaynaklarında süngülü tüfeklerden bahsedilirken hala harbeli tüfek tabiri kullanılmaya devam ediliyordu. Ayrıca aynı dönemde bazı kaynaklarda süngünün hala mızrağı işaret eden anlamıyla kullanımını da görmekteyiz.¹⁸ Görünen o ki askerî sınıfta süngü tabirinin kullanımı yavaş yavaş

¹³ Reşat Genç, “Süngü” *Türk Ansiklopedisi*, C. 30, (Ankara: MEB, 1981) 136., Erkan Göksu, *Türk Kültüründe Silah* (İstanbul: Ötüken, 2019) 200-203.

¹⁴ Reşat Genç, a.g.m., 136.

¹⁵ Erkan Göksu, a.g.e., 199.

¹⁶ Reşat Genç, a.g.m. 136.

¹⁷ Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Hüsrev Paşa Koleksiyonu, nr. 777

¹⁸ Abdülhak Molla, *Tarih-i Liva: Sultan II. Mahmud Portresinden Farklı Bir Kesit*, hazırlan. Mehmet Yıldız (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2013) 105. “...dahi küşayış-i hava balater olup sîvari ağalara kışla derununda süngü talimi, yani mızrak kumandası etmeleri ferman buyurulmağın şehenşah-ı

yerleşirken askerlik ile alakası az olan kişiler süngüyü eskisi gibi yani mızrak olarak kullanmaya devam etmişlerdir.

Süngü, Avrupa’da ortaya çıkan modern orduların en önemli silahlarından biri olmuştur. Ancak süngü ortaya çıktıktan sonra en kadim silahlardan mızrak önemini tedricen kaybetmiştir. Dolayısıyla süngünün, tabir caizse selefi olan mızrağın anlaşılması lazımdır. Mızrağınsa kadim dönemlerden beri kullanıldığı bilinir. Ok uçları gibi mızrak uçları da kadim dönemlerin başat silahlarını oluşturmuşlardır.¹⁹ Mitoloji metinlerinin mübareze sahnelerinde de ok ve mızrak çoğu kez yer tutmuştur. Mitolojinin efsane kahramanlarının çoğu kez elinde bir mızrak vardır ve bu kahramanlar bir nevi mızrağını kullanarak ünlerini sürdürürler.²⁰

1.1. Mızrak

Mızrak yakın dövüş silahlarındandır. Genel olarak uzunlukları 2-5 m arasında değişir.²¹ Silahın kabzası uzun ve ahşaptan mamuldür. Ucunda ise batırma ve delme için imal edilmiş olan temren denilen delici kısım vardır. Daha ilkel kabul edebileceğimiz temreni olmayan mızrakların da ucu genelde sivriltilmiştir. Bu sivrilik batırma ve delmeyi icra edecek asgarî ihtiyaç içindir. Çünkü mızrak, batırma ve delme hamleleriyle amaçlılık kazanır. Kitlese halde bu hamlelerin icrası yapıldığında ise piyade için hem tam teşekküllü bir savunma ve saldırı ve süvari için ise atın da etkisiyle tam teşekküllü bir saldırı söz konusu olur.

Avrupa’da 4. Yüzyılı Ortaçağ’ın başlangıcı kabul edersek dönemin muktedir devleti olan Roma’da askerî ve siyasî değişimler söz konusuydu. Yani Ortaçağ’ın başında eskisine göre gözle görünen somut değişimler yaşanıyordu. Askerî alanda lejyonlar meşhurken artık silahları dönemin savaş şartlarına göre uygun değildi.²² Doğudan gelen süvariler Roma’ya tabir caizse ders vermişti. Bu ders süvarinin hızı ve

cihan-ara, kasrı-ı hümnayunlarından seyr ü temaşa buyurdular. Talim tamamında, Ok Meydanı’na teşrif buyuruldu.” Eserin devamında tekrardan kışla içinde talim eden süvariler için mızrak ifadesi kullanılmıştır: “... Piyadegân-ı hassa, tabyalar tarafındaki sahra-yı vâsi’de atış talimi edüp Süvari ağalar, kışla içinde fenn-i süvariye müteallık mızrak talimi ettiler.”, s, 136.

¹⁹ Ed. Chris McNab, *Knives and Swords a Visual History* (New York: DK Publishing, 2010) 14.

²⁰ Bkz. Homeros, *İlyada*, çev. Azra Erhat, A. Kadir (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020)

²¹ Mehmet Zeki Pakalın, “Mızrak”, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. 2. (İstanbul: MEB, 1983) 531.

²² Charles Oman, *Ok, Balta ve Mancınık: Ortaçağ’da Savaş Sanatı 378-1515* (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2002) 14.

kuvvetiydi. Süvarinin hız ve kuvvetine kullandıkları silahlar olan mızrak ve yay da eklenince değişim belirginleşmiştir. Çünkü Ortaçağ'ın başından itibaren Avrupa'da mızrak ve yay başat silahlar olarak öne çıkmıştır.²³

Avrupa'da Roma İmparatorluğu'nun zayıflamasıyla gelişen süreç içinde piyade, üstün konumunu Doğu Avrupa'dan gelen süvarilere bırakmıştır.²⁴ 378'deki Edirne Muharebesi'nden sonra başta hafif piyade olmak üzere Avrupa'da süvarinin önemi görülmüş olduğundan Avrupa'nın çeşitli yerlerindeki askerî yapılar süvarilerden oluşan birlikler kurmuşlardır. Bizans, 378'deki acı tecrübesinden sonra hafif süvarinin ağırlık kazandığı bir yapıya gitmişken Avrupa'nın büyük bir kısmında ağır süvari tedricen konumunu güçlendirmiştir.²⁵ Bu dönemden itibaren süvari baskın sınıf oldu. Avrupa'da bilhassa Hunların ve Gotların etkisiyle süvari önem kazandı.

500-1500 yıllarına bazı tarihçiler *Süvariler Çağı* da demiştir.²⁶ Çünkü artık süvari baskın askerî birim olarak tebarüz etmiştir. Bu isimlendirmenin doğruluğu tartışmalıdır. Öncelikle süvari her yerde baskın değildi. Doğu Roma piyade askerlerinin yanına Partlardan mülhem bir şekilde bir süvari sınıfı oluşturmuştu. Avrupa'nın geri kalanında ise süvariler bugün ilk akla geldiği şekliyle ağır süvariler değildi. Evvela örme zırh giyen ve genellikle hafif teçhizatıyla savaşan süvariler mevcuttu.²⁷ Ama süvari sınıfının etkinliği artmıştı ve 700'lü yıllarda Avrupa'da üzeninin de kullanılmaya başlanmasıyla süvari en etkin sınıf olmuştu.²⁸

Avrupa Ortaçağ'ında mızrak önemli bir silahtı. Yukarıda da bahsedildiği gibi birçok farklı süvari tipiyle karşılaşılabilir. Bunlardan en meşhuru olan şövalyelerin ise kullandıkları ana silahlardan biri mızraktı. Dönemin süvarileri mızrağı attan aldıkları hızla beraber rakibe hamle esnasında güçlü bir şekilde dürtüş yapabiliyorlardı. Ortaçağ'dan itibaren şövalyelerin bu mızraklı hamleleri icra ettikleri mübarezeler düzenlenmiştir.²⁹ Savaş alanında ise mızrak süvari için at üstünde hücum ederken atın hızından alınan güç ile efektif bir silah olmaktaydı. Süvarinin karşısındaki de bir süvariye iş mızrak tekniğini icra eden savaşçının mahirliğine bakıyordur ancak

²³ a.g.e., 14.

²⁴ Mesut Uyar, *Dünya Askeri Tarihi* (İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2020) 102-110.

²⁵ Mesut Uyar, a.g.e., 103. Matthew Bennett, Phylliss G. Jestice, Jim Bradbury, Kelly Devries, *Dünya Savaş Tarihi: 500-1500 Teçhizat-Savaş Yöntemleri-Taktikler*, çev. Özgür Kolçak (İstanbul: Timaş Yayınları 2012) 7.

²⁶ *Dünya Savaş Tarihi: 500-1500 Teçhizat-Savaş Yöntemleri-Taktikler*, 7.

²⁷ Mesut Uyar, a.g.e., 103.

²⁸ a.g.e., 103.

²⁹ James Barter, *The Working Life a Medieval Knight* (Lucent Books, 2005) 64-76.

karşısındaki piyade ise sonuç savunmasız ve yavaş olan piyade için ölümcül olabilirdi.

Piyade için ise mızrak önemini 1300'lerde iyiden iyiye hissettirmeye başlamıştır. Mızrak basit bir silahtır. Dolayısıyla öğrenimi de kolaydır. Kolay olması çok kişiye kısa zamanda öğretilip savaşta faydalanmasını teshil eder. Buna karşın süvari hafif ya da ağır olsun daha uzun süre eğitim veyahut talim gerektiren bir askeri birimdir. Süvari hem at binmede hem de silah kullanmada mahir olmadıkça o süvariden fayda sağlanması da zordur. Dolayısıyla kullanımı kolay öğrenilen mızrağın 1300'lerden itibaren yaygın olarak kullanılması piyadenin lehine bir durum çıkarmıştır. Ancak sadece kolay öğrenilmesi ile mızraklı piyadeler kendilerini sahneye çıkarmamıştır. Mızraklı piyade dayanışma ruhu içinde muharebelerde boy göstermişlerdir. Süvarilere karşı talimli olmaları ve kısa sürede organize olabilmeleri işlerini kolaylaştırmıştır.

1300'lerden itibaren Avrupa'da askerî olarak değişim tekrar kendini göstermiştir. Bu değişime Piyade Devrimi de denmiştir. Avrupa'da bu tarihlerde üç yerde piyadelerin başat askerî unsur olarak fiiliyatta kullanıldığı görülür: İsviçre mızraklıları, İspanyol tercioları ve İskoç *schiltronları*. Mezkûr askerî düzenler arasında farklar vardır ancak ortak noktaları daha fazladır. Öncelikle benzerliklerden başlarsak mızrak gibi silahların yanaşık düzende kullanıldığında faydalı olduğu görülür. Yanaşık düzen, meşhur iki düzenden biridir. Diğer düzen ise saf düzenidir. Yanaşık düzen yakın dövüş odaklıdır ve piyade gibi yavaş birliklerin kılıç ve mızrak gibi silahlarının etkinliklerini arttırmak için icra edilir. Saf düzeni ise ateş gücünü esas alır.³⁰ Mızraklı askerlerin esas etkili olduğu erlerin birbirlerine yakın dizildiği yanaşık düzendir. Yanaşık düzenlerde dayanışma ruhu yüksek olur. Dayanışma ruhu askerleri bireysel davranmaktan çıkarır; dolayısıyla ortaya maşerî bir bilinç çıkar. Çünkü bir asker veya savaşçı grupla beraber hareket ettiğinde kendi farkındalığı azalır.³¹ Bu bilincin en yüksek olduğu an muharebenin cereyan ettiği andır. Anın coşkusu ve ölüm korkusunun en çok hissedildiği bu an kişinin kendisini çevreleyen grupla birleştiği andır.³² Bu askerî grupların farklılıklarını oluşturan en temel husus ise adı geçen

³⁰ Christon I. Archer, John R. Ferris, Holger H. Herwig, Timothy E. Travers, *Dünya Savaş Tarihi*, çev. Cem Demirkan (İstanbul: Tümzamanlar Yayıncılık, 2006) 311.

³¹ William H. McNeill, *Keeping Together in Time: Dance and Drill in Human History* (Cambridge: Harvard University Press, 1995) 10.

³² *a.g.e.*, 10.

grupların farklı sâiklerle ortaya çıkmış olmalarıdır. Ayrıca genel olarak muharebe etme usulleri de farklıdır. Bunu en net şekilde İskoçya *schiltron*larında görürüz.

Yukarıda bahsettiğimiz mızrakla mücehhez askerlerin en temel ortak noktasının dayanışma olduğunu belirttik. Mezkûr dayanışmanın öneminin tarihte ilk defa Sümerler tarafından anlaşıldığı ve Sümer ordularındaki kalkanlı ve mızraklı piyadenin bunun ilk örneklerini teşkil ettiği iddia edilmiştir.³³ Ancak kimi mızraklı piyade her daim başat askerî unsur olmadığı gibi yegâne birim de olmamıştır. Yukarıda bahsettiğimiz askeri tarih açısından süvariler çağından önce Avrupa’da Roma piyadesi baskın askerî unsurken ondan önce de Yunanların *phalanx* düzeni göze çarpar. Mızrak düzeni olarak ilk defa *phalanx* düzeniyle karşılaşmaktayız. *Phalanx* düzeninin her bir mensubuna hoplit denir. Her bir hoplit mızrakla kendini özdeşleştirmiştir. *Phalanx* düzeninin tarihte göze çarpan yeniliği safların daha sık ve yoğun olmasıdır.³⁴ Elbette mızrak haricinde Yunanlar kalkanı da yanındaki arkadaşını korumak için kullanıyorlardı ki bu dayanışmanın baş devindiricisi olup saf düzeninin muhafazasını temin etmekteydi.³⁵

Avrupa’da mızraklı askerlerin öne çıkması ve sonrasında mızrak düzenlerinin belirgin olmasıyla muvazi ilerleyen bir süreç de ateşli silahların, konumuz açısından tüfeklerin ordularda yer bulmasıyla aynı zamanlarda gerçekleşmiştir.³⁶ Ateşli silahların yeni yeni ortaya çıktığı tarihlerde ise zaten mızraklı piyadeler savaşta hünerlerini göstermiştir. Courtaï (1302), Bannockburn (1314) ve Morgarten (1315) savaşları disiplin içinde mızraklıların süvariye yenebileceğini gösteren iyi örneklerdendir.³⁷

Konuyu açık kılmak için askerî tarihin önemli bir tezini teşkil eden Askerî Devrim tartışmalarını da bahis konusu etmek gerekir. 1500’lerden itibaren Avrupa’da yaşanan askerî gelişmeler bir Askeri Devrim kavramsallaştırması etrafında tartışılmıştır. Askerî Devrim kavramsallaştırmasını kullanan ilk kişi Michael Roberts olmuştur. Michael Roberts’a göre askerî devrim 1560-1660 tarihleri arasında gerçekleşmiştir ve mezkûr devrimi ortaya çıkaran hususlarsa savaş sanatının

³³ a.g.e., 125.

³⁴ a.g.e., 133.

³⁵ a.g.e., 133.

³⁶ Kenneth Chase, a.g.e., 73.

³⁷ a.g.e., 73.

icrasındaki değişikliklerdir.³⁸ Michael Roberts'in ardından bu alanda çalışan savaş tarihçileri Roberts'in kavramsallaştırmasına genel manası ile itiraz etmemişlerdir. Ancak askerî devrimin tarih aralığını belirlemeye ve askerî devrimi ortaya çıkaran etkenlerin neler olduğuna dair itirazlarda bulunmuşlardır. Michael Roberts'tan sonra Geoffrey Parker ise askerî devrim tezini sahiplenmiş ama teze ilişkin değişiklikler ve birtakım yeni bakış açıları getirmiştir. Öncelikle Parker, yaşanan devrimin tarih aralığını genişletip, 1500-1800 tarihlerini önermiştir. Parker'a göre askerî devrim, bir taraftan da Batı'nın dünyanın geri kalanına üstünlük serüvenidir.³⁹ Parker'ın tezinin temel taşları ateşli silahlar ve top ateşine mukavemet gösteren kale mimarisidir. Toplarla kuşatılan kalelerin top ateşine direnebilmesi için zaman içinde yıldız tabya sistemi geliştirilmiştir. Bu yeni askeri mimari yapılar ile birlikte kaleler ateşli silahlara karşı tahkim edilmiştir. Bu yeni gelişme kuşatmaların süresinin uzaması ile sonuçlanmıştır. Yıldız tabya şeklinde tahkim edilen kaleler kuşatmayı yapan devletler için savaşın süresini mevsimlik olmaktan çıkarmışlardır. Bu da modern düzenli orduların oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Özet geçtiğimiz Askeri Devrim tezi bize ateşli silahların bu dönemden itibaren gözle görülen bir derecede değişiklik yarattığını göstermektedir. Barutun top ve tüfeklerdeki kullanımının savaşmanın her yönüne nüfuz etmesi Avrupa'nın da dünyanın geri kalanından daha iyi bir askeri organizasyona ve seviyeye gelmesini sağlamış, bu da Avrupalı devletlerin dünyanın farklı coğrafyalarını hakimiyet altına almasını kolaylaştırmıştır. Bu süreç Avrupalıların yeni savaş tekniklerini icat etmelerini de beraberinde getirmiştir. Çünkü tüfekler erken modern dönemin başlarından itibaren yaygınlaşıp geliştikçe yay kullanan askerlerin önemi ve fiiliyatta istihdamı da azaldı. Yay kullanan bir savaşçının eğitim süreci uzun yıllar alabilmekteydi. Kaybedilen askerini yerini alabilecek bir yeni yay kullanan savaşçının tedariki ise bu yüzden sorun teşkil ediyordu. Ancak tüfek kullanımı bu sorunu ortadan kaldırdı. Çünkü birinin sıfırdan başlayıp tüfek kullanmayı öğrenmesi haftalarla ifade edilen bir süreç olduğu için orduların tercihi tüfekten yana oldu. Kullanmaktan kasıt titiz bir nişancılık değil sadece tüfeği doldurup yeniden ateşleyecek kadar asgari bir kabiliyet olduğu düşünülürse ordular için tüfekli asker

³⁸ Michael Roberts, *The Military Revolution, 1560–1660: An Inaugural Lecture Delivered before the Queens's University of Belfast, Essays in Swedish History* (Londra: Weidenfeld & Nicolson, 1967) 195-225.

³⁹ Geoffrey Parker, *Askeri Devrim: Batı'nın Yükselişinde Askeri Yenilikler 1500-1800*, çev. Tuncay Zorlu (İstanbul: Küre Yayınları, 2018) 25-32.

istihdamını tercih etmek daha da kolaylaşıyordu. Dönemin tüfeklerinin hem isabetlilik oranının hem de etki menzili düşük olması bu tüfeklerin her bir ağızdan aynı anda kitlesel olarak kullanımı ile düşmana verdiği zararı arttırma yoluna gidilmesi ile sonuçlandı.

Yaylım ateşi olarak da adlandırılan bu yöntem Askerî Devrim tartışmalarında önemli bir yer işgal eder. Askerî Devrim'in tetikleyicisi olarak kabul edilen tüfek ve barut teknolojisinin yaylım ateşi olarak kullanılması fikir bağlamında işlenen teknolojinin ne kadar etkili olduğunu göstermiştir. Avrupa özelinde konuya devam edersek Avrupa'da orduların hemen hemen hepsinde benzer askeri birimler çıkmaya başladı: mızraklılar, tüfekliler, topçular ve süvariler. Her biri muharebe meydanlarında birbirlerini tamamlar bir nitelikte kullanılmaya başlandı.⁴⁰

Muharebe düzenlerinde tüfekli askerleri süvarilere kolay hedef olmaktan çıkartanların mızraklı askerlerin olduğunu söyledik. Bu düzenlerde kullanılan tüfekli ve mızraklı askerlerin oranları da devamlı surette değişiklik gösteren bir durum olmuştur. Bu oranlar değişiklik göstermiş olduğundan oran belirleme tutumu arızîdir. Kenneth Chase, 16. yüzyılda cereyan eden savaşlarda mızraklı askerlerin tüfekli askerlere oranının önce 4:1 iken aynı yüzyılda sonraları bu oranın 1:1 olduğunu belirtmiştir.⁴¹ Bu oranların değişiklik göstermesi hem silahlara hem düşmanın sayısı ve düzeni hem de arazi koşullarına bağlıdır. Tüfeklerin yaylım ateşiyle muharebelerde etkili olması ilerleyen süreçte tüfekli birliklerin sayısının ordularda daha fazla artmasına imkân tanımıştır. Dolayısıyla ateş gücünü arttıran taraf çatışmalarda üstünlük elde etmeye başlamıştır. Önceki dönemlerde bu ateş gücünü imha etmekle mesul süvarilerin mızraklı piyade ile koordineli hareket eden tüfekçilere karşı etkisiz kalması mızrağın muharebelerde yeniden hayati bir rol oynaması ile sonuçlandı.

Ortaçağ'ın sonlarından itibaren Avrupa savaş tarihinde muharebe düzenlerinde mızrak başat unsurlardan biri olmuştur. Özellikle ateşli silahların ordularda tedricen artan önemiyle birlikte tüfekli askerlerin bilhassa süvarilere karşı korumasını mızraklı birlikler devralmıştır. Mızrakla mücehhez birliklerin mızrağı düzenlerine yansıttıkları görülür. Mızrak bu derece başat unsur olduğu için Kenneth Chase,

⁴⁰ Kenneth Chase, *a.g.e.*, 78.

⁴¹ *a.g.e.*, 77.

Avrupa'ya *mızrak kuşağı* demiştir. Buna karşılık Chase bir de *araba kuşağı* olarak Doğu Avrupa ve Asya'nın büyük devletlerini örnek gösterir.⁴² Esasında mızrak ve araba kuşağı kavramsallaştırması menzilli silahları kullanan birliklerin muharebe meydanında örtülmesini açıklamak için kullanılmıştır. Çünkü mızrak kullanan birliklerin öncelikli görevlerinden birisi tüfekle ateş eden askerleri süvari taarruzlarına karşı korumaktır. Ancak fiiliyatta tüfekli askerleri korumakla sorumlu mızraklılar her zaman yeterli olmadığından kimi yerlerde artık askerler yanlarındaki bıçak yahut kısa kılıçlarını tüfeklerinin borusuna takmaya başlamışlardı.⁴³ Bu hareketle askerler tüfeklerinin ateş kabiliyetini neredeyse öldürüyordu ama o an için kendilerini süvarilerin şok saldırılarına karşı korumaya muktedir olabiliyorlardı.

Tüfekli ve mızraklı askerlerden oluşan piyade formasyonlarının amacı hem etkili bir tüfek ateşi sağlamak hem de tekrar ateş etmesi için yeniden tüfeğini dolduran tüfekli askerlerin korumasını mızraklılarla yapmaktı. Ancak bu formasyon içinde mızraklı askerleri dizmenin ateş gücünü önemli derecede etkilediği görülmüştür. Çünkü tüfekli askerlerin önde olduğu bir zamanda mızraklılar ateş etmeyi engellemek için arka saflara geçtiğinde olası süvari taarruzlarına karşı tüfeklileri savunmasız bırakmış oluyorlardı. Mızraklı askerler arkaya değil de ön saflara müdafaa için geçtiğinde de bu durumda tüfekle ateş eden askerlerden bir kısmı arkada kaldığı için ateş yoğunluğu azalmış olup, tüfekten istenildiği kadar fayda sağlanamıyordu. Üstelik tüfekli askerlerin ön safa geçmesi demek bütün formasyonun bir anlığına bozulması anlamına da geliyordu.⁴⁴

1.2. Süngünün Çıkışı

Süngü, 17. yüzyılda icat edilmiştir. İlk süngü örneğiyle 1647 yılında karşılaşılır.⁴⁵ Süngü, tüfeğin ucuna takılan ve tüfeğe mızrak özelliği kazandıran çok yönlü bir silahtır. Süngünün ilk haline geçme ya da tapa süngü denmiştir. Askerler muharebenin hengamında bazen doğaçlama olarak bir bıçak, kısa kılıç veya kama gibi silahlarını tüfeklerinin namlularına takıp tüfeklerini mızrak gibi kullanmışlardır. Geçme süngü fikrinin buradan doğduğu düşünülebilir. Ancak geçme süngünün bu

⁴² a.g.e., 308.

⁴³ Christer Jörgensen, Michael F. Pavkovic, Rob S. Rice, Frederick C. Schneid, Chriss Scott, *Dünya Savaş Tarihi: Erken Modern Çağ 1500-1763*, çev. Özgür Kolçak (İstanbul: Timaş Yayınları, 2011) 40-45.

⁴⁴ a.g.e., 40-41.

⁴⁵ a.g.e., 44.

haliyle ateş gücünü engellemek gibi önemli bir zafiyeti olması yüzünden çok da yaygın bir kullanımı olduğunu söylemek zordur. Ancak 1680’lerde ortaya çıkan soket tipi süngü ile bu silah tartışmasız şekilde savaş sahnesinde yerini almıştır. Soket süngü, tüfek namlusunun yanına bir bilezik veya halka yardımıyla takılıyor ve tüfeğin ateş etmesini de engellemiyordu.⁴⁶

Avrupa’da bu dönemin orduları Ortaçağ’dan sonra şekillenen karma düzen ordularıdır. Bu ordular temelde dört sınıftan oluşuyordu: mızraklı, tüfekli, topçu ve süvari. Her bir sınıfın birbirini koruduğunu önceki bölümde açıklamıştık. Bu düzen içindeki tüfekli askerlerin önemi bilhassa yaylım ateşinden geldiği için onların güvenliği ve dolayısıyla yaylım ateşinin sıhhati de önem kazanıyordu. Yaylım ateşine mümkün mertebe daha az maruz kalmak isteyen orduların süvarileri ise hareket kabiliyeti kısıtlı olan ve yavaş doldurulabilen tüfeklere sahip piyadeleri şok taarruzlarla bertaraf etme niyetindeydi. Kendi başlarına neredeyse tamamen savunmasız tüfekli askerlerin güvenliğini ise mızraklı piyadeler sağladığı için de mızraklı piyadeler yaylım ateşi taktiklerinin vazgeçilmez parçası olmuşlardır.

Savaşın yapısında Clausewitz’in “sürtünme” olarak adlandırdığı etkenler vardır.⁴⁷ Savaş sırasında önceden yapılan planlara tezat teşkil edebilecek durumların çıkarılabileceğini bize hatırlatan sürtünme kavramı çerçevesinde, yukarıda bahsettiğimiz tüfeklileri koruyan mızraklı askerlerin de her zaman mesul oldukları görevleri fiiliyatta ne kadar yapabileceği şüphelidir. Gerçekten de çok defa tüfekli askerlerin muharebe esnasında süvari taarruzuna uğradığı anlarda kendisini koruyacak mızraklı olmadığından tüfeğiyle kendisini korumak zorunda olduğu görülmüştür. Can havliyle tüfeğinin borusuna bıçak veya kısa bir kılıç takan askerler aslında süngüyü icat da etmişlerdir. Buna süngünün ilkel hali denebilir. Ancak bu gibi durumlarda örneğin tüfeğin borusuna sokulan bıçak ve kısa kılıçlar çoğu zaman tüfeğin namlusuna zarar verdiğiinden tüfeği tekrar ateş edemeyecek hale getirmektedir.

Ordularda ilk olarak kullanılan süngü çeşidi olan geçme süngünün kimi zaman faydadan çok zarar verdiği de görülmüştür. Acemi ve çaylak askerlerin tüfeklerinin namlularına güçlükle takılan geçme süngüleri zamanında takamadıklarında

⁴⁶ a.g.e., 44-45.

⁴⁷ Carl von Clausewitz, *Savaş Üzerine*, çev. H. Fahri Çeliker (İstanbul: Alfa Yayınları, 2018) 90-92.

düzenlerinin bozulmasına ve bunun yenilgiye sebep olması görülmedik şey değildir. 27 Temmuz 1689'da gerçekleşen Killiecrankie Muharebesi'nde tam olarak bu yaşanmıştır. İskoçya hükümeti isyancılara karşı savaşırken acemi birlikleri süngülerini takma konusunda muharebede zaaf gösterince yenilgiye uğradılar. İsyancılar 200 zayıat verirken hükümet birlikleri 1000 ölü ve 500 esir vermiştir.⁴⁸ Görülüyor ki ilk süngü modeli faydalı olmasına rağmen vaktinde kullanılmayınca yenilginin de baş müsebbibi olabiliyordu.

1690'lar kullanılmaya başlanan soket süngü ilk olarak Almanlar ve İngilizler arasında rağbet görmüştür. Daha sonra Almanlar ve İngilizleri, Felemenk ve Fransızlar takip etmiştir.⁴⁹ Devamında ise tüm Avrupa bu süreci izlemiştir. Bu tarihlerden itibaren soket süngünün savaş sanatı bağlamında değişikliklere yol açtığı görülmüştür. 18. Yüzyılda yaygın hale gelen üç saf piyadeden oluşan formasyonlar eskinin mızraklı ve tüfekli formasyonlarından daha etkili olmuştur. Süngülü tüfeklerle mücehhez askerlerin oluşturduğu bu formasyonlar süvarilerin şok taarruzlarına uğradıklarında ilk saf formasyonun insicamını bozmadan diz çöküp süngüleriyle karşılık verebilirken ikinci ve üçüncü saflar ateş etmeye devam edebiliyordu.⁵⁰

Halka ve soket süngü muharebe meydanlarını neredeyse kökten bir değişime götürmüştür. Çünkü artık meydana tüfeklilerin yanında mızraklı asker bulundurmaya gerek kalmamıştır. Bu zarureti her tüfekli askeri aynı anda mızraklı asker yapan süngü ortadan kaldırmıştır. Dolayısıyla artık ateş edilen hatlarda sadece mızraklı asker olarak bekleyenler de ateş etmeye iştirak ettirilmişlerdir. Yani süngünün icadı muharebelerde tüfekli askerlerin ateş gücünü arttırdığından sonuçları da o derece geniş olmuştur. Süngünün icadıyla tabir caizse aslında hem tüfekli asker sayısı arttırılmış hem de mızraklı asker sayısı arttırılmıştır.

Süngünün icadı savaşın yapısını da etkilemiştir. Ateşli silahların etkinliğinin arttığı dönemde paralel olarak orduların sayısı da artmıştır. Bu dönemde savaşlarda ölüm oranlarının arttığı da görülmüştür. Süngü, idealize edilen yakın dövüşün ve mübarezenin muharebelerdeki sembollerinden biri olmaya başladığı için de süngü ile

⁴⁸ Christer Jörgensen, Michael F. Pavkovic, Rob S. Rice, Frederick C. Schneid, Chriss Scott, *a.g.e.*, 45.

⁴⁹ *a.g.e.*, 45.

⁵⁰ *a.g.e.*, 46.

öldürülen insan sayısı da bu artan ölüm oranlarında önemli rol oynamıştır. John Keegan süngüden bahsederken “...*tarih boyunca kullanılmış her türlü silahtan çok, süngüyle insanların öldürüldüğü*”nü ifade etmiştir.⁵¹ İdealize edilme hususunu göz ardı etmemekle birlikte klasik savaşların yaşandığı dönemlerde mezkûr savaşları yönetmiş ve görev almış birçok subayın da süngüyü nihai silah olarak addettiğini belirtmek gerekir. Mesela Yedi Yıl Savaşları’nda Büyük Frederick süngüyü ateş gücünden daha üstün görmüştür.⁵² Süngüye bakış açısını net şekilde ifade eden bir diğer örnek ise Aleksandr Suvorov’un “*Mermi şaşkındır, süngü fatin.*” ifadesinde görülebilir.⁵³ Eskiçağ’dan modern döneme kadar götürülen mübareze usüllerinin idealize edilmiş bir şekilde ateşli silahlara rağmen önde tutulduğu görülmektedir. Süngüyü kullanmanın coşkusu gösteren en net ifade ise Sir Hough Gough tarafından söylenmiştir: “*Şükürler olsun! Nihayet onları süngülerle haklamak için elime bir fırsat geçti.*”⁵⁴

Süngüye dair bu yaklaşımlar süngünün önemini arttıran ifadeler olsa da fiiliyattaki etkisi sorgulanmaya da açıktır. Her şeyden önce, John Keegan’ın süngüyü tarih boyunca diğer tüm silahlardan daha fazla sayıda insanı öldüren bir silah olarak görmesi abartılı bir yaklaşımdır. Mesela Napolyon ordularında görev yapmış Cerrah-General Larrey 1807 yılında muharebelerden sonra askerlerin yaralanma sebeplerine dair yaptığı bir değerlendirmede karşılaştığı askerlerin sadece yüzde ikisinin süngü sonucu yaralandığını, geri kalan yaralıların tüfek ve top ateşi sonucu yaralandığını söylemiştir.⁵⁵

Süngü aslında modern dönemin eskiyle olan bağlantısını devam ettiren bir silah olmuştur. Ateşli silah teknolojisinin muharebelerde büyük değişikliklere sebep olduğu tartışmasızdır ancak buradan ateşli silahlar her daim etkili olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Zira uzun bir süre soğuk çeliğin savaşlardaki önemi devam etmiştir. Çünkü tüfek teknolojisi yavaş gelişen bir teknoloji olmuştur. Erken modern dönemden sonra kullanımı artan tüfeklerin karşılaştığı metalürjik problemler olmuştur. Ateş devamlılığı olmayınca etkisi hiç derecesine inecek tüfeklerle ateş

⁵¹ John Keegan, *Savaş Sanatı Tarihi*, çev. Füsün Doruker, (İstanbul: Bilgin Yayıncılık, 1995) 148.

⁵² Christon I. Archer, John R. Ferris, Holger H. Herwig, Timothy E. Travers, *a.g.e.*, 314.

⁵³ Mahmud Behçet, *Süngü ile Mübarezenin İzahı ve Usul-i Talim ve Terbiyesine Aid Program* (İstanbul: Yeni Turan Matbaası, 1914) 4.

⁵⁴ Christon I. Archer, John R. Ferris, Holger H. Herwig, Timothy E. Travers, *a.g.e.*, 371.

⁵⁵ George Nafziger, *Imperiya Bayonets: Tactics of the Napoleonic Battery, Battalion and Brigade as Found in Contemporary Regulations* (London: Greenhill Books, 1996) 41.

devamlılığı sağlanmak istendiğinde dönemin tüfeklerinin sorun çıkarma olasılığı yüksekti. Tüfekler ateş ettikçe ısınır, tüfeklerin namluları barutla dolunca harbelerle temizlemek bazen hem çok zaman alabilir hem de temizlemek güç olabilirdi. Tüm bunlar yetmezmiş gibi hava şartları da ordulara muhalefet ederse yağmur ve nemden kötü etkilenen tüfekler kullanılamaz durumda kalırdı. Bu gibi durumların süngünün değerini de arttırdığı açıktır.⁵⁶

Süngü kullanılmaya başlandıktan sonra barut ve tüfeğin savaşa olan çarpıcı etkisini tahkim etti. Çünkü ateş eden sayısı arttı ve böylece tüfek için talimler daha da önemli olmaya başladı. Süngü üstelik kadim bir silah olan mızrağın sonunu getirdi ve resmî törenler haricinde mızrak artık önceliğini kaybetti.⁵⁷ Süngünün ilk çıktığı dönemlerde fitilli tüfek revaçta bir silah olmuşken 18. Yüzyıldan itibaren çakmaklı tüfeklerin kullanımı arttı. Süngünün önemi pratik şekilde kullanımı olduğu için önemi ilk çıktığı tarihten beri artıyordu. Bununla beraber tüfek teknolojisi de geliştiği için tüfeğin de önemi artıyordu ve beraberinde bu iki silahın kullanımı da daha çok artmaktaydı. Sonuçta her iki silah da birbirinin yerini tahkim etmiştir. Çünkü çakmaklı tüfekler fitilli tüfeklerden daha güvenilir silahlardı.⁵⁸

1.3. Süngü Açısından Taliminin Önemi

Talim, öğretme demektir ve modern orduların vazgeçilmezidir. Askerler talimle yetiştirilir ve savaşlar talimli askerlerle kazanılır. Süngü taliminin de kabaca ikiye ayrıldığını söyleyebiliriz. Birincisi somut olarak eylemde gördüğümüz öğretim kısmı, ikincisi ise soyut diyebileceğimiz eğitici kısmı. Öncelikle süngülü tüfeğin nasıl kullanılacağını öğrenmek her nefer için talimin olmazsa olmazıydı. Çünkü muharebede kesin sonuca süngü hücumuyla ulaşmak istenen bir çağda süngü hücumunu bilmeyen askerlerin olmaması söz konusu olamazdı. Talimin ikinci kısmı ise süngü talim sürecinden geçen her neferin farklılıklarını tek bir talimname potasında eritip müşterek bir zeminde herkesin davranışlarının olabildiğince

⁵⁶ Christon I. Archer, John R. Ferris, Holger H. Herwig, Timothy E. Travers, *a.g.e.*, 288.

⁵⁷ Herfried Münkler, *Yeni Savaşlar*, çev. Zehra Aksu Yılmaz (İstanbul: İletişim Yayınları, 2010) 103.

⁵⁸ Merry E. Wiesner-Hanks, *Erken Modern Dönemde Avrupa: 1450-1789*, çev. Hamit Çalışkan (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016) 454.

belirlenmesi hedefleniyordu. Böylece askerliğin düsturunu oluşturan disiplinin ilk ayağını görürüz.⁵⁹

Talimin birincil amacı silahın kullanımını öğrenmek ikincil amacı ise disiplin için düzeni sağlayacak asgari birliği oluşturmaktır. Çünkü askerler öncelikle kullandıkları silahları yaşayabilecekleri en zor şartlar altında kullanmaya öğrenmek zorundadırlar.⁶⁰ Bu öğrenme sürecine paralel ilerleyen eğitim ise askerin denetimini subayların eline vermekteydi.⁶¹

Eskiçağ'da yapılan talimlerin hedeflediği temel husus askerlerin savaşa hazır olmasıydı. Diğer önemli bir husus ise tüm safları bir arada düzen içinde tutulmasını öğretmektir.⁶² Mezopotamya ve Çin'deki askeri yapılar özelinde düşünülürse yavaşık düzenin önemli olduğu zamanlarda iptidaî de olsa talimli askerlerin saflarını korumayı öğrenmesi gerekiyordu. Totalde talimin hedeflediği üç temel hedef vardı: askerlerin silah kullanmayı öğrenmesi, meydanda nasıl dizileceklerini öğrenmesi ve emredilen komutlara beklenen cevabı vermeyi öğrenmeleri.⁶³ Ancak bu temel hedeflerin de üstünde evvela askerlerin yürüyüşü talimi etmiş olmaları gerekmektedir. Çünkü yürüyüşü başarıyla icra eden orduların safları bozulmaz ve aldıkları emirleri aksamadan yerine getirme olasılıkları daha yüksek olurdu.

Eskiçağ'dan beri askerlerin talimini belirleyen ana etken kullanılan silahlardı. Mızrak bölümünde de değindiğimiz gibi ordularda yapılan toplu talimlerdeki maşerî bilincin kişide değiştirdiği şeyler olacaktır. Öncelikle kişi grupla beraber hareket ettikçe kendi farkındalığı azalıp grupla beraber dayanışma bilinci yükselecektir. Muharebe ise bu bilincin zirve noktasını teşkil eder.⁶⁴ Ancak yine de toplu halde yapılan talimin sonuçlarını hesap etmek bir muammadır. Bireysel çalışmaktan evla kabul edilen ve toplu halde icra edilen, insanları bir anda toplayan talimlerin her şeye rağmen bireysel çalışmalardan daha verimli olduğu da açıktır.⁶⁵

⁵⁹ Disiplini sağlayan diğer durumlar ceza ve ödül sistemleridir. Bkz. Ulrich Bröckling, *Disiplin: Askeri İtaat Üretiminin Sosyolojisi ve Tarihi*, çev. Veysel Atayman (İstanbul: Ayrıntı Yayınları 2008) 82-119.

⁶⁰ Ulrich Bröckling, *Disiplin: Askeri İtaat Üretiminin Sosyolojisi ve Tarihi*, çev. Veysel Atayman (İstanbul: Ayrıntı Yayınları 2008) 11.

⁶¹ a.g.e., 25.

⁶² William H. McNeill, a.g.e., 106.

⁶³ a.g.e., 110-111.

⁶⁴ a.g.e., 8.

⁶⁵ a.g.e., 7.

Modern dönemin talimleri de eskisiyle aynı hedefleri sürdürmüştür. Ancak talimin amaçladığı kazanımların sayısında artış görülmüştür. Tartışmaya açık olmakla beraber modern dönem talimlerini Orangelı William ve Nassaulu Maurice ile başlatabiliriz. Dönemin önde gelen kumandan ve askeri teorisyenleri arasında gelen William ve Maurice evvela kadim dönemin tecrübelerinden faydalandılar. Eski Yunan, Makedonyalılar ve Romalılarından tevarüs ettikleri hususların üzerine fiiliyatta ilaveler yaparak talimin önemini etkili şekilde gündeme getirdiler. Belirgin örnek olarak karşımıza Aelianus'un asker eğitiminde kullandığı yirmi iki emirden daha fazlasının olması görülür.⁶⁶ Bu zamanda talim bilhassa piyadeler için müthiş derecede detaylandırıldı. Talimnamelerde piyadenin elindeki tüfeği nasıl tutacağı ve doldurup ateş edeceği, ateşledikten sonra kaç farklı harekette yeniden ateşlenecek duruma getireceği detaylı biçimde anlatılmaktaydı. Talimlerin daha da derinleştirilmesiyle askerlerin itaatkâr, güvenilir ve sahada etkili olması hedeflenmişti. Bu talimler bir taraftan birliklerin disiplinini sağlarken bir taraftan da subayların işini kolaylaştırıyordu. Çünkü bu talimlerle askerlerin muharebe esnasında mümkün mertebe sınırları belirli davranış kalıplarıyla hareket etmeye başlamaları subayların komutlarına itaati arttırırken, yapılacak manevraları da kolaylaştırıyordu.

67

Düzenli talimlerin dönemin Avrupa'sında başlangıcını teşkil eden Hollanda'daki bu askerî gelişmeler, aslında bu düzenlemeleri getirenlerin kendileri tarafından bile net olarak fark edilmemişti⁶⁸ ancak kısa zaman içinde tüm Avrupa'ya yayıldı.⁶⁹ Talimi destekler nitelikte bir diğer değişim de yine Maurice tarafından yürürlüğe kondu. O da nispeten iptidaî sayılabilecek bir disiplin için askerlerin talimden kalan boş zamanlarını âtil biçimde geçirmelerinin önüne geçilmesi idi. Yorucu talim faaliyetlerinden sonra askerlerin boş zamanlarında uğraşabilecekleri birçok meşgaleye sınır koyulmuştur. Askerlere de bu durumda daha çok uyuyup dinlenmeleri tavsiye edilmiştir.⁷⁰

Toplu halde talim etmenin en belirgin faydası disiplini sağlamakta görülür. Toplu talim, arkadaş gruplarının kurulmasını sağlar ve arkadaş grupları zamanla birbirini

⁶⁶ a.g.e., 128.

⁶⁷ a.g.e., 128.

⁶⁸ Geoffrey Parker, *Askeri Devrim: Batı'nın Yükselişinde Askeri Yenilikler 1500-1800*, 62.

⁶⁹ William H. McNeill, a.g.e., 128.

⁷⁰ a.g.e., 129-130.

denetlemeye başlar. Çünkü hedeflenen husus, neferler arasında bağlar kurmaktır.⁷¹ Bireyler bu bağlarla birlikte sorumluluklarını idrak eder ki bu durum uygarlaştırma sürecine işaret eder. Çünkü erken modern dönemden itibaren savaş eğitiminin savaştan büyük hedefleri vardır.⁷² Savaş eğitimiyle devletin hedefi şiddet tekeli muhafaza etmektir.

Modern dönemde silah talimnameleri eskinin el yazması eserlerinden farklılık arz etmektedir. Öncelikle modern dönem öncesi el yazmalarından silah kullanıma ilişkin bilgiler benzerlik gösterse de farklılık savaşçının kendisinde ortaya çıkmaktadır. Burada açık bir şekilde savaşçı ve asker arasında bir fark olduğu söylenebilir. Modern dönem öncesinde karşımıza silah kullanma uzmanı/ustası olarak bir “savaşçı” çıkarken modern dönemden sonra bu tip savaşçıların sayısının azaldığı söylenebilir. Paul Virilio “*Savaşçı, yolundan sapmış rahiptir.*” der.⁷³ Çünkü buradaki savaşçı, bir yol belirler ve bu yolda bilgeliğe veya dine bağlı kalarak ilerler. Ancak modern dönemden itibaren beliren “asker”den böyle bir şey beklenmez. Modern dönemin rütbesiz askerinden artık aklını kullanması ya da bir ustalığa/bilgeliğe ulaşması beklenmemiştir. Askerden beklenen aldığı emirlere itaat etmesiydi. Modern dönemin ordularında iradesi törpülenmiş rütbesiz askerlerin⁷⁴ çoğunluğu oluşturduğu görülür. Çünkü emirler sorgulanırsa disiplinin zedelenmesi bir beka meselesine dönüşür ve bu mevcut disiplini kuran iradenin isteyeceği bir şey değildir. Bu yüzden talimle beden ve zihin istenilen kalıba doğru yoğurulur ve terbiye edilir. Moltke’nin veciz ifadesiyle bu durum “*yukarıdan aşağıya otorite, aşağıdan yukarıya itaat*”⁷⁵’in tezahürüdür.

Erken modern dönemden itibaren Avrupa’da devletler savaşmak için geniş kitlelere ihtiyaç duyduğunda bu ihtiyaca hem dönemin savaşçıları yeterli cevabı veremedi hem de modern devlet daha emin yollardan asker tedarik etmeyi tabir caizse öğrendi. Bu yüzden ordular kısa sürede yetişecek ve muharebelere ve kuşatmalara koşacak kişiler bulmaya çalıştı. Çünkü bir savaşçının yetişmesi uzun süreler alıyordu. Savaşçı figürünün akla ilk geleneksel silahları kullanan bir figür olarak geldiğini kabul edersek, geleneksel silahları kullanmayı öğrenmenin uzun süreler aldığı

⁷¹ Ulrich Bröckling, *a.g.e.*, 25.

⁷² *a.g.e.*, 41.

⁷³ Paul Virilio, *Hız ve Politika: Dromoloji Üzerine Bir Deneme*, çev. Meltem Cansever (İstanbul: Metis Yayınları, 1996) 90-91.

⁷⁴ *a.g.e.*, 84.

⁷⁵ Ulrich Bröckling, *a.g.e.*, 223.

düşünüldüğünde bu tip savaşçı bulmanın zorluğu da belirginleşir. Yani klasik bir örnek olarak tüfek kullanmayı öğrenmek birkaç hafta alırken yay kullanmayı öğrenmenin yıllar alması bu durumu daha da açıklayıcı kılmaktadır. Savaşçı yetiştirmenin zaman külfeti olması yüzünden hızı şiar edinmiş modern dönem devletlerinin savaşçılığı sürdürme gibi bir tercihleri olamazdı. Bu yüzden yüzeysel de olsa tüfek kullanmayı bilen ve kuşatmada toprak kazabilecek kişiler sıradan insanlar arasından toplanmaya başlanmıştır.

1.4. Osmanlı'da Mızrak ve Süngü

Türkler tarihte ilk görüldükleri anlardan beri mızrakla iştigal etmişlerdir.⁷⁶ Mızrağın işlevi genel olarak Avrupa'da kullanılan şekliyle olmamıştır. Atlı bir kavim olan kadim Türkler atlı kültürlerini Osmanlı'da da devam ettirmişlerdir. Popüler kanı genelde kılıç piyadenin, mızrak ve yay ise süvarinin kullandığı üzerinedir. Ancak nasıl kılıcı piyadeler kadar süvariler de kullanıyorsa, mızrağı aynı şekilde bu iki sınıf da kullanmıştır. Kadim dönemlerden beri Türklerin mızrak kullandığı bilinir. Farklı isimlerle anılan mızrağın isim kargaşası ise aslında çok yerde kullanıldığına delalet eder. Yani mızrak Türkler arasında yaygın olarak kullanılan bir silahtır. Türklerin geniş coğrafyalara yayılmaları ve farklı dillerden gelen kelimeleri kolayca benimseme huyları kendini mızrak için kullanılan çok fazla kelime de göstermiştir.

Mızrak, Osmanlı Devleti'nde de kullanılan bir silahtır. Çok fazla isimle anılır. Evliya Çelebi çok sayıda mızrak ismi sayar. Evliya Çelebi seyahatnamesinde silah ehli sınıf hakkında bilgiler verir. Önce kılıç sonra zırh ve sonra da mızrak ve bıçak sırasında sıra halinde bilgiler verir. Mızrak hakkında “*Bu esnaf dahi seyishaneler üzre dükkânların tezyin edüp ‘arabalar üzre niçe güne söğü[d]ler ve hıştlar ve cidalar ve çantamalar ve kargılar ve mızraklar ve suncalar ve harbeler ve sinanlar ve gözgözenleri hazaran sîvenleri ile dükkânların zeyn idüp alat-ı silah ile ubur iderler gayet lazımlı esnafdır.*” bilgilerini verir.⁷⁷ Evliya Çelebi bizlere çeşit çeşit mızrak saymıştır. Ehemmiyetini de belirten Evliya Çelebi'ye göre mızrak silah olarak Osmanlı'da önemli bir yer tutar.

⁷⁶ Ahmet Taşağıl, “İslam Öncesi Devirde Türk Ordusu”, *Ordular*, ed. Feridun Emecen (İstanbul: Kitabevi Yayıncılık, 2008) 162.

⁷⁷ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi 1. Kitap*, hazırlayan: Orhan Şaik Gökyay, Yücel Dağlı, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996) 264-265.

Evliya Çelebi'nin saydığı mızrak isimleri arasında harbe, çatal harbe, sığın harbe, çengal harbe, şiş harbe, hışt, kargı, sinan, nîze, cida, cirit, şiş, sırık, sinan, gözgözen ve süngü vardır. Bunlara ek olarak yöre yöre farklı tipte mızrak çeşitleri de sayılmıştır: Bağdadî, Basravî, Lahsavî ve Kurnavî mızraklar, Mısır'da Gavri tarzında cidalar ve Kastomuna'ya ait çentme mızraklar bunlardan bazılarıdır. Bu yöre çeşitliliği seyahatnamede kalkanlarda da vardır. Evliya Çelebi silah tarihi açısından görülmedik şekilde farklı tasnifler yapmış denebilir. Ancak yukarıda adı geçen mızrak çeşitlerine dair daha somut bilgiler maalesef yoktur.

Aynı şekilde Osmanlı'da fiilen mızrak kullanıldığına dair bir diğer bilgiye de Şeyh Vefayî Mehmed'de rastlarız. *Tevarih-i Gazavat-ı Murad-ı Salis* adlı eserin birçok yerinde ellerinde mızrak bulunan askerlerden söz edilmiştir. Eserde askerlerin taşıdığı silahlardan bahsedilmiştir. Kısa ve edebî benzetmelerle adı geçen mızraklar Osmanlı'da mızrağın piyadeler tarafından da kullanıldığını göstermektedir. Bu eserde mızrağın yerini tutan kelime *nîze* olmuştur. Beraberinde kısa bir mızrak olarak düşünebileceğimiz *harbî* de kullanılmıştır.⁷⁸ Eserde mızrak açısından çıkarabileceğimiz sonuç mızrağın hem mübareze için hem sancak görevi olarak hem de kısa mızrağı işaret etmek için kullanıldığıdır.

Avrupa'da askeri dönüşümlerin devindiricilerinden biri olarak kabul edebileceğimiz mızrak Osmanlı'da bu etkide olmamıştır. Yukarıda bahsettiğimiz *mızrak kuşağı* kavramsallaştırmasının dışında kalan Osmanlı coğrafyasında mızrağın tabir caizse varlık sebebi başka oldu. Avrupa'da cereyan eden muharebelerde tüfekli askerleri korumakla görevli olanlar mızraklılar olmuşken Osmanlı'da *tabur cengi* tatbik edilmiş veya süvariler tarafından tüfekli askerlerin imdadına yetişmiştir.⁷⁹ Almandada *Wagenburg*, Macarcada *Tabor* olarak adlandırılan bu taktiği Osmanlılar 15. Yüzyılda Avrupalı rakiplerinden öğrendiler. Bu savunma düzeninde birbirine bağlanmış tahtalardan oluşan bir perde ile tüfekli askerler süvarilerden korunaklı güvenli bir alan içinde ateş edebiliyorlardı. Sonuç olarak mızrak kuşağı ve araba kuşağında amaç aynıydı: tüfekli askerleri korumak.

Şu ana kadar Osmanlıların tüfekçileri savaş meydanında mızraklı piyade ile koruduklarına dair bir kanıt askeri tarihçiler tarafından ortaya konulmamıştır. Her ne

⁷⁸ Şeyh Vefayî Mehmed, *Osmanlı-Safevi Savaşlarına Dair Bir Kaynak*, haz. Erhan Afyoncu (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2019) 51-92.

⁷⁹ Feridun Emecen, *Yavuz Sultan Selim* (İstanbul: Yitik Hazine Yayınları, 2010) 254-266.

kadar Osmanlıların yaylın ateşini Avrupalı rakipleri ile eş zamanlı hatta daha erken uyguladıkları savlanmış ise de savaş meydanlarında hareketli mızraklı-tüfekli piyade formasyonlarını kullandıkları yolunda bir bilgiye dikkat çekilmemiştir. Ancak mızrak buna rağmen önemli bir silah olarak yerini bulmuş ve mızrağın çok fazla çeşidi de Osmanlı'da kullanılmıştır. Mızrak çeşitleri konusunda isimlerin farklı farklı olmasından da anlaşılacağı üzere büyük bir zenginlik söz konusudur. Ancak bu zenginlik henüz araştırılmamıştır.

Osmanlı askeriyesinde süngü eskiden beri mızrak anlamında kullanılmış olsa bile zaman içinde Avrupa dillerindeki *bayonet* anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Ne zaman ve nerede kesin olarak böyle denmeye başlandığını bilemiyoruz ancak zaman içinde tüfeğin ucuna takılan delici silah için süngü dendiğini görmekteyiz. Öncelikle Osmanlı Avrupa'da meydana gelen gelişmelerden haberdardı. Özellikle askerî sahada yaşananları iyi derecede takip edebiliyorlardı. Bu takip yolları arasında ilk olarak savaşta gördükleri rakiplerinin pratikleri gelmekteydi. Mezkûr pratiklerin devamında ise savaş esirleri etkili olmaktaydı. Ancak Avrupa'dan en etkili şekilde haber alma yöntemi ise Humbaracı Ahmed Paşa gibi Osmanlı'ya sığınan kimseler yoluyla olmuştur. Bu kişiler hem birer parlak asker hem de devlet adamı olarak Osmanlı'ya kaçmışlardır.⁸⁰

Humbaracı Ahmed Paşa, Osmanlı'da süngüyü getiren ilk kişi olabilir.⁸¹ Kurduğu Humbaracı Ocağı uzun ömürlü olmasa bile bir deneme sayılabilir ve süngü için ilk adım denebilir. Ahmed Paşa kaleme aldığı layihalardan birinde tüfekli askerlerden bahsederken süngüden de bilhassa bahsetmesi dikkate değerdir.⁸²

⁸⁰ bkz. Uğur Demir, *Osmanlı Hizmetinde Bir Mühtedî: Humbaracı Ahmed Paşa* (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2015)

⁸¹ Uğur Demir, *a.g.e.*, 77-78. Johan Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, çev. Nilüfer Epçeli, ed. Erhan Afyoncu (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2011) 538.

⁸² Fatih Yeşil, "Bir Fransız Maceraperestin Savaş ve Diplomasiye Dair Görüşleri: Humbaracı Ahmed Paşa'nın (Kont Alexander Bonneval) Lâhiyaları, *Hacettepe Üniversitesi Tükiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 15 (Ankara: 2011) 220.

2. OSMANLI'DA SÜNGÜ TALİMNÂMELERİ

Süngü Talimnameleri, modern dönemin ordularında ortaya çıkmıştır. Süngü Avrupa'da 17. yüzyılın sonlarından itibaren kullanılmaya başlanan bir silah olmasına rağmen süngü talimnamelerinin ortaya çıkması 19. yüzyılın başlarında olmuştur. Bilinen ilk süngü talimnamesi Almanca olarak Eduard Von Selmnitz tarafından 1825 yılında *Die Bajonetfechtkunst oder Lehre des Verhaltens mit dem Infanterie-Gewehre als Angriffs und Vertheidigungs Waffe* başlığı altında yayınlanmıştır.⁸³

Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nde yazılan ya da basılan altı adet süngü talimnamesi tespit edilmiştir. Bu talimnamelerden ilki ve de en eskisi Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Hüsrev Paşa Koleksiyonu'nda bulunmaktadır.⁸⁴ Müellifi belli olmayan bu el yazması muhtemelen İtalyanca veya Fransızca bir süngü talimnamesinden tercüme edilmiştir.⁸⁵ İkinci talimnamenin de müellifi belirsizdir ve 1909 yılında matbu olarak basılan bu eser *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi* ismini taşımaktadır.⁸⁶ El yazması olan üçüncü talimname müellifi belirsizdir, 1909 yılında yazılmıştır ve adı *Piyadeye Mahsus Süngü Mübarezesi Talimnamesi*'dir.⁸⁷ Dördüncü talimname 1910 yılına aittir ve aslında bir endaht muhtırasının sonuna eklenmiştir. Yazarı Ömer Fevzi Bey'dir.⁸⁸ Beşinci talimname mülazım-ı evvel Fuad tarafından kaleme alınmış ve 1912 tarihlidir. Talimnamenin adı *Süngü Mübarezesi*'dir.⁸⁹ Tespit edilen son talimname ise Yüzbaşı

⁸³ Eduard von Selmnitz, *Die Bajonetfechtkunst oder Lehre des Verhaltens mit dem Infanterie-Gewehre als Angriffs und Vertheidigungs Waffe* (Dresden: 1825).

⁸⁴ Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Hüsrev Paşa Koleksiyonu, *Süngü Talimnamesi*, nr 777, İstinsahı H. XIII. asırdadır. *Osmanlı Askerlik Literatürü Tarihi*, haz. Ekmelleddin İhsanoğlu, Ramazan Şeşen, M. Serdar Bekar, Gülcan Gündüz C. 2 (İstanbul: IRCICA, 2004) 901-902.

⁸⁵ Mehmet Mert Sunar, *Arş İleri: Asâkir-i Mansure Ordusunda Teşkilat, Talim ve Talimnameler* (İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2016) 43.

⁸⁶ *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi* (İstanbul: Matbaa-ı Askeriye, 1909). *Osmanlı Askerlik Literatürü Tarihi*, C. 2. 871.

⁸⁷ BOA, İ. AS. nr. 87/63 (25 Cemaziyelahir 1327 / 14 Temmuz 1909)

⁸⁸ Ömer Fevzi, *Endaht Muhtırası* (İstanbul: Mekteb-i Harbiye Matbaası, 1910)

⁸⁹ Fuad, *Süngü Mübarezesi* (İstanbul: Kader Matbaası, 1912). *Osmanlı Askerlik Literatürü Tarihi*, C. 1. 336-337.

Mahmud Behçet'in 1914 tarihinde telif ettiği *Süngü ile Mübarezenin İzahı ve Usul-i Talim ve Terbiyesine Aid Program* kitabıdır.⁹⁰

Yukarıda adı geçen kaynaklar Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Bunlar haricinde Osmanlı'da süngü talimi ile alakalı verilere ilk olarak Mahmut Raif Efendi'nin, risalesinde rastlamaktayız.⁹¹ Buradaki gravürlerde askerler süngülü tüfekler ile gösterilmiştir. Risalede süngü talimine dair detaylı bir şey yoktur çünkü tüfekle ateş eden neferlerin yapması gereken hareketler verilmiştir. Ancak “*süngüyü tak*” emrinin kitapta geçmesi önemlidir.

Yukarıda bahsedilenler haricinde Arapça yazılmış olan ama *Talim-i Süngü* başlığını taşıyan bir talimname daha tespit edilmiştir.⁹² Osmanlı arşivinde 1854 yılına ait bir belgede de Belçikalı bir zabitan kaleme aldığı bir süngü talimnamesinden bahsedilmektedir ancak öyle bir talimname kütüphanelerde bu çalışma sırasında tespit edilememiştir.⁹³

2.1. Mansure Ordusu Anonim Süngü Talimnamesi

Osmanlı merkezi yönetimi modern bir ordu kurma çabasında önünde engel olarak gördüğü yeniçerileri bertaraf ettikten Asakir-i Mansure-i Muhammediye adında yeni bir ordu kurmuştur. Çağdaş Avrupa orduları örnek alınarak yapılandırılmaya çalışılan bu yeni orduda talim ve dolayısı ile talimnameler gayet büyük önem kazanmıştır. Bir kısmı halen Süleymaniye Kütüphanesi Hüsrev Paşa Koleksiyonunda yazma olarak bulunan bu talimnameler Osmanlı ordusunda 1820'lerin sonu ve 1830'larda yaşanan büyük değişimin önemli kanıtlarındandır. Kullanımı sadece saplamadan ibaret gözüken süngü için bile bir talimnamenin bu dönem ilk defa yazılmış olması bu yüzden önemlidir. Yukarı da belirtildiği gibi bu çalışmada tespit edilebilen en erken tarihli talimname olan bu eserin tarihi ile yazarı ya da daha doğrusu çevireni belli değildir. Büyük ihtimalle Fransızca veya İtalyancadan tercüme edilmiştir. Talimname rika hat ile yazılmış olup toplam on dört yaprak ve otuz sayfa yazıdan oluşmaktadır. II. Mahmud dönemine ait talimname Yeniçeri Ocağı'nın

⁹⁰ Mahmud Behçet, *Süngü ile Mübarezenin İzahı ve Usul-i Talim ve Terbiyesine Aid Program* (İstanbul: Yeni Turan Matbaası, 1914). *Osmanlı Askerlik Literatürü Tarihi*, C. 1. 377.

⁹¹ Bkz. Fatih Yeşil, “Nizâm-ı Cedid Ordusunda Tâlim ve Terbiye (1790-1807), *Tarih Dergisi* S. 52 (İstanbul: 2011)

⁹² Kitabın adı *Fi Ta'lim al-Harbe va'l-Mızrak*'tır. Bkz. *Osmanlı Askerlik Literatürü Tarihi*, C. 2. 921.

⁹³ BOA. İ. HR, nr 114/55790 (23 M 1271 / 16 Ekim 1854).

kaldırılmasından sonra kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusu için yazılmış olmalıdır. Ancak mezkûr talimnamenin ne derece icra edildiği hakkında bir bilgiye rastlanamamıştır.

Talimnamede öncelikle talim meydanı bahsi işlenmiştir. Bu meydanın zemininin düz olması istenmiştir. Meydanın dört kısma ayrılarak talimci neferlerin buraları kullanıp saldırı ve savunma yapmayı öğrenmeleri istenmiştir. Ayrıca neferlerin bu kısımlarda sağa, sola, ileri ve geriye yürüyüş yapmaları da istenmiştir. Bu talim meydanının daire şeklinde olduğu belirtilir. Bahsi geçen dairenin çapının yirmi adım kadar olması gerektiği ve talim yapılacak yerin zemininin düz olması üzerinde önemle durulur.⁹⁴

Talimnamenin ikinci başlığı *Talimlerde Piyade Neferin Giyecekleri ve Hasıl Bulunacakları Takımlar*'dır. Burada öncelikle neferlerin süngü taliminde kullanacakları eşyalar anlatılır. İlk olarak tüfekten bahsedilir. Talim tüfeği olarak da söyleyebileceğimiz araç acemi nefer için önce tahta olarak belirlenmiştir. Ucunda da bir demir bulunmaktadır. Amaç tahta tüfeğin süngülü tüfek gibi kullanılmasıdır. Neferin sol elinde bir eldiven ve dizkapaklarına kadar inen bir gömlekle talim edeceği belirtilir. Bölümün devamında bir bölükte süngü talimi için iki muallimin olması istenmiştir. Mezkûr muallimlerin de alaylardaki kılıç talimlerinde maharet göstermiş olanlarından seçilmesi istenmiştir.⁹⁵

Sonraki başlık *Süngünün Suret-i İstimali*'dir. Bu başlıkta talim yapacak acemi neferlerin önce süngüsü olmayan bir tüfekte talime başlamaları istenir. Devamında süngü davranmayı, süngü çıkarıp tüfeğe takmayı öğretilmesini istenir. Sonrasında nefere yarım sağa, yarım sola, sağdan ve soldan geriye dönmenin talim ettirilmesi istenir. Ardından tüfek doldurup ateş etmesini ve sonrasında muallim ile acemi neferlerin tahta tüfek almaları istenir. Süngünün meç gibi iki türlü müdafaa hamlesi olduğu belirtilir. Biri *müdafaa-ı müsellesî*, diğeri *müdafaa-ı murabba'i*'dir. Birinci harekette neferin tüfeğinin süngüsü rakibinin göğsünün sağına doğru yöneltilir. Müdafaa-ı murabba'i'de ise neferin tüfeğinin ucu rakibinin sol memesine doğru yöneltilir. Bu duruşlara talimnamede *kıyam* denmiştir. Duruşların amacı ise rakibe vurmak değil rakibin hamlesine karşı savunma icra etmektir. Birinci hareketin

⁹⁴ Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Hüsrev Paşa Koleksiyonu, *Süngü Talimnamesi*, nr 777, 1.

⁹⁵ a.g.e., 1-3.

kumandasının “*Sağ yana süngü at!*”⁹⁶ olduğu belirtilmiştir. İkinci harekette ise “*Sol yana süngü at!*”⁹⁷ kumandası geçerlidir. Neferlerin bu duruşları kendilerine saldırı geldiğinde tedafüî olarak kullanacakları belirtilir. Burada önemli olanın bir ‘fenn’ olarak tanımlanan süngü talimi hakkında hiçbir bilgisi olmayan acemi neferlere esliha-i cariha (yaralayıcı silah) olarak tanımlanan süngünün kullanımının temellerini eksiksiz bir şekilde öğretilmesi olduğu ifade edilmiştir.⁹⁸

Talimnamede bu bölümden sonra *Talimat-ı Süngü* başlığı altında süngü talimlerine girilir. İlk olarak *Süngü Takmak* konusu işlenir. Bunun iki hareketten oluştuğu belirtilir ve neferin süngüsünü çıkarıp tüfeğinin ucuna takmasının talim edilmesi istenir. İkinci olarak *Süngü Davranmak* başlığı altında süngü kullanımına hazır hale gelme pozisyonu tarif edilir. Bu pozisyon iki hareketten oluşur: birinci hareketin silah davranma hareketi ile aynı olduğu belirtilir ama ayrıntı verilmez. Bu hareket sol el ile dipçiğinden sol omuza dayalı ve dik olarak tutulan tüfeğin sağ el ile horozunun biraz altından kavranması hareketidir. İkinci harekette sağ el ile horozunun altından kavranan tüfek dip bileziğinin bir miktar üstünden sol el içine düşürülür. Bu pozisyonda sol ayak ilerde, vücut sağ tarafa dönük şekilde vücudun hasıma maruz kalacak kısmı küçültülmüştür. Sağ el kalça kemiği hizasında, sol el ise dirsekten vücuda bitişik halde tüfek ileri doğru tutulur ve süngünün ucu göz hizasına getirilir. Talimnamede bu hareketin icrasında ikinci ve üçüncü sıradaki neferlerin önlerindeki silah arkadaşlarına süngüyle vurmamaları için dikkat etmelerini yani mesafeyi ayarlamalarının gerekliliği belirtilir.⁹⁹

Üçüncü talim olarak *Süngünün Tarz-ı Müsellesî Üzere Girişmesi*’dir. İki hareketten oluşur. Birinci harekette nefer süngüsüyle tarz-ı müsellesî üzere rakibine doğru saldırırken ikinci harekette rakibinin süngüsünü saldırı yapamayacak duruma getirir. İkinci harekette nefer, rakibinin süngüsüne vurur ve nefer böylece kendini hedef olmaktan çıkartır. İkinci hareketin detayında nefer rakibinin süngüsünü sağa iter. Sonraki başlık dördüncü talimdir ve adı *Süngülerin Tarz-ı Murabba’î Üzere Girişmesi*’dir. İki hareketi vardır. Birincisinde nefer tarz-ı murabba’î kuralını takip eder ve rakibine saldırırken sol ayağıyla adım atarak saldırır. İkincisinde ise nefer

⁹⁶ “*Yahut namlu at*”

⁹⁷ “*Yahut namlu at*”

⁹⁸ a.g.e., 3-4.

⁹⁹ a.g.e., 5-6.

süngüsünü tekrar soluna alır ve “At!” kumandasıyla bu sefer süngüsünü rakibinin tüfeğinin altından dolaştırıp müselles ve murabba’î hareketler icra edebilir.¹⁰⁰

Beşinci talimin başlığı *Namluların Tarz-ı Müselles Üzere Girişmesi*’dir. İki harekettir. Birincisinde neferin namlusunu rakibin tüfeği altından geçirilip müsellesî üzere saldırı yapması anlatılır. İkinci harekette ise nefer silahını bırakmadan sağına alır ve yerine gelir. Altıncı talimin adı *Namluların Tarz-ı Murabba’î Üzere Girişmesi*’dir. İki harekettir. Birinci harekette nefer hızlı bir şekilde namlusunu aşağı doğru indirir ve adım atarak tarz-ı murabba’î saldırısını icra eder. İkinci harekette nefer rakibinin silahıyla teması bırakmadan sol tarafa iter ve sonrasında çekilip hazırda bekler.¹⁰¹

Talimnamede sonraki başlık *Mûlahazat* olmuştur. Burada neferin rakibine yaklaşırken rakibin silahını yoklaması istenir. Ayrıca neferlerin talimlerde daha ileri hareketlere geçmeden önce mutlaka müselles ve murabba’î tabir olan hareketleri bolca talim edip öğrenmeleri istenir. Muallimin de neferleri talim meydanında mezkûr hareketleri icra ettirerek ileri, geri, sağa ve sola yürütmeleri istenmiştir. Çünkü talimnamede bu yürüyüşlerin süngü dövüşlerinde de ayaklara güç vereceği söylenmiştir. Ayrıca bu başlık altında süngü dövüşünde sol elin önemi üzerinde durulmuştur. Talimnameye göre sol el hem saldırı hem de savunmada dövüşün bir nevi belirleyicisi konumundadır. Bu yüzden nefer sol eliyle silahı iyi derecede kullanmayı da öğrenmelidir. Talimnamede sağ elin zaten çoğu kişinin kullandığına ve sağ el ile temrine sol el kadar gerek olmadığı özellikle belirtilir.¹⁰²

Sonraki başlıkta yedinci talim işlenir. Bu talimin adı *Süngü Düşürmenin Tariki*’dir. Dört hareketten oluşur. Birinci hareket süngüyü davranmaktır. İkinci hareketde ise adım atarak rakibe yaklaşılr ve tarz-ı müsellesî kaidesinde hareket ederek süngü rakibe yöneltir. Üçüncü harekette nefer tüfeğini hafifçe sağa götürüp sağ ayağıyla adım atar ve tarz-ı murabba’î kaidesiyle rakibinin süngüsünün bileziğinden tutup rakibin tüfeğini uzaklaştırır ve sonrasında rakibinin göğsüne saplama icra eder. Dördüncü harekette nefer tekrar süngü davran duruşuna geçer. Sonrasında sekizinci talime geçilir. Bu talimin adı *Süngü Kaldırmak*’tır. Dört hareketten oluşur. Birinci harekette nefer süngü davran duruşundadır. İkinci harekette müdafaa-ı müsellesî

¹⁰⁰ a.g.e., 6-7.

¹⁰¹ a.g.e., 7-8.

¹⁰² a.g.e., 8.

yapılır. Üçüncü harekette “*Süngü sevk!*” kumandası verildiğinde nefer sağ ayağını ileriye atar. Rakibinin tüfeğinin bileziğinden tutar ve sol ayağıyla ileriye adım atar. Burada neferin rakibinden önce davranıp süngüsüyle saldırması ve sonrasında da geriye sıçraması istenir. Geriye geldikten sonra süngü davrana dönerek müdafaa konumuna geçer, en son olarak da bu talimin dördüncü hareketi olan hazır dura geçer.¹⁰³

Dokuzuncu talimin adı *Süngüyü Sağa Atıp Mukabele Etmek*’tir. Dört hareketten oluşur. Birinci harekette nefer süngü davranır. İkinci harekette müdafaa-ı müselleşi icra edilir. Üçüncü harekette nefer “*Süngü Sevk!*” kumandasını aldıktan sonra tüfeği dik bir şekilde tutarak ileri sıçrar, önce tüfeği dik hale getirip rakibinin silahını sağa doğru iter. Sonrasında savunmasız kalan düşmana süngü darbesini vurur ve akabinde önce geri sıçrar ardından da iyi ayak boyu geri çekilir. Dördüncü harekette nefer hazır duruşa geçer. Onuncu talimin adı *Süngüyü Sola Atıp Mukabele Etmek*’tir. Dört hareketten oluşur. Birinci harekette nefer süngü davranır. İkinci harekette tarz-ı murabba’î yapılır. Üçüncü harekette nefere sevk emri verildikten sonra nefer dokuzuncu talimin üçüncü hareketiyle neredeyse aynı işi yapar. Tek fark rakibin tüfeğini bu hamlede sol tarafa itmesidir. Dördüncü harekette de nefer hazır duruşa geçer.¹⁰⁴

On birinci talimin adı *Tebdil-i Makam Birle Etrafa Müdafaa Etmek*’tir. Bu talim beş hareketten oluşur. Birinci harekete süngü davranılır. İkinci harekette nefer tüfeğinin dipçiğinin tüfeğinin korkuluğunun gerisinden iki eliyle tutar. Üçüncü harekette nefer silahını sağ ve sola üç adım ilerleyerek savurur ve tekrar eski yerine gelir. Dördüncü harekette süngü davran icra edilir. Beşinci harekette de nefer hazırda bekler. Bu hareket talimnamede muharebede etrafı sarılan piyadenin icra edeceği hareket olarak açıklanmıştır.

On ikinci talimin adı *İleri Süngü Saplamak*’tır. Dört hareketten oluşur. Birinci harekette nefer süngü davranır. İkinci harekette nefer sağ eliyle tüfeği horozunun gerisinden tutup sağ omuz ve kolunu elverdiği kadar geriye çeker bu sırada tüfeğin bir ucunu da sol elin şehadet ve başparmakları arasında tutarak tüfeği yere paralel biçimde ileri doğru saplamaya hazır halde tutar. Üçüncü harekette nefer sol elini

¹⁰³ a.g.e., 9-10.

¹⁰⁴ a.g.e., 10.

tüfekten çeker ve sağ eli ile horozunun gerisinden tuttuğu tüfeği ile ileriye doğru rakibine dürtüş icra eder. Dürtüş icrasından sonra nefer tekrar tüfeği geri çekerek sol eli ile de yakalar ve iki adım geriye çekilip süngü davran duruşuna geçer. Dördüncü harekette nefer hazır durur.¹⁰⁵

On üçüncü talimin adı *İzdiham İçine Süngü Darbe Etmek*'tir. Beş hareketten oluşur. Birinci harekette süngü davranılır. İkinci harekette tüfek havaya kaldırılır. İki el ile tüfek alın hizasına çıkarılır. Sol el tüfeği ikinci bilezikten sağ el de birinci bilezikten tutar. Üçüncü harekette muallim nefere vur kumandası verdikten sonra nefer süngüsüyle rakibine hamle yapar ikinci harekete döner. Dördüncü harekette nefer uzaktaki bir rakibe hedef alır. Bu hareket için nefer muallimden sevk kumandasını alır ve harekete kolun ikisi dik olarak tüfeği kaldırır. Sonra nefer ayak parmakları üzerinde durur ve tüfeğiyle yukarıdan aşağıya bir saldırı icra eder. Saldırıdan sonra geriye sıçrayıp süngü davran duruşu alır ve iki adım geriye çekilir. Talimnamede beşinci hareket yazılmamıştır ancak muhtemelen öncekiler gibi neferin hazır olması isteneceği için yazılmamıştır.¹⁰⁶

On dördüncü talimin adı *Mızrak Darbını Düşürmek*'tir. Bu talim mızraklı süvari saldırısına karşı önce müdafaa ve sonra da mukabele etmenin öğretilmesini amaçlar. Dört hareketten oluşur. Birinci harekette nefer süngü davranır. İkinci harekette nefer kollarını yukarı kaldırarak tüfeğini vücudunun önüne doğru mızraklı süvariye karşı dik bir şekilde uzatır ve mızraklının yaklaşmasını dikkatle takip eder. Üçüncü harekette sevk komutasını alan nefer bir mızraklı süvarinin darbesini savuşturma hamlesi icra eder ve akabinde süvarinin atının başı hedef alındığı farz edilip bir darbe indirilir. Darbe alan atın binicisinin karnına da süngüyle saldırılır. Saldırıdan sonra nefer süngü davran duruşuna geçip geriye sıçrar ve akabinde iki ayak boyu geri çekilir. Dördüncü harekette de nefer hazır duruşa geçer.¹⁰⁷

On beşinci talimin adı *Mızrak Darbını Kaldırmak*'tır. Beş hareketten oluşur. Birinci harekette nefer süngü davranır. İkinci harekette nefer tüfeğin dipçliğini sağ kulağına doğru yaklaştırır ve sol el tüfeğin ucunu yere doğru meylettirir. Bu haldeki nefer yüzünü tüfeğinin arkasına saklar ve mızraklının hareketlerini takip eder. Üçüncü harekette mızraklı süvari yaklaşıp mızrağını saplamak için hamle ettiğinde nefer,

¹⁰⁵ a.g.e., 11-12.

¹⁰⁶ a.g.e., 13.

¹⁰⁷ a.g.e., 14.

süvarinin mızrağı altından tüfeğinin ucunu yukarı kaldırıp mızrağı yukarı savurur ve aynı anda atın başına vurur ve akabinde süvariye de bir süngü saldırısı icra eder. Dördüncü harekette saldırı icra eden nefer önce süngü davran pozisyonuna geçer ve geriye sıçrar, ardından da iki ayak boyu kadar geri çekilir. Beşinci harekette nefer hazır duruşa geçer.¹⁰⁸

Bu talimin anlatımının ardından talimnamede tekrar bir *Mülahazat* başlığı açılmıştır. Burada yazılanlarda mızrakla taarruza geçmiş bir süvarinin piyade askerde korku uyandırdığı ve neferin bu korkuyu yenmesi için tekrar tekrar süngü talimi yapıp mızraklı saldırısına karşı hazır olması gerektiği belirtilmiştir.¹⁰⁹

On altıncı talimin adı *Mızraklının Mızrak Sırığıyla Vurmasını Müdafaa Etmek*'tir. Dört hareketten oluşur. Birinci harekette nefer süngü davranır. İkinci harekette nefer tüfeğini iki eli ile tırnakları yukarı bakacak şekilde tutar. Silah sol elin kontrolünde sağa ve sola uzatılıp süvarinin mızrağının sıırığı ile vuracağı darbeler savuşturulmaya çalışılır. Üçüncü harekette nefer atın başına vurur ve ardından sol elini tüfeğin birinci bileziğine kadar getirerek süvarinin karnına doğru dürtüş icra eder. Dördüncü harekette nefer hazır konumuna geçer.¹¹⁰

On yedinci talimin adı *Atlıya Karşı Müdafaa Birle Baş Setr Etmek*'tir. Altı hareketten oluşur. Birinci harekette süngü davranılır. İkinci harekette neferin tüfeğiyle birlikte atlının saldırısına karşı kafasını koruması anlatılmıştır. Talimnamede neferin kafasını süvarinin bilhassa kılıç kesişlerinden korumak için sağ elinin baş ve şehadet parmaklarını tüfeğinin korkuluğunda; sol elini de tüfeğin ikinci bileziğinde tutması istenir. Üçüncü harekette nefer silahını iki parmak boyu kadar kaldırması ve sonrasında tekrar müdafaa duruşuna geçmesi istenir. Dördüncü harekette neferin önce süngü ile rakibinin atının başına vurması ardından da süvariye süngü hamlesi yapması istenir. Beşinci harekette neferden evvelki hareketini bitirdikten sonra geriye sıçrayıp sonra da iki ayak boyu kadar geriye gitmesi istenir. Altıncı harekette nefer hazır durur.¹¹¹

On sekizinci talimin adı *Sabit Kadem Olarak Atlıya Mukavemet Etmek*'tir. Dört hareketten oluşur. Birinci harekette nefer süngü davranır. İkinci harekette sağ el

¹⁰⁸ a.g.e., 14-15.

¹⁰⁹ a.g.e., 15.

¹¹⁰ a.g.e., 15-16.

¹¹¹ a.g.e., 16-17.

tüfeği tetik korkuluğunun gerisinden dipçikten tutar ve tüfeğin namlusunun sol dirseğin köşesine yatırır. Ardından sol el ile tüfeğin horozu kaldırılarak ateşe hazır hale getirilir, bu sırada dipçik ise sağ kolun dirseğine dayandırılır. Üçüncü harekette yerinde dur komutunu alan nefer önce tüfeğini ateşler ardından silah davran pozisyonuna dönülerek müdafaaya geçilir, bu sırada tüfeğini sağa ve sola yönelterek müdafa eder. Dördüncü harekette nefer süngü davranıp tekrar tüfeğini doldurur ve hazır bekler.¹¹²

On dokuzuncu talimin adı *Atlıya Karşı Mukavemet Etmek*'tir. Beş hareketten oluşur. Birinci harekette süngü davranılır. İkinci harekette nefer sağ dizini ve tüfeğinin dipçliğini yere koyar. Tüfeğin dipçığı sol ayağın topuğunun karşısına alınır. Üçüncü harekette nefer önce duruşunu bozmadan ateş eder ve sonra dipçığı sağ dizinin üzerine koyar. Sonrasında sol dizi namlunun gerisinde kalacak şekilde durur. Burada sağ elini tetik korkuluğunda tutar ve sol elini süngünün ikinci bileziğine getirir. Bu saldırı duruşuyla birlikte süngüsünü atın göğsüne bakacak şekilde tutar. Dördüncü harekette süngüye davranılır. Beşinci harekette ise tüfek doldurulur ve hazır beklenir.¹¹³

Yirminci talimin adı *Süngüyü Yerine Koymak*'tır. Dört hareketten oluşur. Birinci harekette sol kol silahla beraber uzatılır ve rahat duruşuna geçilir. Sol el tüfeğin bileziğinin olduğu yerden tutar. İkinci harekette nefer tüfeğinden süngüsünü çıkarır. Üçüncü harekette silah sol el ile tutulup kaldırılır ve sağ el de kabzadan silahı kavradıktan sonra nefer hazır ola geçer. Dördüncü harekette piyade selam durur ve arş kumandası verilir. Burada birinci kısım bitirilir.¹¹⁴

Talimnamenin ikinci kısmının ilk başlığının adı *Asker Kesire ile Olan Muharebelerde Süngü Talimlerinin Suret-i İcrası*'dır. Bu bölüm neferlerin toplu olarak süngülü tüfek kullanımını öğrenerek, savaş meydanlarında birlikler halinde icra edilen muharebelere hazırlanması için gerekli talimlere ayrılmıştır. Bu yüzden bu talimlerin bir meydanda ya da kışla avlusunda yapılması önerilmiştir. Bu kısmın başındaki açıklamada aynı zamanda acemi askerlerin muharebelerde yaşayabileceği telaş ve korkuyu gidermesi için iyi talim görmüş olması ve düşman piyade ve süvarilerinden toplu halde gelebilecek saldırılara talimde alıştırılması istenmiştir. Bu

¹¹² a.g.e., 17.

¹¹³ a.g.e., 18.

¹¹⁴ a.g.e., 19.

talimler için her bir piyade alayına at binme, mızrak ve kılıç kullanmada mahir on zabıt atanması ve süvariye karşı yapılacak toplu talimlerin bu muallim zabıtlar tarafından yaptırılması istenmiştir. Bu talimlerde süvarilerin piyadeye karşı kılıç ya da mızrakla hücumu ve bunlara karşı piyadenin süngülü tüfekle müdafaa ve karşılık vermesi senaryoları icra edilecektir. Bu da muallim ve neferlerin birbirilerine karşı bir nevi mübareze yapmasını içeriyordu. Talimnamede yazanlara göre burada istenen darbelerin doğru şekilde savunulması ve doğru şekilde darbeler vurulmasıdır.¹¹⁵

İkinci kısmın girişinden sonra talimname yirmi birinci talimle devam eder. Yirmi birinci talimin adı *Bir Sıra Piyade Askerin Hücum Eylemesi*'dir. Bu başlık altında aslında hücum sırasında neferlerin silahlarının ve mezkûr hücum sırasında tavır ve hareketlerinin nasıl olması gerektiği anlatılır. Talimnamenin bu başlığında öncelikle ilk iki sıra yürüyüş halinde düşmana yaklaşırken üçüncü sıranın ateş ettiği söylenir. Düşmanın hattıyla aralarında otuz adım mesafe kalındığında ise hücumla geçildiği söylenir. Burada, taarruza kalkmış neferlerin süngülü tüfeklerini nasıl tutacağı tarif edilmiştir. Dipçik sağ tarafta süngü sol tarafta olacak şekilde hücum edilir. Süngü davran pozisyonu taarruz boyunca korunur ve neferlerden süngülerini düşmanlarının karınları hizasında tutması istenmiştir.¹¹⁶ Talimnamenin devamında kısa bir *Mülâhazat* başlığı açılmıştır. İlk olarak bu başlıkta hücum sırasında yaralanan ve yerlerini doldurulması gereken neferlerin yerine sıra zabıtlarının geçmesi istenmiştir.¹¹⁷

Yirmi ikinci talimin başlığı *Asakir-i Süvariye Karşı Mukavemet Kollarının Tertibi*'dir. Bu talimde sayıca yüksek olan süvariye karşı piyadenin talimlerini icra etmesi istenir. Savunma düzeninde üç emir vardır. Birincisi mızraklı ve kılıçlı süvariye karşı pozisyon alma, ikincisi taarruz eden süvariye ateş açma, üçüncüsü de süvarilere karşı süngü davranma emridir. Burada saflar halinde harp düzeninde bulunan bir tabura mızraklı süvari saldırısı senaryosu karşısında tabura verilecek komutlar ve neferlerin icra edecekleri hareketler anlatılmıştır. Süvariler elli-altmış adım kadar yaklaştıklarında ise piyadelere taburun binbaşısı tarafından "*Birinci sıra nişan al!*" ve "*Ateş!*" kumandaları verilir. Burada süngülü piyadenin yapması gereken önemli hususlar belirtilmiştir. Tüfekleriyle ateş ettikten sonra neferlerin

¹¹⁵ a.g.e., 19-21.

¹¹⁶ a.g.e., 21-22.

¹¹⁷ a.g.e., 22.

süngüleri ile taarruzu nasıl karşılaması gerektiği anlatılmıştır. Talimnamede birinci saftaki neferlerin ateş ettikten sonra diz çöküp çökmeyecekleri ayrıntısı atlı olsa da dönemin cari uygulaması bu neferlerin diz çökmesiydi. Zaten talimnamenin sonraki talimatları diz çökme pozisyonunu doğrulamaktaydı. Sağ dizi üzerine diz çöken birinci saftaki neferler sol ayaklarını öne atmakta ancak sağ dizlerini 45 derecelik bir açıda tutmaktaydı. Tüfeğin dipçliğini sağ dizlerinin önünde yere koyup tüfeği sağ elleri ile horozun altından dipçikten namluyu ise sol dizlerine dayayarak sol elleri ile namludan tutarak üzerine gelen süvarilerin atlarının göğüslerine doğru tutuyorlardı. Bir taraftan da bütün vücut ağırlıklarını öne doğru vererek süngünün ata saplanması durumunda gelecek darbeye dayanmaya çalışıyorlardı. Devamında da ilk sıranın ateş ettikten sonra ikinci sıranın da ateş edip birinci sıraya gelen süvari saldırısını karşılamaya katılması istenmiştir. Geride ki üçüncü sıranın da gerektiği durumlarda ateş etmesi istenmiştir.¹¹⁸ Devamında açılan başlık *Mûlahazat* olmuştur. Burada kısa şekilde aynı durumların tekrar izahı yapılmıştır.¹¹⁹

Yirmi üçüncü talimin adı *Zırhlı Asakirana Karşı Lazım Gelen Tertibat*'tır. Öncelikle burada zırhlı süvari askerlerinin yukarıda bahsedilen hafif süvarilerden daha çok tehlike arz ettiği belirtilmiştir. Çünkü bu askerlerin daha çok mukavemet ve şiddet göstereceği ifade edilmiştir. Talimnamede zırhlı asker olarak dönemin ağır süvarisi olan *cuirassier* sınıfı süvarilerden bahsedilmektedir. Talimnamede bu ağır süvarilere mukavemet edebilmek için süngülü piyadenin altı saf olması istenir. Altı saf sıra yerini aldığı anda hücumla geçmiş ağır süvarilere karşı öncelikle birinci ve ikinci saftaki neferler dizlerini yere koyup ateş ederler. Ardından yirmi üçüncü talimde tarif edilen süvariye karşı süngülü müdafaa konumuna geçerler. Birinci ve ikinci saf müteakip üçüncü ve dördüncü safların da aynı şekilde ateş etmesi istenmiştir. Bunu beş ve altıncı safların yayılım ateşi izler. Böylece birinci ve ikinci saf düşman süvarisini uzakta tutarken diğer saflar sağladıkları ateş gücü ile ağır süvarinin hücumunu kırmayı amaçlar.¹²⁰

Talimnamede son olarak *Hâtîme* başlığı açılmıştır. Burada piyadenin, süvari askerinin atının sağrısına binmesi anlatılmıştır. Çünkü süvariler talimnamede belirtildiğine göre kimi zaman piyadelerin hızlıca taşınması için de kullanılıyordu. Bu durum

¹¹⁸ a.g.e., 22-24.

¹¹⁹ a.g.e., 24-25.

¹²⁰ a.g.e., 25-26.

talimnamede izah edilmemiştir. İzah edilen olay sadece piyadelerin atların sağrısına binmesinin nasıl olacağıdır. Bunun için piyade askerler taburlarının önünde tek sıra olarak dizilirler. Taşımakla sorumlu süvari askerler de taburun önüne on adımlık mesafe olacağı şekilde gelip dururlar. Her süvarinin arasında önceden belirlenmiş kesin bir mesafenin de olması istenmiştir. Fakat atlar arasındaki bu mesafe hakkında da talimnamede kesin bir şeyler söylenmemiştir.¹²¹ Hatime başlığından sonra bu başlığa ilave olarak *Mûlahazat* açılmıştır. Buradaki açıklamada atların fazladan yük taşımaya alıştırılması istenmiştir. Bu konudaki sorumluluğun da süvari askerlerde olduğu söylenmiştir.¹²²

Sonuç olarak hazırlanışı büyük ihtimalle Hüsrev Paşa'nın ilk seraskerliği dönemine (1827-1837) rast gelen bu ilk süngü talimnamesinde tasvir edilen talimlerin dönemin savaş tarzını yansıttığı ve o dönemde Avrupa ordularından cari olan süngü talimlerinin Mansure ordusundaki uygulamaları konusunda önemli bir kanıt sunduğu söylenebilir. Kütüphanelerdeki araştırmada bu anonim Süngü Talimnamesi'nin matbu olarak basıldığını gösteren bir kanıt rastlanmamıştır. Osmanlı örneğinde yazma ve istinsah kültürünün matbu kültür ile son döneme kadar bireysel bir şekilde devam ettiği düşünüldüğünde çok şaşırtıcı gözükmemektedir. Belki de bu talimi yaptırması beklenen zabıtlar zaten çok sayıda olmayan bu talimlerin yazılı halini birbirlerinden kopyalayarak kendi şahsi kopyalarını üretmekteydi. Matbu olarak elimizde bulunan süngü talimi ile alakalı ilk talimnamenin bu tip yayınların serbestçe yapılabildiği II. Meşrutiyet dönemine ait olması da yine çok şaşırtıcı gözükmemektedir.

2.2. Anonim “Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi”¹²³ ve Yüzbaşı Ömer Fevzi'nin Endaht Muhtırası Kitapları

II. Meşrutiyet dönemi sonrası basılan bu iki talimnamenin aynı başlık altında vermeyi tercih ettik. Çünkü yapılan detaylı incelemede iki talimnamenin de içeriğinin birbirine çok benzer olduğu görülmüştür. İlk talimnamenin baskı tarihi 1909 olup 1910'da basılan Endaht Muhtırası'ndaki süngü ile alakalı yazılmış bölümlerden daha önce basılmıştır. Bu yüzden ilk bakışta anonim gözüken bu

¹²¹ a.g.e., 26-27.

¹²² a.g.e., 27.

¹²³ Bu talimnamenin aynısı Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde el yazması olarak da bulunmaktadır. Bkz. BOA, İ. AS, nr. 103/340 (06 Z 1327 / 19 Aralık 1909).

talimnemenin yazarının da Yüzbaşı Ömer Fevzi olma ihtimali yüksektir. Bu başlık altında her iki talimnameyi de anlatıp açıklarken ufak farklılıkları belirtmek için birinden anonim diğerinden ise Ömer Fevzi'nin yazdığı olarak belirteceğiz.

1909 basımlı talimnamede süngü ile beraber eş anlamlı olarak “kasatura” kelimesinin kullanılması ilgi çekicidir. Kasatura Türkçe'ye İtalyanca'dan geçmiş bir kelimedir.¹²⁴ Bu tabirin Türkçe'ye tam olarak ne zaman geçtiğini tespit edemedik ama Osmanlı arşivinde şu ana kadar tasnif edilen belgelerde bu kelimenin 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren kullanılmaya başladığı görülmektedir.¹²⁵

Anonim talimname; Kavaid-i Umumiyye, (Acemi) Mübareze Hazırlık Talimleri ve Hakikî Mübareze olmak üzere üç bölümden oluşur. İlk bölümde tüfekle mübareze etmenin amacı, talimlerin sınıflandırılması, talimlerin nasıl ve kimler tarafından yaptırılacağı, talim araç-gereçleri ve talim yöntemleri anlatılmıştır. İkinci bölümde süngü ile mübarezede temel teşkil eden hareketler anlatılmıştır. Üçüncü bölümde de hakikî mübareze talimleri, bu talimler sırasında önceden öğrenilen hareketlerin fiiliyatta nasıl kullanılması gerektiği ve genel olarak mübareze için nasihat verilmiştir.

Ömer Fevzi'nin yazmış olduğu Endaht Muhtırası da anonim talimname gibi bir tüfek talimnamesi olup süngü talimleri muhtıranın ikinci bölümünü oluşturur. Yazar tüfekle ateşin önemli bir devamı olarak süngüyü gördüğü için böyle bir tercihte bulunmuştur. Bu yüzden kitabın bu bölümüne ikinci kısım demiştir. Bu kısmın ilk başlığı da *Kasatura, Süngü, Dipçik ile Mübareze*'dir. Yazarın başlıkta isimlendirmesinden anlaşılacağı üzere Ömer Fevzi mübarezeyi süngü ile de mahdut görmüyor ve muharebelerde cereyan eden mübarezelerde önemli bir yer tutan dipçiği de bilhassa zikrediyordu. Kitapta kurşunla alt edilememiş düşmanı yenmek için, meskûn mahallerde ansızın cereyan eden müsademelerde ve geceleri tüfeklerin tabir caizse ateş körlüğü yaşayabileceği durumlarda yani askerlerin göğüs göğse kalabileceği her durumda süngünün öne çıkan en önemli silah olarak gösterildiği görülür. Bu durumu Osmanlı askerinin tabiat ve karakterine daha uygun bulan yazar,

¹²⁴ Bu kelime “tüfeğin kını, yuvası” anlamına gelen İtalyanca *incassatura* kelimesinin Türkçe'ye geçmiş halidir.

¹²⁵ Bazı örnekler için bkz. BOA (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi), HR. TH. (Hariciye Nezareti, Tahrirat), 14/30, 18 Şubat 1874; HR. MKT. (Hariciye Mektubi Kalemi), 821/14, 28 CA 1290/24 Temmuz 1873.

Osmanlı'nın ilk döneminden itibaren kazanılan zaferleri de hücumdaki cesarete ve kılıç ve pala gibi soğuk çeliğe dayanan silahları kullanmadaki üstünlüğüne bağlar.

Ömer Fevzi, muharebelerin göğüs göğse gerçekleştiği zamanlarda kesin bir neticenin süngü ile sağlandığı kanaatindedir.¹²⁶ Çünkü süngünün sahibini aldatmadığını belirtir. Süngü hedefini şaşmaz ve tesiri de kesin olur. Dolayısıyla savaşın en önemli vasıtası ve kesin yolu olduğu için yazar süngü ile yapılan hücumun değerini öne alır. Osmanlı'nın da yakın dövüş silahlarında mahir olduğunu tekrar eden yazar süngü ile yapılan hücumu Osmanlı askerinin herkesten çok sevmesi gerektiğini belirtir.¹²⁷ Kitabın önceki bölümü de bölümde bahsettiği endaht muhtırası olduğu için Ömer Fevzi ilk olarak nişancılıkta ne kadar ilerlemek gerekiyorsa süngü ve dipçik kullanma zanaatında da o derece ilerleme kaydedilmesi gerektiğini söyler.¹²⁸

Anonim talimnamede birinci bölümün ilk başlığı *Tüfenkle Mübarezeden Maksad*'tır. Buradaki amaç orduya sıfırdan katılmış olan nefere muharebede yapması beklenen hareketleri kazandırmaktır. Neferin kazanması istenen özellikler yüksek maneviyat, güçlü, hızlı karar alma ve tereddüt göstermeden çarpışmaya girecek iradeye sahip olmasıdır.¹²⁹ Neferlerin muharebe esnasında kendinden emin bir şekilde korkusunu en aza indirmesine yardımcı olan bu eğitimin öneminin kitapta vurgulandığı görülür.¹³⁰ Bundan sonra *Talimlerin Taksimi* başlığı açılmıştır. Bu başlık altında talimlerin *hazırlık talimleri* ve *hakikî mübareze* olmak üzere ikiye ayrıldığı belirtilir. Hazırlık talimlerinde nefere dürtüşler, siperler ve adım hareketleri öğretilir. Hakikî mübarezede de nefere rakibinin karşısında silahını nasıl kullanacağını öğretilir.¹³¹ Ömer Fevzi'nin talimnamesinde de kitabın ikinci başlığı talimlerin taksimi olmuştur. Aynı şekilde talimleri ikiye ayırmıştır ve isimleri de anonim talimname ile aynıdır. İçerik olarak da aynı hususlar işlenmiştir.¹³²

Anonim talimnamede birinci bölümün üçüncü başlığı *Talimlerin Tarz-ı İcrası ve Heyet-i Talimiyye*'dir. Burada toplamda yedi maddeden oluşan açıklamalar vardır. Birinci maddede acemi olan neferlerin eğitimlerinin başlamasından kısa bir süre

¹²⁶ Ömer Fevzi, *Endaht Muhtırası* (İstanbul: Mekteb-i Harbiye Matbaası, 1910) 132.

¹²⁷ a.g.e., 132.

¹²⁸ a.g.e., 133.

¹²⁹ *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi* (İstanbul: Matbaa-ı Askeriye, 1909) 3.

¹³⁰ a.g.e., 3.

¹³¹ a.g.e., 3.

¹³² Ömer Fevzi, a.g.e., 133.

sonra vakit geçirmeden tüfekte mübareze talimlerine başlamaları istenir. Amaç ise neferin henüz tek başına icra edilen talimlerde disiplininin kendince kontrol etme çabasının aşılmasıdır. Nefer burada hem kendi bedenini güçlendirmeyi hem de zihnen kendini zapt etmeyi öğrenir. İkinci maddede mübareze öğrenmiş olan neferin bütün dikkatini rakibini en hızlı şekilde yenip en az şekilde zarar görmeye vermesi istenmiştir. Neferlere kazanmanın anahtarı olarak mübareze esnasında dikkatini ve aklını dövüşten uzak tutmamak ve düşmana saldırırken körü körüne saldırmak yerine düşmanın hareketlerine göre bir saldırı hamlesi düşünmenin öğretilmesi istenir. Üçüncü maddede mübarezeyi sadece sanattan ibaret görüp muharebe dışında tasavvur etmenin yasak olduğu söylenir. Bu maddede mübarezenin olabildiğince tabii olduğu zaman iyi olacağı söylenir. Muhtemelen yazarın buradaki maksadı eğer süngü ile mübareze eden neferlerin bunu sanat olarak adlandırdıkları takdirde ciddiyetsiz bir gözle bakabilecekleri endişesi olabilir. Bunu önlemek istenmiş olabilir. Veya yazar mübarezeyi faydacı bir gözle sadece savaş odaklı düşünme eğiliminde olduğu için de böyle düşünüyor olabilir. Dördüncü maddede neferlerin kısa ama çok sayıda mübareze talimlerini uzun süren ve az olan talimlere tercih etmelerini söylemiştir. Aşırı derecede yorgunluk muhtemelen neferlerde tüfek ve süngüye karşı ilgisizlik ve isteksizlik doğuracağından yasaklanmıştır. Beşinci maddede talimi idare eden muallimin neferlerle tek tek veya çift olarak ilgilenmesini ve geri kalan neferlere emir olunan hareketleri uygulatması istenmiştir. Bu maddede muallimin ilgisi başkalarında olduğu için neferlerin talimi savsaklayabileceklerinden olsa gerek neferlere tavsiyelerde de bulunulmuştur. Neferlerin talimler esnasında öğrendiklerini unutmamaları için diğer hizmetlerinde bile fırsat buldukça adım ve kol hareketlerini icra etmeleri tavsiye edilmiştir. Yazarın buradaki amacı neferlerin mezkûr hareketleri içselleştirmesidir. Altıncı maddede muallimin nasıl olması gerektiği anlatılmıştır. Her şeyden önce muallimin iyi derece bir mübariz olması ve bunun yanında neferlerinin heveslerini köreltmemesi istenir. Bunu yapmak için de ehemmiyetsiz süslü hareketler yerine fiiliyatta tecrübe edilmiş mübareze hareketlerini öğretmesi istenir. Muallimin öğrencilerine öğretmesi istenen bir diğer konu ise neferlerin mübarezelerde kendi hatalarını görüp bu hataları telafi etmeyi öğretmesidir. Bu başlığın son ve yedinci maddesi ise neferler arasından süngü mübarezesinde mahir olanları muavin olarak atamaları istenir. Bu konu üzerine

yeteneği olanları mübareze için muallim olmaya yetiştirilmesi de önerilir. Mübareze talimlerinin de her sene tekrar edilmesi istenir.¹³³ *Talimlerin Tarz-ı İcrası ve Heyet-i Talimiyye* başlığı Ömer Fevzi'nin kitabında da vardır içerik olarak da anonim talimname ile birebir aynıdır.¹³⁴

Anonim talimnamede sonraki başlık *Alat-ı Talimiyye ve Vesait-i Tahaffuziyye*'dir. Bu başlık altında toplam dört madde vardır. Bu başlıkta talim sırasında kullanılacak araçlar ve mübarezelerde yaralanmaları önleyecek korunma kıyafetlerinden bahsedilir. İlk maddede meşinden mamul bir topla ve dürtüş ucu olan mübareze tüfekleriyle talimlerin icra edildiği söylenir. Ayrıca nişangah, tetik ve tetik korkuluğunun da elleri yaralama ihtimali olduğundan ref edildiği yazılmıştır. İkinci maddede muallimlerin yorgunluklarını önlemek için tahta tüfekler ile talim yaptırdığı, neferlerin ise tecrübe kazanana kadar tahta sonra da gerçek mübareze tüfekleriyle talim edeceği yazar. Üçüncü maddede neferlerin alışma sürecinde kullanabilecekleri hedef olarak kullanılan dürtüş toplarından bahsedilmiştir. Dürtüş toplarının yanı sıra yuvarlak kum torbalarının da kullanılabileceği yazılmıştır. Dördüncü madde de korunma kıyafetlerinden bahsedilir. Talim araç ve gereçlerin sayısının çok olmasına ve korunması için özen gösterilmesi istenir. Çünkü neferler için temel teşkil eden bu talimlerin icrasının aksaması istenmez. Ellerin korunması için deri eldivenler ve eldivenlerin parmakları üzerine de takviye olarak demirden pulların olması istenmiştir. Omuzlardan bacakların üst tarafına kadar inen bir göğüslük giyilmesi istenmiştir. Bu göğüslüğün vücudun yanlarını da kapattığı söylenmiştir. Göğüslük keten kaplı ve deniz yosunu gibi ürünlerden mamuldür. Yüzü korumak için maskeden bahsedilir. Bu maske tel örgülü bir korkuluktur. Alın bölgesi ve kafanın yanlarını korumak için deriyle örtülmüştür.¹³⁵ Ömer Fevzi'nin talimnamesinde ise aynı içerikli başlık *Talim Aletleri ve Siper Eşyaları* olarak verilmiştir. İki talimnamede de bu kısımlarda içerik olarak hemen hemen her şey aynıdır.¹³⁶

Bir sonraki başlık her iki talimnamede de *Suret-i Talim*'dir. Anonim talimnamenin bu bölümünde üç madde sıralanmıştır. Birincisinde acemi neferlerin uzun, şiddetli ve iyi nişan alınmış dürtüşler yapabilmesi, siper almada kuvvetli olması ve adım

¹³³ *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi*, 4-6.

¹³⁴ Ömer Fevzi, a.g.e., 133-135.

¹³⁵ *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi*, 6-7.

¹³⁶ Ömer Fevzi, a.g.e., 135-136.

hareketlerinde hızlı olmaları istenmiştir. Bu talimlerin yaz boyunca yapılması istenmiş ve bu süreçte neferlerin artık mübarezeye girdiklerinde vücutlarına hâkim bir şekilde davranabilmeleri istenmiştir. İkinci maddede vaziyet ve adım hareketlerinin önce silahsız sonra tahta tüfekle ve en son da artık gerçek bir süngülü tüfekle yaptırılması istenmiştir. Üçüncü maddede de talimleri kolaylaştırıcı bir sıra verilmiştir. Bu sıra şöyledir: vaziyet almak, adım hareketleri, dürtüş ve siperler, adım hareketleri ile icra edilen dürtüş ve siperler, taarruz ve siperler. Bunlardan sonra öğretilen diğer talimler ise gösteriş, vuruş, mukabil dürtüş ve siperler ve hakikî mübarezedir.¹³⁷ Ömer Fevzi'nin kitabı da aynı şekilde aynı konuları anlatır ancak hafif detaylı şekilde ve sıralandırarak:

- Vaziyet almak
- Adım harekâtı
- Dürtüş ve siperler
- Adım harekâtıyla birlikte dürtüş ve siperler
- Bunlara karşı adım harekâtıyla birlikte hakiki taarruz ve siperler
- Gösterişler } bu harekâtı mümkün olduğu mertebe çabuk
- Vuruşlar } serbest taarruzlarda kullanmakla başlamalıdır.
- Hakikî mübareze¹³⁸

Anonim talimnamede yazar ikinci bölüme geçmiş ve ilk başlığını *Vaziyet* olarak vermiştir. İki madde verilmiştir. Birinci maddede vaziyetin ne olduğu açıklanır. Vaziyet, bir nefer yahut mübarizi taarruza ve müdafaaya hazırlamak olarak açıklanır. Vaziyetle mübarezede hedeflenense neferin dürtüş ve siperlerine hazırlık olarak anlatılmıştır. Ancak devamında hakiki mübarezede vaziyetin şart olmadığı da eklenmiştir. İkinci maddede ise neferlerin uygulayacağı vaziyet hareketleri anlatılmıştır. Önce sol ayak ileri ve bir miktar sola doğru atılır, sonra sol kol gerilir ve dizler hafifçe bükülür. Bütün vücut bacakların dengesine bırakılır ve nefer rakibine doğru yönelir. Tüfeğin dipçiği sağ göğüs hizasında ve tüfeğin ucu da sola bakar şekilde durur. Tüfek ileri uzatılır ve sol kol tüfeği hafif gergin şekilde tutar. Sol el tüfeğin sıklet merkezinden tutar. Sağ bilek serbest şekilde tüfeği tutar ve sağ el

¹³⁷ *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi*, 7-8.

¹³⁸ Ömer Fevzi, *a.g.e.*, 137-138.

tüfeği kabza yukarisından sıkı bir şekilde tutar.¹³⁹ Aynı sırayı ve açıklamaları Ömer Fevzi de yapmıştır.¹⁴⁰

Sonraki başlık her iki talimnamede de *Dipçik ve Adım Harekâtı*'dır. Daha önce verilen talim sırasında işlenen konunun adı adım harekâtı olmuştur. Ancak burada başlık bilhassa *Dipçik ve Adım Harekâtı* olarak verilmiştir. Dipçiği belirtmesinin sebebi tüfeği iyi bir şekilde idare etmek için dipçiği kontrol eden sağ elin önemli olduğunu düşünmesi ve mübarezede süngünün yegâne unsur olmayıp beraberinde dipçiği de onun kadar önemli olduğunu vurgulamak için olmalıdır. Zaten konuya girişte de dürtüş ve siperlerin tam teşekkülü ve etkili icrası için sağ kolun bütün eklem yerlerinin serbest vaziyette olması gerektiği anlatılır. Dipçiğin, talimnamede *çarh hareketleri* olarak adlandırılan şekilde tüfeğin kullanımında önemli bir yer tuttuğu görülür. Adım hareketleri ise düşmana yaklaşmak, düşmandan uzaklaşmak için kullanılan hareketlerdir. Bu harekete başlarken nizami olarak vaziyet almış bir nefer ileri hareket edecekse önce arkadaki ayağını hareket ederek başlar. Nefer geriye hareket edeceğinde de önce öndeki ayağıyla harekete başlar. Harekete başlayan ayağın kat edeceği mesafe net konulmaz. Yani harekete başlayan ayak diğer ayağı geçebilir ya da aynı hizada kalabilir. Ömer Fevzi adım hareketlerinin ileri, geri ve yana sıçrama hareketleriyle birleştirilip talim edilmesini nefer için önemli görür. Bu talimler sayesinde neferlerin muharebelerde düşmanlarının açıklarından en kolay şekilde istifade edeceği kanaatindedir. Bir diğer kazanım olarak anlatılan husus da elbette düşmanın icra edeceği dürtüşlerden zarar görmeden kaçabilmektir. Bu başlıkta son olarak adım hareketlerini iyi öğrenen neferlerin vücutlarının ileri ve geri meyllettirilmesinden bahsedilir. Bu hareketlerin neferlere ne kazandırdığı anlatılmaz ancak dürtüş ve siperlerle birleştirilerek yapılması istenir. Bunun sebebi muhtemelen “*gövdenin ileri ve geri*” hareket ettirilmesinin gelen bir darbeden kurtulmak için avantaj oluşturabileceği düşüncesidir.¹⁴¹

Her iki talimnamede de bir sonraki bölüm *Dürtüş* başlığını taşımaktadır ve içerikler aynıdır. Dürtüşün amacı düşmanı muharebede etkisiz hale getirmek olarak açıklanmıştır. Dürtüşlerin istisnalar hariç tek el ile icra edildiği belirtilir. Hazırlık talimlerinde icra edilen dürtüşlerin bir hedef üzerinde çalışılması istenir. Hedef

¹³⁹ *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi*, 9.

¹⁴⁰ Ömer Fevzi, a.g.e., 138-139.

¹⁴¹ *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi*, 9-10. Ömer Fevzi, a.g.e., 139-140.

olarak dürtüş topları, içi saman doldurulmuş insan şeklinde hedefler, asılı kum torbaları ve elde tutulan eldivenlerin olabileceği söylenir. Dürtüşün icrasında nefer tüfekle hasmın açık noktasına nişan aldıktan sonra sağ kol omuzla beraber hızlı bir şekilde süngüyü ileriye doğru saplamak için iter. Bu esnada sol el tüfeği hareket bittikten sonra tekrar yakalamak için bırakır. Burada dürtüşün adımla beraber yapıldığında daha da ileriye dürtüş icra edileceği söylenir. Ancak hangi ayaktan dürtüş için destek alınması neferin tercihinin bırakılmıştır. Dürtüş icra edildikten sonra da tüfek geriye doğru çekilirken tüfeğin ucu aşağı düşürülmez ve sol el tüfeği tekrardan tutar. Yazar tüfeğin omuzun ilerisinde ve kolun bükülmeden yakalanmasını istemiştir. Yazar dürtüş icrasında son olarak bir detay daha verir: dürtüşü yaparken tüfeklerin birleşeceği ve rakibin doğru bir siper alacağı noktada nefer tüfeğinin dipçliğini kendi sağına ve dışarıya doğru hafifçe götürür. Yazar böylece rakibin alacağı siperin tesirinin azaltılacağını söyler.¹⁴²

Dürtüşlerden sonra işlenen konu *Siperler* olmuştur. Anonim talimnamede toplamda dört madde verilmiştir. Birinci maddede dürtüşün rakipten gelen dürtüşü engellemeye ve sonrasında dürtüş fırsatını değerlendirmek için mukabil hamle yapılabileceği anlatılır. Dolayısıyla başarılı bir siper icra etmenin rakipte açık noktalar doğuracağı söylenmiş olur. Devamında ise siper alan neferin hasmın dürtüşüne göre alacağı siperin değişeceği söylenir. Tüfeğin üstünden dürtüş geliyorsa buna “*yüksek dürtüş*”, dürtüş, tüfeğin altından geliyorsa buna da “*alçak dürtüş*” olarak adlandırıldığı söylenir. İkinci maddede iki alt başlık açılmış ve yüksek siper ile alçak siper anlatılmıştır. Yüksek siper icra etmek için nefer sağ eliyle dipçigi hafifçe kendi aşağısına doğru getirir ve sol koluyla tüfeğinin kundağını rakibinin dürtüş icra ettiği noktaya götürüp dürtüşü savunur. Siperin sonunda tüfeğin uç noktası gözler hizasında ve icra eden neferin sağ omzunun biraz sağında kalacak şekilde durur. Tüfeğin dipçığının ise sağ alt kaburga kemiğine kadar gelip vücuda temas ettirebileceği de eklenir. Alçak siper icra etmek içinse yüksek siperde olduğu gibi sağ el dipçigi hafifçe kendi aşağısına çeker. Sol kol ise sağ aşağıya doğru kundak kısmıyla sanki darbe vuracakmış gibi dürtüşü savunur. Bu siperde dipçik sağ omuzun çukur bölgesi yakınana kadar gelirken tüfeğin ucu da kalça hizasında bir el genişliğince vücudun sağında olur. Siperlerin üçüncü maddesinde yukarıda

¹⁴² *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi*, 11-12. Ömer Fevzi, a.g.e., 141-142.

bahsedilen iki siper öğrenildikten sonra sırada öğrenilmesi gereken siper olarak yüksek dış siper anlatılmıştır. Bu siper sol üst taraftan gelen dürtüşlere icra edilen bir siperdir. Siper tamamlandığında tüfeğin ucu hiza olarak sol omuzun üstünde kalır. Dördüncü maddede neferlerin talimler esnasında siper çalışırken her siperinden sonra saldırı yaptığı için mecburen açık noktaları olan rakibine mukabil dürtüş icra eder gibi çalışması istenmiştir.¹⁴³ Ömer Fevzi'nin yazdıkları da birebir aynı sıra ve içeriktedir. Tek belirgin fark anonim talimnamede maddeler halinde açıklama yapılırken Ömer Fevzi maddeler halinde vermeyi tercih etmemiştir.¹⁴⁴

Sonraki başlık her iki talimnamede de *Serbest Mübareze'ye Geçiş Talimler* olarak verilmiştir. Bu başlık anonim talimnamenin üçüncü bölümü olan Hakikî Mübareze bölümünün ilk başlığıdır ve toplamda dört madde verilmiştir. Birinci maddede serbest mübareze talimlerinin gösteriş, vuruş ve mukabil dürtüşlerden oluştuğu ifade edilir. Bunlara genel olarak da serbest taarruzlar denmiştir. İkinci maddede “gösteriş” olarak adlandırılan hamleler açıklanmıştır.¹⁴⁵ Gösteriş, rakibe tehdit ile yaklaşip onu bu tehlide karşı tedbirler almaya sevk ettirip, rakibi aldığı siperden savunamayacağı bir dürtüşle alt etmek olarak açıklanmıştır. Üçüncü maddede vuruş açıklanmıştır. Vuruş, rakibin silahına vurarak rakibin siperini düşürmek ve böylece açık noktalar elde edip dürtüş yapmaya yarayan bir araç olarak açıklanmıştır. Burada yazarın uyarısı vuruş hareketini uzaktan yapmanın daha sıhhatli olacağı yönündedir. Çünkü yakından vuruş yapmaya çalışan neferi, rakibi daha kolay fark edip buna karşı tedbir alabilir. Bu yüzden uzaktan daha güvenli bir şekilde vuruş icra edilmesi istenmiştir. Dördüncü maddede mukabil dürtüşler işlenir. Aslında yukarıda da aynı konu işlenmiştir. Burada ek olarak tavsiye niteliğinde adım hareketlerinin mukabil hamle olarak icra edilen dürtüş ve siperlerle birleştirilerek talim edilmesi söylenmiştir.¹⁴⁶ Maddeler halinde değil ancak Ömer Fevzi de aynı şeyleri aynı sırada anlatmıştır.¹⁴⁷

Sonraki başlık her iki talimnamede de *Serbest Mübarezede Tavır ve Hareket*'dir. Anonim talimnamede bu başlık altında toplam yedi madde verilmiştir. Birinci maddede neferin girdiği her mübarezeyi uzatmadan en kısa sürede bitirmesi tavsiye

¹⁴³ *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi*, 12-13.

¹⁴⁴ Ömer Fevzi, *a.g.e.*, 142-144.

¹⁴⁵ Bunlar İngilizce ve Fransızca “feint”, Almanca ise “finte” olarak tabir edilen hasmı yanıltmaya yönelik hamlelerdir, herhalde Ömer Fevzi tarafından hamle gösterme anlamını vermek için “gösteriş” olarak adlandırılmıştır.

¹⁴⁶ *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi*, 14-15.

¹⁴⁷ Ömer Fevzi, *a.g.e.*, 144-146.

edilmiştir. Zaten yazar çoğu mübarezelerin genelde iki veya üç dürtüşle son bulduğunu da ekler. Yazar, mübarezeyi zarar görmeden kısa sürede kazanmak için neferlerin hızlı olmasını istemiştir. Bu hızın da *hile-i maharet* olarak adlandırdığı gösteriş hareketleriyle başarıya ulaşacağını ifade eder. İkinci maddede öncelikle mübarezenin her zaman talim sırasında icra edilen nizamî hareketler gibi olmasına gerek olmadığı söylenir. Mübariz, gerektiğinde mübareze hattını serbest mübareze sırasında ihlal edebilir veya yine gerekli gördüğü durumda vaziyet almadan hareketleri icra edebilir. Bu ihlalleri dövuşü kazanmak gerekçesiyle uygulayabilir. Ancak yazar devamında uyarır; sırf bu yüzden neferlerin mübarezeyi plansız bir şekilde yürütülen karşılıklı kavgaya olan mudarebelere çevirmelerini istemez. Serbest mübareze talimlerinde muallim, neferlerin mübarezeleri mudarebelere çevirdiklerini gördüğünde hemen müdahale edip neferlere bu hareketleri yasaklar. Bu bölümün üçüncü maddesinde neferlere tüfeklerini “aşağı, yukarı, sağa ve sola” gidebilecek bir mübareze vaziyetinde tutmaları istenmiştir. Yazarın neferlerin öğrenmesini istediği husus, rakibin vücudundan ne zaman hangi noktayı açık hedef olarak gösterebileceği bilinemediğinden neferlerden her noktaya her an dürtüş yapabilecek bir vaziyette tüfeğini tutması istenmiştir. Dördüncü maddede serbest mübareze nasıl başlanacağı ve bitirileceği anlatılır. “*Başla!*” ihbarı üzerine iki mübariz birbirine yaklaşır. Yaklaşırken tüfeklerini ya “*Silah indir!*” vaziyetinde ya da “*Süngü davran!*” vaziyetinde tutarlar. Mübarizler birbirlerine doğru tüfekleriyle yaklaşırken birbirlerini tartmalıdırlar. Yani tüfeği tutuşundan, adımlarından ve tavırlarından birbirlerinin tüfekte neleri yapıp yapamayacaklarına takribî kanaat getirmeleri istenir. Yazar bunları da yapabilen neferlerin gösteriş gibi şaşırtma hamlelerinden kendini koruyabileceğini söyler. Beşinci maddede mübareze esnasında neferlerden biri başarılı dürtüş icra ederse muallim “*Dur!*” emriyle mübarezeyi durdurması ve sonraki “*Başla!*” emrine kadar vaziyetlerini alıp mübarezeye hazır olmaları beklenir. Altıncı maddede neferin farklı farklı rakiplerle karşılaşp mübarezelerde cereyan edebilecek farklı durumlara hazır olmaları gerektiği anlatılır. Ayrıca bir neferin kendisinden yüksekte duran rakiplere karşı da mübareze talim etmesi istenir. Bunlara ek olarak neferlerin süngü talimlerini birden fazla rakibe karşı engelbeli zeminlerde, sefer teçhizatıyla ve normalinden daha uzaktan birbirine yaklaşıp mübareze etmeleri istenir. Amaç muharebede ne tür bir şartla karşılaşacağı önceden kesin olmayan neferin farklı durumlara talimlerden itibaren uyum sağlamasıdır. Yedinci maddede nefer eğer yukarıda bahsedilen ve serbest mübareze için temel teşkil eden

hareketleri gerektiği gibi icra edemiyorsa hareketleri hızlı bir şekilde tekrardan talim etmesi istenir. Gerektiği gibi icra edememek durumlarından anlaşılan ya hareketlerin yetersiz düzeyde icrası ya da lüzumu olmayan fazladan hareketler yapılmasıdır. Halbuki süngü taliminin amacı burada neferin sadece talimnamede istenen hareketleri yapması olmuştur. Yazar kitabın içinde açıklanan hareketleri kendi içinde kusursuz gördüğünden olsa gerek neferlere öğretilen bu hareketlerin onların süngü mübarezesini anlamlandırmasına yardımcı olacağı kanaatindedir.¹⁴⁸

Sonraki başlık anonim talimnamede *Serbest Mübareze Hakkında Bazı Vesaya*, Ömer Fevzi'nin Endaht Muhtırası'nda ise *Serbest Mübareze Hakkında Bazı Kaideler* olarak verilmiştir. İçerik tamamen aynıdır. Her ikisinde de dokuzar madde verilmiştir. Sadece kullanılan kelimelerde bazı farklılıklar vardır. Birinci maddede nefer mübarezeyle başladığında rakibine doğru yaklaşırken rakibini seyrettiğinde silahına hâkim ve kendinden emin birini görürse vaziyet almakla zaman kaybetmeyip doğrudan süngü davran vaziyetinde rakibine saldırması istenir. İkinci maddede rakip eğer önemsiz, ciddi olmayan bir dürtüşle alt edilebileceği bir açık gösterdiyse nefere hiç düşünmeden bu fırsatı değerlendirip hızlı bir şekilde rakibini alt etmesi gerektiği söylenir. Üçüncü maddede normalde tek el ile icra edilen dürtüşlerin rakip çift el ile süngüyü yetiştirebilecek kadar yakınsa dürtüşün çift el yapılması gerektiği söylenir. Dördüncü maddede nefer veya mübariz rakibinin mahir bir rakip olduğunu görürse yukarıdaki öğütler gibi doğrudan saldırması yerine önce gösteriş hareketiyle rakibini aldatması istenir. Beşinci maddede rakip hiçbir açık nokta ve hedef göstermiyorsa neferin vuruş hareketiyle kendine açık nokta temin etmesi istenir. Altınca maddede nefer dürtüş yerine savunmayı tercih ettiğinde rakibine bilerek açık bir hedef gösterebilir. Rakip mezkûr hedefe saldırdığında ise nefer hazırda bulunduğu dürtüşe hemen siper alır ve peşine mukabil dürtüş icra ederek rakibini yenebilir. Aynı şekilde nefer açık göstermek yerine rakibinin vuruş hareketi icra etmesine imkân tanıyıp rakibine yine fırsat verir. Rakibi, neferin yine hazır bulunduğu hareketi icra ederken nefer aniden silahını kurtarıp savunmasını düşürmüş rakibine dürtüş icra edebileceği nasihatı verilir. Yedinci maddede nefer rakibinin dürtüş ve siperlerine karşı kendini yeterli görmüyorsa mesafesini muhafaza edip rakibi tam saldırdığında aniden geri çekilip peşine saldırıya çıkmış ve dolayısıyla savunmasını düşürmüş rakibine dürtüş

¹⁴⁸ *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi*, 15-17. Ömer Fevzi, a.g.e., 146-147.

icra etmesi söylenir. Sekizinci maddede rakip plansız bir şekilde neferin üstüne koşuyorsa neferin rakibini duracağına inandırdıktan sonra doğru anda yana sıçrama hamlesiyle kaçıp rakibini yenmesi istenir. Son maddede de nefer rakibinin savunduğu bir dürtüşten sonra rakibinden gelen mukabil dürtüşe siper alamayacağına kanaat getirirse tüfeğinin dipçığı yukarıda ve tüfeğin ucu aşağıya bakar vaziyet geri sıçrama hamlesi yapıp kendisini koruması ve savunması istenir.¹⁴⁹

Anonim talimname burada bitmiştir ancak Ömer Fevzi'nin Endaht Muhtırası'nda süngü ile mübareze hakkında yazdığı üç husus daha olmuştur. İlk olarak *Mûlahazat* başlığı açılmıştır. Burada öncelikle acemi neferlere süngünün ne olduğu ve ne için kullanıldığı öğretildikten sonra nasıl kullanılacağını öğretilmesi istenmiştir. Ardından muallimin nasıl kullanılacağını öğretim sırasının da yukarıda anlatıldığı şekil ve sırada olması gerektiği belirtilmiştir. Burada acemi neferlerin tahta tüfeklerle talim edeceği söylenip, talim yapılan mekânda içleri katık veya ot ile doldurulmuş insan benzeri hedeflerin de olması ve bunlar üzerinde çalışılması istenmiştir.¹⁵⁰

Sonrasında Ömer Fevzi sıralı şekilde on altı tane talim saymıştır. Bu talimlerin de kendi tecrübe ettiği ders ve talimler için aldığı notlardan aktardığını belirtmiştir. Birinci talimin adı *Vaziyet*'tir. Birinci talimde neferin tahta tüfeklerle süngü davran vaziyeti alıp ileri, geri, sağa, sola ve yere uzanıp ani kalkışlarla beraber bu diğer duruşlara geçmesi istenir. Ömer Fevzi bu hareketin icrasında muallimin rolünü de açıklar. Muallim öncelikle tahta tüfeklerle süngü davran vaziyetindeki neferlerin duruşlarını sınar. Bunu yapmak için muallimin neferler vaziyetini almış beklerken silahlarından tutup itmesi ve çekmesi istenir. Amacı ise duruşu sağlam olmayan neferlerin ikaz edilmesidir. Sonrasında da neferlerin muallimin gözetiminde birinci talimin hareketlerini icra etmesi istenir. İkinci talimin adı *Adım Harekâtı ve Sıçramak*'tır. Süngü davran vaziyetinden sonra burada ileri, geri ve sıçramak hareketleri icra edilir. Bu hareketlerden neferlerin kazanmaları istenen becerinin çeviklik olduğu da söylenmiştir. Talimin uygulandığının ise öncelikle tek olarak icra edildiği söylenir. Neferler hareketi anladıktan sonra ise toplu halde icra edilir. Münferiden icra edileceğinde nefer mensup bulunduğu safın ilerisine gelir. Muallim, neferin önünde durur. Sonrasında muallim nefere doğru bir dürtüş adımı atar. Nefer

¹⁴⁹ *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi*, 17-18. Ömer Fevzi, a.g.e., 148-150.

¹⁵⁰ Ömer Fevzi, a.g.e., 150-151.

de adım kadar geriye adım atar veya sıçrar. Muallim neferin önündeyken geriye adım attığında ise nefer baştaki mesafeyi korumak için muallime doğru ileriye adım atar veya sıçrar. Ömer Fevzi sıçramaların icrasında ya iki ayağın birden hareket etmesini ya da bir ayak diğerini takip edecek şekilde yapılacağını yazar. Üçüncü talim de ikinci talimin aslında bir devamıdır. Bu talimde muallim neferleri adım hareketlerine alıştırdıktan sonra yukarıda bahsedilen talimi bu sefer ezbere yapmalarını engellemek için farklı farklı sıralarda dürtüş yapar ve ileri ve geri gider. Böylelikle nefer de hareketleri takip edip aynı tempoda karşılık vermeyi zihninde pekiştirmiş olabilir.¹⁵¹

Dördüncü talimin adı *Dürtüş* olmuştur. Burada Ömer Fevzi'nin dürtüşün rakibe gerçekten ulaşmasının önemini her nefere anlatmak derdinde olduğu görülür. Bunu talim yaptırma yönteminden de anlayabiliriz. Muallim, neferin karşısına geçer ve nefere "*Elini bana eriştir.*" der. Nefer, muallime dürtüş yapar gibi eliyle yetişmeye çalışırken muallim o esnada yavaş yavaş geriye çekilir. Bu durumda neferin muallime yetişmesi için mecburen sol ayağıyla ileriye doğru meyiletmesi gerekir. Bu yetmediğinde de neferin sağ ayağını sonuna kadar gergin tutarak sol ayağını da kullanıp mesafesini dürtüş yapmak için ayarlar ve tam anlamıyla muallime elini yetiştirmiş olur. Ömer Fevzi'nin buradaki amacı neferlerin bu hareketle mesafe kontrolünü öğrenip dürtüş mesafesini rakipleriyle karşı karşıya kaldıklarında gözleriyle kestirebilmelerini sağlamaktır. Çünkü bir mübariz dürtüşü rakibine isabet ettiremediğinde tamamen savunmasız bir anda rakibine yakalanabilir. Beşinci talim dördüncü talimde silahsız yapılan hareketin tüfekte beraber yapıldığı talimdir. Muallim burada nefere sırasıyla kısa dürtüş, uzun dürtüş, tam hamle dürtüşleri ve en son da sıçrayarak yapılan dürtüşler talim ettirir. Bu vesileyle her harekette nefer muhtemel her mübareze mesafesine çalışmış olur.¹⁵²

Altıncı talimin adı *Hakikî Süngülü Tüfenkle Cansız Hedeflere Dürtüş*'tür. Bu talimde adından da anlaşılacağı üzere gerçek bir süngülü tüfekte talim yapılır. Bundan önceki talimlerin neferlerin alışması amacıyla tahta bir tüfekte yapılması beklenmekteydi. Bu talimde yukarıda da bahsedildiği gibi insan yerine konacak cansız bir hedef neferler için tahsis edilir. Bu hedefe neferler farklı farklı durumların tatbiki olarak taarruz talim ederler. Ömer Fevzi'nin belirttiğine göre bulunulan mevziden dürtüşler, geri çekilme esnasında korunmak ve tehdit vermek maksatlı dürtüşler, yerde yatarken

¹⁵¹ a.g.e., 151-154.

¹⁵² a.g.e., 154-155.

hızlıca kalkıp yapılan dürtüşler ve neferlerin geriye doğru çekilip mesafesini açtıktan sonra koşar adımla icra ettiği dürtüşler mezkûr hedef üzerinde talim edilir.¹⁵³

Yedinci talimin adı *Siper ve Mukabil Dürtüş*'tür. Burada muallim neferlere siper ve mukabil hamleyi gösterdikten sonra bir neferi karşısına alır ve ona dürtüş icra eder. Bu dürtüşü neresine yapacağını söyler ve nefer de dürtüşe siper alır. Ömer Fevzi yazdığıyla uyumsuz bir şekilde burada hem bir dürtüş sırası olduğunu söyler hem de muallimin yapacağı dürtüşün hedefinin nefere haber verdiğini söyler. Muallimin dürtüş sırası olarak neferin sağına, soluna ve sonrada aşağısı hedeflerdir. Ancak muallim haber de veriyorsa bu sırayı değiştirebileceği sonucu da çıkabilir. Ömer Fevzi devamında muallimin her dürtüşünden sonra neferin önce siper alıp rakibinin hamlesini def ettikten sonra peşine mukabil bir dürtüş hamlesi yapmasını ister.¹⁵⁴ Sekizinci talim yedinci talimin devamıdır. Aynı hareket devam eder ancak bir fark vardır. Bu fark da şöyledir, muallim bu sefer yapacağı dürtüşü nefere söylemez. Nefer burada gelen dürtüşü kendi karşılar. Muallimden de neferlere kolaylık olması için dürtüşlerini yavaşça yapması istenir.¹⁵⁵ Dokuzuncu talim yedi ve sekizinci talimlerin devamıdır. Bu talim sekizinci talimle aynıdır. Ömer Fevzi burada bu talimi neferin siper ve mukabil hamlelerde sorun yaşamaması ve mümkün mertebe eksiksiz öğrenmesi için uzun tutmuştur.¹⁵⁶ Onuncu talim önceki üç talimin devamıdır. Aynı talim devam ettirilir. Fakat bu sefer muallim bu hareketleri hem daha hızlı icra eder hem de dürtüşlerini sıçrayarak peşi sıra nefere yöneltir. Ömer Fevzi'nin belirttiğine göre bu talimin maksadı siper konusunda neferin maharetini arttırmaktır.¹⁵⁷

On birinci talimin adı *Gösteriş Dürtüşü*'dür. Burada önce gösteriş anlatılmıştır. Peşine ise talimde neferin yavaş yavaş harekete alıştırılıp sonrasında bu neferden bu hareketi hızlıca icra ettirilmesi istenmiştir.¹⁵⁸ On ikinci talimin adı *Kılıç ve Dipçiğe Karşı Siper ve Mukabele*'dir. Burada talim edilecek hareket rakibin hareketi üzerindendir. Neferin rakibi elinde kılıç veya tüfek olsun hamle yapmak için silahını kaldırdığında vücudunu açıkta bırakır. Ömer Fevzi, bu şekilde saldırıya geçen rakibe karşı dürtüş ile mukabele edilmesini ister. Rakip silahını kaldırdığında nefer hemen açık bölgeye dürtüş yapabilir. Talimnamede nefer olur da mesafeyi ayarlayamaz

¹⁵³ a.g.e., 155-156.

¹⁵⁴ a.g.e., 156-157.

¹⁵⁵ a.g.e., 157.

¹⁵⁶ a.g.e., 157.

¹⁵⁷ a.g.e., 157-158.

¹⁵⁸ a.g.e., 158.

hamlesini rakibine yetiştiremeyeceğini düşünürse rakibin başladığı hamleyi boşa çıkarmak için rakibin silahının menziline çıkıp savunmasız rakibe saldırmayı takip etmesi anlatılır. Burada olur da nefer rakibinin hamlesine siper ile karşılık verirse de burada neferden peşi sıra bir mukabil dürtüş icra etmesi istenmiştir.¹⁵⁹

On üçüncü talimin adı *Serbest Mübareze*'dir. Ardından gelen üç talim de bu başlık kapsamındadır. Bu talimde neferlerin kendi aralarında süngü mübarezesi yapması istenir. Kıyafet olarak kafa koruması, göğüs koruması ve eldiven giyildikten sonra mübarezeyle özel mübareze tüfekleriyle serbest mübareze icra edilir. Süngülerin saplama yapacak noktasına lastik top takıldığı belirtilmiştir.¹⁶⁰ On dördüncü talimde iki neferin karşılaşması anlatılır. İki nefer arasında otuz adımlık mesafe vardır. Her iki nefer de yere yatmış endah vaziyetinde beklerken neferlerden birisi süngüsüyle hücum eder. Diğer nefer ise savunur ve mübareze başlamış olur.¹⁶¹ On beşinci talimde yere yatmış bir nefere karşı bu sefer iki neferin saldırması talim edilir. On altıncı ve son talimde ise bu sefer ikiye iki serbest mübareze talimi yapılır. Burada da iki nefer saldırırken diğer iki nefer savunan olarak mukabele eder.¹⁶²

Ömer Fevzi son olarak *Bazı Kaideler* başlığı açmıştır. Burada her neferin mutlak surette süngü mübarezesi ile haşır neşir olması istendiği anlaşılır. Bu yüzden Ömer Fevzi aslında kendince talim yapacak neferleri üçe ayırır. Birinci kısım neferler tahta tüfek veya sopalarla talim eder ve bu neferler süngü ile dövüşmeye henüz başlamamış veya mezkûr dövüşmede kendini geliştirememiş neferlerdir. İkinci kısım neferlere usta denmiştir. Bu neferler öğrendiklerini cansız insan hedefler üzerinde tatbik ederler. Üçüncü kısım neferler ise her türlü eksiklerini gidermek için talim yapar ve idmanlarını daha yorucu yapar. Mübareze yapan neferlere de muallimin hakemlik yapması istenmiştir. Burada ise muallimden neferlerin şevkini kırmaması ve her nefere mutlak surette bir başarılı dürtüş yapma şansı yakalatması da istenir. Devamında bu başlığın altında neferlere rakiplerinin dürtüşlerini savunup mukabil hamleler yapması için rakipten gelen dürtüşü savunup onun tüfeğini dürtüşünün ters yönünü itip rakibinin dürtüş yaptığı yönden rakibine dürtüş yapması istenir. Son olarak neferlerin bilhassa muharebelerde uygulaması istenen duruma dikkat çekilmiştir. Bu durum toplu halde yapılan süngü dövüşlerinde neferlerin

¹⁵⁹ a.g.e., 158.

¹⁶⁰ a.g.e., 159.

¹⁶¹ a.g.e., 159.

¹⁶² a.g.e., 159-160.

birbirilerinin yardımına olabildiğince hızlı şekilde koşmasıdır. Yani bir nefer düşmanı alt ettiğinde hemen silah arkadaşının yardımına koşmalı ve silah arkadaşının düşmanının arkasına geçip kolay yoldan alt etmelidir.¹⁶³

2.3 Anonim Piyadeye Mahsus Süngü Mübarezesi Talimnamesi¹⁶⁴

Yazarı belli olmayan bu talimnamede ilk açılan başlık *Kavaid-i Umumiyye* olmuştur. Bu başlık altında süngü taliminin amacı açıklanmıştır. İki madde ile öncelikle piyadenin tüfeğini tanımasını teshil edeceği ve göğüs göğse gerçekleşen muharebelerde piyadelerin güvenliğini arttıracakları söylenmiştir. Genel olarak talimler ikiye ayrılmıştır: mübareze hazırlığı ve serbest mübareze. Mübareze hazırlığında neferlere dürtüş ve siperlerin öğretildiği söylenir. Serbest mübarezede de nefer süngüsüyle rakibine karşı nasıl davranacağını öğrenir. Bu kısımda neferin dürtüş ve siperleri tecrübe ederek geliştireceği üstü kapalı olarak anlatılmıştır.¹⁶⁵

Sonraki başlık *Dersin Tanzimi ve Heyet-i Muallime*'dir. Burada neferlere dürtüş ve siperleri öğretecek olan muallimden bahsedilir. Muallimden dürtüşleri şiddetli ve süratli icra ettirecek şekilde öğretmesi ve siperleri de kuvvetli almayı öğretmesi istenir. Ayrıca muallimlerden neferlerin heves ve arzularını da koruması için talimlerde yerli yerinde yardımcı olması istenir.¹⁶⁶

Bir sonraki başlık talimler esnasında kullanılacak alet edevat üzerinedir. Süngü taliminin mübareze tüfekleriyle yapılacağı belirtilir. Ancak bu tüfeklerin serbest mübareze sırasında kullanıldığı da eklenir. Neferlerin talim sırasında yaralanmamaları için sol ellerine üstü darbeye karşı tahkim edilmiş deri bir eldiven, deniz yosunu ile takviye edilmiş keten bir göğüslük, yüz maskesi ve sağ elin muhafazası için de eli örtecek kadar deriden mamul bir eldiven.¹⁶⁷

Sonra açılan başlık *Sınıflara Taksim*'dir. Burada neferler iki sınıfa ayrılır. Bir sınıf mübareze hazırlıklarını öğrenirken ikinci sınıf da mübareze için talim yapar.¹⁶⁸ Bundan sonra talimnamede *Bazı Tabirat* başlığı açılmıştır. İlk anlatılan tabir *mübareze hattı* olmuştur. Mübareze hattı, vaziyet almış, karşı karşıya duran iki

¹⁶³ a.g.e., 160-161.

¹⁶⁴ BOA, İ. AS. nr. 87/63 (25 Cemaziyelahir 1327 / 14 Temmuz 1909)

¹⁶⁵ BOA, İ. AS. nr. 87/63, 1-3.

¹⁶⁶ BOA, İ. AS. nr. 87/63, 4-5.

¹⁶⁷ BOA, İ. AS. nr. 87/63, 5.

¹⁶⁸ BOA, İ. AS. nr. 87/63, 6.

mübarizin ayaklarının arasındaki hayali çizgiye denmiştir. Sonraki tabir *mübareze mesafesi* olmuştur. Burada karşı karşıya duran iki mübarizin tüfekleri uçlarının birbirlerine temasına mübareze mesafesi denmiştir. Devamında işlenen tabir *açık* diye isimlendirilen tabir olmuştur. Açık, talimnamenin yazarına göre vaziyetini almış bir neferi yukarı kısmına açık denir. Yazarın açık kelimesinden maksadı açık hedefler olabilir. Çünkü aslında yazar dürtüş yapılabilecek hedefleri konu etmiştir. Açık'lar da ikiye ayrılmıştır: iç açık ve dış açık. İç açık, tüfeğin üstünde kalan sağ taraf olarak açıklanır. Dış açığı da yazar kendi içinde ikiye ayırır: açık dış açık ve yüksek dış açık. Açık dış açık, neferin sol tarafında tüfeğinin altında kalan kısmıdır. Yüksek dış açık ise neferin sol kısmındaki diğer bölgesidir.¹⁶⁹

Yazar tabirleri anlatmaya *Dürtüşler ve Siperler* olarak devam eder. Silahla yapılan taarruza dürtüş, savunulan dürtüşlere de siper diyerek kısaca açıklamıştır. Ardından yazar *devir* diye tabir ettiği birbirini müteakip icra edilen siper ve dürtüş durumlarını izah etmiştir. Buna yazar *davet dürtüşü* de demiştir. Bunu açıklarken de açıklama içinde *mukabil dürtüş* tabirini açıklamıştır. Davet dürtüşü her siperden sonra neferlerin yapabileceği dürtüşe denir.¹⁷⁰ Devamında silahsız talim anlatılmıştır. Anlatılan hareket ise *vaziyet* olmuştur. Vaziyetin tarifinde sağ ayak olduğu yerde yarım sağa çevrilirken sol ayak ileri sola doğru bir adım atar. Yüz ise tamamen rakibe dönülmüştür.¹⁷¹

Sonraki başlık *Silahlı Harekât* olmuştur. Açıklanan hareket ise mübareze vaziyeti olmuştur. Burada neferin dürtüş yapmaya hazır olacak şekilde durması istenmiştir. Dürtüş icra etmeye müsait en iyi duruş olarak da mübareze vaziyetinin olduğu yazarın ön kabulüdür. Tüfeğin ucunun da rakibe bakması istenmiştir. Silahlı talimin ardından yazar *Dürtüşler* başlığını açmıştır. Öncelikle de dürtüşlerin bir el ile icra olunduğu belirtilmiştir. Dürtüşü yaptıktan sonra da nizamî bir şekilde nefer silahı geriye çekerken sol eliyle tekrar kavrar. Sonrasında da dürtüşün ana hedefi olarak hasmın gövdesi olduğu söylenmiştir. Talimnamede dürtüşler üçe ayrılmıştır: iç dürtüşler, alçak-dış dürtüşler ve yüksek-dış dürtüşler. Ancak bu dürtüşlerin hedefleri etraflıca açıklanmamıştır. Dürtüşlerden sonra açılan başlık *Siperler* olmuştur. Siperler, talimnamede rakibin dürtüşleri def etmek olarak tarif edilmiştir. Yazar

¹⁶⁹ BOA, İ. AS. nr. 87/63, 6-7.

¹⁷⁰ BOA, İ. AS. nr. 87/63, 7-8.

¹⁷¹ BOA, İ. AS. nr. 87/63, 10-11.

siperleri temel olarak iç ve dış siperler olarak tasnif etmiştir. İç siperin uygulamasında nefer sağ dirseğini hafif aşağıya doğru çeker ve sol koluyla tüfeğinin süngüsünü rakibine tehdit verecek şekilde tutar. İkinci olarak dış siperde ise nefer sağ dirseğini omuz hizasına getirecek şekilde tüfeği kendine doğru çeker. Bu esnada da süngüsünü hafifçe eğir.¹⁷²

Bundan sonra açılan başlık *Mukabil Dürtüşler ve Mukabil Dürtüşlere Karşı Siperler* olmuştur. Çoğu siperde neferlerin sol kolu ister istemez gergin olacağından hareketle yazar çoğu siperin ivme kaybedilmeden dürtüşe çevrilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun ise gelen dürtüşü dipçliğini kaldırarak mukabil hamleye geçmesi istenir. Yani neferden başta sadece kendini savunması istenir ama devamında hem dürtüş yapıp saldırması hem de dürtüş esnasında dipçığı de kaldırıp rakibinden gelebilecek herhangi bir saldırıyı da savunması istenir.¹⁷³

Mukabil hamlelerden sonra *Serbest Mübareze* başlığı açılmıştır. Burada öncelikle dürtüş ve siperleri makbul sayılabilecek bir dereceye kadar öğrenmiş olan neferlerin mübarezelerde dikkat edilmesi gereken hususların muallim tarafından neferlere öğretilmesi istenir. Muallimden neferlere öncelikle rakiplerin açıklarını görmeleri ve o açıklara dürtüş yapmaları istenir. Dolayısıyla ezberlenmiş ve özensiz hareketler doğrudan dışarı atılmıştır. Bunu talim ederken muallimin neferlerle birebir ilgilenmesi istenmiştir, çünkü yapılması istenen birinci talimde muallim kendisi bir vaziyet alır ve bu vaziyette neferlere açık noktalarını anlatır. İkinci talimde de neferler vaziyet alır ve bu sefer muallim neferlerin açık noktalarını neferlere gösterir.

174

Devamında anlatılan talimler aslında dürtüş ve siperlerin neferlerin tecrübe kazanması için icra edilen talimlerdir. Devamlı surette neferlerin dürtüş ve siperleri mübareze talimi yaparak rutin içinde tecrübe kazanması istenmiştir. Bu yüzden dürtüş ve siperleri talim ettikten sonra mukabil dürtüş ve siperler talim ettirilmiştir. Mesela *Serbest Mukabil Dürtüşler ve Siperler* başlığının içeriğinde muallim burada önceden nefere söylediği bir dürtüşü yapar ve nefer siper alır. Sonrasında nefer süratle muallime bir dürtüş yapar. Muallim savunur ve peşine mukabil dürtüş icra eder. Acemi nefer mukabil dürtüşü savunur. Talimnamenin devamında *Serbest*

¹⁷² BOA, İ. AS. nr. 87/63, 13-19.

¹⁷³ BOA, İ. AS. nr. 87/63, 19-20.

¹⁷⁴ BOA, İ. AS. nr. 87/63, 21-24.

Mübarezinin Tarz-ı İcrası başlığı açılmıştır. Önceden öğrenilen temel hareketlerin neferler tarafından muallim eşliğinde uygulanacağı bölüm burası olarak işaret edilir. Temel hareketler ise talimnamede vaziyet, dürtüş, siperler ve mukabil dürtüşler olarak verilmiştir. Sonrasın açılan başlık *Talim Sırası* olmuştur. Burada da talimnamenin başından itibaren izah edilen hareketlerin liste halinde sıralanışı yer almaktadır.¹⁷⁵

2.3. Mülazım-ı Evvel Fuad'ın Süngü Talimnamesi

Mülazım-ı evvel Fuad, süngü talimnamesini 1912 yılında yazmış ve talimnamesinin adını *Süngü Mübarezesi* koymuştur. Fuad'ın süngü talimnamesi numarasız başlıklardan oluşmaktadır. Bu başlıkların bazısı uzun bazısı da kısadır. Her başlık altında açıklamalarıyla süngü taliminin içeriğine dair açıklamalar mevcuttur.

Yazarın süngü talimi ile öngördüğü maksadı, neferlerin süngüyü ve diğer silahları iyi derecede kullanmayı öğrenmesi olarak belirtmektedir. Zira yazara göre bir orduya muharebede zaferi getirecek olan hususlardan biri silah kullanmayı iyi bilmeyen çok sayıda nefere sahip olmak değil, silah kullanmada usta neferlere sahip olmaktır. Dolayısıyla asker vakti varken barış zamanında olabildiğince süngü talimi yapmalı ve böylece muharebede sayı üstünlüğünden ziyade kullanılan silahta ustalaşmayı amaç edinmelidir der. Devamında ise süngü taliminin herkesçe bilindiği gibi yakın dövüş için olduğunu ancak bu yakın dövüş taliminin kişiye kattığı kazanımlardan bahsedilir. Mezkûr kazanımın kişiye yavaşça ilerleyen bir süreç de olsa muharebe içinde cesaret ve kararlılık katacağı belirtilir.¹⁷⁶

Talimler ikiye ayrılır; iptidaî talimler ve mübareze talimleri. İptidaî talimler bireysel öğrenmedir. Yani asker burada temel duruş, hamle ve savunma tedbirlerini öğrenir. Bu talimler mübarezeye hazırlanmak için mecburidir. İkinci olarak gelen mübareze talimleri ise açıklandığına göre mübarizin mübareze esnasında ortaya çıkan durumlara göre yapabileceklerinin çalışılmasıdır. Burada hem mübareze öğretilcek efrada hem de muallime tavsiyeler verilmiştir. Muallim, efrada ilk senesinde mübarezeye geçmesi için temel hareketleri öğretmelidir. Mübarezeye geçmiş olan mübarizin ise mübareze esnasında ilk hedefi daima rakibini en çabuk şekilde yenmektir. Bu yüzden süslü mübareze hareketleri yasaklanmıştır. Bu hareketler

¹⁷⁵ BOA, İ. AS. nr. 87/63, 25-27.

¹⁷⁶ Fuad, *Süngü Mübarezesi* (İstanbul: Kader Matbaası, 1912) 3.

kişiyi hem lakayt yapacağından hem de rakibine fırsat tanıyacağından hoş karşılanmamıştır.¹⁷⁷

Talimlerde başarının ön şartı muallimle ilişkilendirilmiştir. Söğü talimini öğreten kişinin önce kendisinin mahir bir mübariz olması beklenir. Beraberinde öğrencisinin de hevesini kırmaması ve öğrenciyi kaybetmemesi tavsiye edilmiştir. Muallimin öğrencilerini teferruatla yormaması ve sadece sonuç odaklı bir yol izlenmesi istenmiştir. Bundan sonra Fuad, söğü talimi için kullanılan eşyaların tanımını ve bu eşyaların temiz tutulması için yapılanları kısaca anlatmıştır.¹⁷⁸

Fuad, *Bazı Tabiratin İzahı* başlığı altında aslında söğü talimi için temel teşkil eden terimlerin tanımını vermiştir. Bu kısma önce *mübareze hattı*'nın tarifıyla başlanmıştır. Mübarizlerin birbirlerine karşı baktıkları ve silahlarını doğrulttukları anda sağ ayakları geride ve sol ayakları öndeyken, mübarizlerin arkada olan sağ ayaklarının hizasına mübareze hattı demiştir. Sağ ayakları gerideyken önde olan sol ayakları mezkûr hattın bir ayak boyu solunda olacak şekilde durması gerektiğini açıklanmıştır. Burada arkadaki ayakla sağ bacağın bedeni dengede tutması amaçlanır. Çünkü saldırı ve savunma yapılan anlarda denge kolayca bozulabilir. Bu nizamî duruşla teşkil edilen duruş mübarizin ana duruşudur. Devamında Fuad, mübareze mesafesi üzerine izahta bulunur. İki mübarizin arasındaki mesafeye mübareze mesafesi denir ve mesafe çeşitlerini üçe ayırır; *mesafe-i mutavassıt*, *mesafe-i karibe* ve *mesafe-i baid*. Mesafe-i mutavassıt, iki mübarizin karşılıklı silahlarını birbirlerine doğrulttukları anda namluları arasındaki mesafeye denir. Mesafe-i karibe, namluların birbiri alanlarına tecavüz ettiği ana verilen isimdir. Üçüncü olarak mesafe-i baid ise namluların birbirlerinden ayrıldıkları mübareze anına verilen isimdir.¹⁷⁹ Başlığın devamında Fuad, hedeflerin tarif ve tasniflerini anlatır.

Fuad, toplamda üç hedef olduğunu belirtir. Yukarı, iç ve dış hedefler. Bunlara ek olarak mübareze vaziyeti almış bir neferin açıkta kalan yerleri rakibine doğal bir hedef olduğu için bunlara açık hedef denmiştir. Yani açık hedef, bir mübarizin, mübareze vaziyeti aldıktan sonra saldırıya açık bıraktığı kısımlara denir. İç hedef, mübareze vaziyeti almış olan bir neferin tüfeğinin üstünde kalan göğsün sağ bölgesidir. Göğsün sol bölgesine de yukarı hedef demiştir. Ancak burası talimli bir

¹⁷⁷ a.g.e., 3-4.

¹⁷⁸ a.g.e., 5.

¹⁷⁹ a.g.e., 6.

neferin asla göstermeyeceği bir hedef olduğundan gösteriş hamlesi yoluyla iki hamlelik bir dürtüşün icrasıyla olur. Bu dürtüşlerden birinci sahte bir dürtüş olup adı gösteriştir. Rakip gösterişe aldanır ve siper alırsa yukarı hedef erişilebilecek bir hedef olur. Son hedef ise dış hedeftir. Bu hedef ise mübareze vaziyeti almış olan bir neferin tüfeğinin altında kalan yerlerdir. Görülen o ki Fuad, yukarı ve dış hedefleri açık hedef olarak sınıflandırmıştır. Kısa şekilde hamle ve siperin tarifi de verilmiştir. Hamle silah ile yapılan saldırı, siper ise gelen saldırıya karşı başarılı olmuş savunma hamlesi olarak verilir. Hücumda elin hamleye başlamasına *hamle-i ibtida* ve siperden sonra doğrudan düşmana saldırmaya da *mukabil hamleler* demiştir.¹⁸⁰

Tüfekle mübarezeden önce Fuad silahsız talimin nasıl yapılacağını anlatmıştır. Fuad önce yürüyüşlerin kısaca nasıl olmasını gerektiğini ve kumandaların (emirlerin) icrasını anlatır. Devamında bir neferin silahsız talimi için temel teşkil eden hususlardan bahseder. Temel teşkil eder çünkü, adımları doğru atabilen bir asker silahını da doğru şekilde kullanabilir. Aksi takdirde adımları birbiriyle uyumsuz olursa düşmanı tarafından kolayca alt edilir. İlk olarak esas vaziyetten mübareze vaziyetine geçişin öğretilmesi görülür. Her iki vaziyetin de ileri ve geri adımlı talim edilmesi istenir. Buradaki amacı ise mübariz adaylarının mübarezede mesafelerini korumalarını öğrenmesine yöneliktir. Neferlerin mesafe farkındalığı ise onların ileride süngüleri ile yapacakları dürtüş hamlelerinin başarılarını temin edecek en önemli unsurdur. Yukarı da bahsedilen mesafe çeşitlerinin farkındalığını mübareze vaziyetinde ileri ve geri yürüyerek kazanırlar. Mübareze vaziyetinin nasıl alındığı ise şöyle açıklanır: esas vaziyetten geçilirken dizler bükülür sol ayak mübareze hattının bir ayak boyu kadar soluna boya oranla dengeyi bozmayacak şekilde atılır. Adım atıldıktan sonra vücudun sıklet merkezi arkadaki ayağa verilir. Bu esnada Fuad, sol dizin topukla ve sağ dizin de ayak burnuyla aynı hizada olması gerektiğini söyler. Dizkapaklarının ise “*kuvvetli surette*” dışarı doğru döndürülmesini söyler. Kalçaların da kasılmaması ve serbest bırakılmasını ekler. Fuad sadece bir şekilde mübareze vaziyetini anlatmıştır ancak vaziyetin neden böyle olması gerektiğini anlatmamıştır. Mübareze vaziyetinin birtakım kritik noktaları vardır. Öncelikle bir mübarizin dizkapaklarının dışarı bakmasını istemesi zarurî bir nedendir. Çünkü içeri doğru bakan dizkapaklarından biri ufak bir darbeye bile tüm vücudun dengesi bozulur ve kişi anında yere çöker. Bu durum en emin şekilde dizkapaklarının dışarı bakmasıyla

¹⁸⁰ a.g.e., 6-7.

önlenebilir. Bu durumun “*kuvvetli surette*” diyerek anlatılması muhtemelen bu hataya çok defa düşen neferlerin olmasından kaynaklanmış olabilir. Belirtilmesi gereken bir diğer husus ise kalça ve bel bölgesinin kasılmadan vaziyetin alınmasıdır. Bir ihtimal mübariz adaylarının talimler esnasında nizamî çalışmak için kendilerini zorlamış olabileceğinden bu durumu gören Fuad bu kuralı hususen belirtiyor. Çünkü süngünün amacı olan dürtüş hamlesinde uzanmak yegâne hareketse bu en kuvvetli esnek ve saldırıya hazır bir vücutla olur; kasılmış, kendini zorlayan bir vücutta tesiri yüksek bir dürtüş beklenemez.¹⁸¹

Fuad, bir sonraki başlığı *İleri ve Geri Sıçramak* olarak vermiştir. Bu başlık altında kısa bir paragrafta dürtüş yapmanın nasılını anlatır. “*İleri, sıçra!*” emriyle neferin daha önce bahsedilen ve arka ayakta olan sıkletini bozmadan öndeki sol ayağını ve aynı anda arkadaki sağ ayağını hareket ettirir ve süngüyü rakibine saplamak için hareket eder. Ayakların kaldırılmadan neferin tek seferde süngüsünü dürtüş yapmak için ileriye doğrultarak sıçraması anlatılır.¹⁸² Devamında *Geriye Sıçramak* başlığını açan Fuad bir cümleyle düşman hamlesini savunamayan, siper almakta geç kalmış mübarizin atik bir şekilde iki ayağıyla beraber mübareze hattını koruyarak geriye doğru sıçramasını söyler.¹⁸³

Adımlarla ilgili Fuad bir başlık daha açar, o da *Hatve-i Muzaaf*’tır. Bu hareket ileride olan ayağın gerideki ayağın bir el genişliği kadar gerisini getirilip sonra gerideki ayak (önceden geride olan ayak) 2,3 ya da 5 ayak boyu geriye alınır. Bu hareket geriye sıçrama hareketinin mesafesini aşan bir harekettir. Burada geriye doğru geline mesafe daha fazladır. Bu hareketle öğretilmesi amaçlanan hamle ve fikir düşmandan zarar görmeden kaçıp baştaki mübareze vaziyetine geri dönmeyi yapabilmek olmalıdır.¹⁸⁴

Sonraki başlık *Silahlı Talim*’dir. Buradaki emir “*Süngü talimi olacak vaziyet, al!*”’dır. Duruş olarak önceden silahsız öğretilmiş olan vaziyet alınır. Süngünün ucu sol omuz yukarısında göz hizasına getirilir ve sağ el tüfeği mızrak tutar gibi arkadan kavrar. Burada istenen özellikle sağ kolun ve eklemlerinin serbest bırakılmasıdır. Buradaki amaç devamında üstü kapalı olarak açıklanmıştır. Eklemler kastedilerek

¹⁸¹ a.g.e., 7-10.

¹⁸² a.g.e., 10.

¹⁸³ a.g.e., 11.

¹⁸⁴ a.g.e., 11-12.

bileğin rahat bırakılması ve devamlı surette dürtüş hamlesine hazır şekilde çıkış yapabilmesi içindir. Çünkü mübareze esnasında hareket aksatılmadan sağ kolun ve özellikle bileğin döndürülmesiyle süngünün ucunda rakibi hedef alan daireler çizmesi hedeflenmiştir. Bu hareketlerin de ileri geri sıçrama hareketleriyle uygulanması gerektiği eklenmiştir. İlave olarak öneri mahiyetinde neferlerin birbirleri karşısında bunları talim etmeleri söylenmiştir.¹⁸⁵

Bir sonraki başlıkta süngünün temel hamlesini teşkil eden *Dürtüşler* konusu işlenmiştir. Aslında giriş niteliğinde metnin başlarında bahsedilmişti ancak burada Fuad dürtüş yahut da saplama hamlesini nispeten daha detaylı anlatmış denebilir. Dürtüşler üçe ayrılmıştır; iç hamle, dış hamle ve yukarı hamle. Bu başlıkta bu sefer basit bir şekilde iki-üç cümleyle mezkûr hamleler geçiştirilmemiştir. İç hamle için nefer mübareze vaziyeti alır ve hedef olarak düşmanın göğsü ve göğüs civarını belirler. Dış hamle için düşmanın tüfeğinin altında kalan düşmanın vücudu belirlenir ve süngü ucu düşmanın silahının altından dolaştırılmaya teksif edilir. Yukarı hedefe burada *yukarı dış hedef* de denmiştir. Amaç düşmanı aldatarak açık vermeye ve mütemadiyen bu minvalde açıklar aramaya yöneliktir. Bu hamleler mübarizin kendini tüfekle beraber ileri sürmesiyle icra edilir. Hamle isimlerinden sonra nasıl yapılacağı tarif edilmiştir. Tarif edilen ilk hamlede mübariz, vaziyetini veya duruşunu aldıktan sonra tüfeği sağ eliyle ileri kuvvetle dürtüş için iter ve bu esnada sol eli tüfeği bırakır. Ancak sol eli tekrar tüfeği kavramak için tetikte bekler. Burada Fuad'ın maksadı mübarizin tüfeğini attığı adımdan güç alarak dürtüş icra etmesidir. İkinci hamle birincisinin bir nevi devamıdır. İlk hamleyi müteakip sol el silahı tutar ve mübariz dengesini tekrar sağlar. Hareketin devamında sağ kol dipçiği yukarı kaldırır ve sol kol silahı düşmana tehditkâr bir şekilde tutar. Fuad, bu duruştan sonra neferin tekrardan mübareze vaziyetine gelmesi gerektiğini belirtir. Bu hamlelerin çalışmasını ilk öğrenenlerin talimlerini bireysel yapması istenmiştir.¹⁸⁶

Fuad, devamında *Siperler* başlığını vermiştir. Siper, karşıdan gelen bir saldırıyı durdurmak ve saldırıyı etkisiz kılmak için kullanılır. Ardından istisna bir şekilde bu tanıma düşmanın saldırısına silahla direnmeyip mübareze mesafesinden çıkmayı da siper olarak saymıştır. Yine de metinde yazar dürtüşlere tüfekle mukabele etmeyi makbul kabul eder. Fuad, geri çekilince saldırı yapma imkânı kalmadığından

¹⁸⁵ a.g.e., 12.14.

¹⁸⁶ a.g.e., 15-19.

sonuçsuz bir hamle olarak geri çekilmeyi değerli görmez. Siper alınacağı zaman ise sadece tüfeğin harbisiyle siper alındığını belirtir. Dürtüşlerde olduğu gibi siperlerde de talim önce bireysel yani karşıda rakipsiz talim edilir. Sonrasında muallim gözetiminde talime devam edilir. Siper almayı öğrenmenin son talimi ise rakibe erişmeyi de öğretecek şekilde karşılıklı mübareze halinde çalışmaktır.¹⁸⁷

Fuad, siperleri iç, dış ve yukarı siper olmak üzere üçe ayırır. İç siper iç hamleye karşı kullanılır. İç siperin uygulanışı da iki hareketle olur. Birincisi mübareze vaziyetindeyken sağ el dipçığı hafif aşağı çekerken sol kol da ona nispette bükülür. İkincisi ise sol kol tüfeği sağa meyledip sağ kol dipçığı vücuda doğru çeker. Süngünün ucu bir el genişliği kadar omuz üstü hizasında durur. Dış siperde mübariz tüfeğin dipçığını sağ el omuz çukuruna hafif yaslar ve sol kol sağa meyledip süngü ucu kalça hizasında kalacak şekilde icra edilir. Yukarı siperde ise gelen saldırıya mukabele edebilmek amacıyla sol kol doğrudan sağa meyledilir ve dipçik sağ elle vücuda dayandırılır. Anlaşılan o ki, bu siperin hassas noktası dipçığın vücuda dayandırılmasıdır. Harbiyi yönlendiren sol kol iken sağ el burada dipçığı bir nevi vücudun merkez sıkletine dayandırır. Yani gelen saldırı tam manasıyla savunulmuş olur.¹⁸⁸

Bir sonraki başlık *Mukabil Hamle ve Bunlara Karşı Siperler*'dir. Fuad, mukabil hamleyi düşmanın dürtüş hamlesine siperle karşılık veren mübarizin ardı sıra bir saldırı hamlesini icra etmesi olarak açıklar. Mukabil hamle yapıldıktan sonra düşmanın da mukabil hamlesine karşılık Fuad, gelen saldırı tehlike arz ediyorsa azami dikkatle siper alıp tekrar mübareze mesafesinin korunmasını önerir. Mukabil hamlenin icrası için gelen saldırıya daha önce de bahsedilmiş olan sol kolun gerilmesiyle (mecburî hareket) alınan siperden sonra sol kol tüfeğin namlusunu doğrudan düşmana çevirerek dürtüşe başlar. Fuad, iç hamleye karşı iç siper alındıktan sonra mukabil hamlenin iç, yukarı veya dış hamle ile yapılabileceğini ekler. Bununla birlikte dış hamleye karşı siper alınıp mukabil hamleye geçince iç, yukarı ve dış hamle ile mukabele edilmesini belirtir. Yukarı hamleye siper olarak dış siper alınırsa mukabele etmek için dış siper icra edilir. Yukarı hamleye yukarı siper alınırsa (sol kolu darbenin geldiği sol tarafa gererek) mukabil hamleleri iç veya dış hamlelerdir. Mukabil hamle tekniğini açıkladıktan sonra Fuad muallim ve nefer

¹⁸⁷ a.g.e., 19-22.

¹⁸⁸ a.g.e., 22-23.

arasında çalışma yöntemini de anlatır. Ona göre, nefer tüfekle yakın dövüşte mahir olabilmek için muallim, ilgi alakasıyla aynı hamleleri önce yavaş sonra hızlı surette tekrar çalıştırmalıdır. Amaç hızlı bir şekilde siper sonra mukabil hamleyi icra edebilmenin öğretilmesidir.¹⁸⁹

Bir sonraki başlık *Gösteriş*'dir. Gösteriş hasmı kandırmak, yanıltmak ve elinde tüfeğiyle mübareze vaziyeti almışken gereksiz hamle yapmaya yöneltmek içindir. Burada mübariz silahıyla hamle yapar ancak vücudu kollarını takip etmez. Olur da rakip sağ tarafından dürtüşe gelen süngüyü durdurmaya çalışıp siper alırsa bu durumda açık hedefler göstermiş olur. Burada Fuad'ın mübareze vaziyetini kendi içinde kusuru olmayan bir duruş olarak gördüğü açıktır. Kusursuz gördüğü nokta mübareze vaziyetinin dürtüş icra eden rakiplerini durdurmaya yeter bir vaziyet olmasıyla alakadır. Fuad gösterişin özellikle zorlu rakiplere karşı icra edilmesini tavsiye eder. Fikir olarak şu verilir; iç hedefe gösteriş yapılır ve hasım buna siper alırsa yukarı ve dış hedefe gerçekten dürtüş yapılır. Dış hedefe gösteriş hamlesi yapıldığında ve rakip bu hamleye inanıp siper aldığı anda ise iç veya yukarı hedefe gerçek bir dürtüş yapılmalıdır. Bu hamlenin başarısı rakibin sahte dürtüşe inanmasına bağlıdır.¹⁹⁰

Devamında *Çarpma* başlığı açılmıştır. Fuad'ın açıkladığına göre Çarpma, hamleyi kolaylaştırmak için yapılır ve bu harekette düşmanın tüfeğinin ortasına vurulur. Hamle, vücudu ileri atıp hareket ettirmeden ve kolları açmadan icra edilir edilmez peşi sıra rakibe dürtüş yapılır. Çarpma, durumun uygunluğuna göre sağdan ve soldan yapıldıktan sonra daha önce bahsedilen temel dürtüş hamleleri icra edilir. Buradaki amaç rakibin tüfeği üzerindeki kontrolünü sarstıktan sonra açık hedefleri ortaya çıkan rakibe aniden saldırmaktır.¹⁹¹

Devamında açılan başlık *Ters Siperler*'dir. Fuad'ın anlatımıyla anlam olarak daha önce adı geçen siperle aynı anlamdadır. Ancak burada bir tasnife gittiği görülür ve ilk bahsettiği siperlere adi siperler der. Uygulaması zor olan bu teknik süngü ucunun daire çizmesiyle icra edilir. Gelen saldırı bir iç hamleyse mübariz süngüsünün ucunu sağdan sola hareket ettirerek daire çizecek şekilde siper alır. Buna *iç ters siper* denir. Fuad devamında yukarı ters siperi anlatır. Yukarı ters siper, iç hamle gösterişine

¹⁸⁹ a.g.e., 23-24.

¹⁹⁰ a.g.e., 24-25.

¹⁹¹ a.g.e., 26.

karşı alınan siperin ardından dürtüş yukarı hedefe gelirse sol el süngü ucunu soldan sağa daire çizerek şekilde hareket ettirerek düşmanın süngüsünü püskürtür.¹⁹²

Son olarak tüm kitabın matuf olduğu başlık olan *Mübareze* başlığı işlenmiştir. Bu bölüm talimlerini yapmış ve yukarıda adı geçen hamleleri öğrenmiş neferlerin artık bu öğrendiklerini hakiki bir mübarezede tatbik etmeleri içindir. Fuad burada iki mübariz karşı karşıya geldiğinde aralarındaki mesafenin makbul halinin beş adımlık mesafe olduğunu söyler. Devamında bir mübarizin her yakın dövüş durumuna hazırlıklı olması gerektiğini belirtilir ve okuyan kişiye birtakım muhtemel senaryolar üzerinden mübareze içinde dikkat edilmesi gereken tavır ve tutumlara ilişkin izahlar verilir. Mesela bir süvariye karşı yüksek dürtüş ve siperlerle karşılık vermeyi uygun görürken, daha alçakta duran bir rakibe karşı da çarpma hareketiyle mukabele etmeyi makbul görür.

Mülazım-ı evvel Fuad'a göre bir mübareze başlar başlamaz rakibe doğrudan saldırıp sonuç almaya çalışılmamalıdır. Önce rakip izlenmeli ve süngü kullanmaktaki becerisi ve iktidarı ölçülmelidir. Bu esnada ise yavaş yavaş mübareze mesafesi kapatılıp rakibin kendi güvenli bölgesine nüfuz edilmelidir. Mesafe artık dürtüş yapma mesafesine gelince ise rakip dürtüş ile test edilmeli vereceği cevap incelenmelidir. Yazar buradaki dürtüşün gösteriş olarak yapılabileceğini de ifade eder. Bu hamle gösteriş olursa ve hasım buna siper alırsa mübariz mukabil hamlelere karşı da siper almaya dikkat etmelidir. Olur da bu durumda mübariz, rakibinin dürtüşlerinden çekiniyorsa siper almayıp iki adım geriye çekilebilir. Rakip ısrarcı ve saldırgan olup aniden saldırırsa mübariz sıçrayışla geri çekilir ve rakibinin hamleye çıkmasından kaynaklı siper zafiyetini değerlendirmek için mukabil dürtüş icra edilir. Yazar başka bir durum örneğini de şöyle verir: mübariz bu senaryoda kendi mübareze hattını değiştirerek rakibini açık hedef vermeye zorlar. Çünkü rakip anlık oluşan bu durumları anlamaya çalışırken vaziyetinde açıklar meydana gelir. Ancak rakip açık vermemiş ve siper aldıktan sonra dürtüş yapmaya başlamışsa mübariz buna karşı da hazırlıklı olmalıdır.¹⁹³

¹⁹² a.g.e., 26.

¹⁹³ a.g.e., 27-28.

2.4. Yüzbaşı Mahmud Behçet'in Söngü Talimnamesi: Söngü ile Mübarezenin İzahı ve Usul-i Talim ve Terbiyesine Aid Program

Bu talimname Osmanlı'da yazıldığını tespit ettiğimiz son talimnamedir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi baskısı 1914 tarihlidir. Toplamda 56 sayfadan oluşmaktadır. Tam adı “Söngü ile Mübarezenin İzahı ve Usul-ı Talim ve Terbiyesine Aid Program”dır. Mahmud Behçet kitabın mukaddimesinde evvela kesici silahlara içkin olarak söngü hücumunu tartışmaya açmaksızın Osmanlı nezdindeki önemini belirtir. Billhassa idman ve söngü talimlerinin nefsi terbiye edip muharebenin şiddetine göğüs germeyi ve böylece fedakâr olmayı her bir nefere aşıladığını belirtir. Zaten devamında bir ordudan kesici silah kullanımını kaldırmanın da fedakârlığın inkârı olarak addetmiştir. Osmanlı askerlerinin söngü mübarezesini bilmediğini ancak fitratlarında bu hassanın olduğunu söyleyen Mahmud Behçet, örnek vermeksizin önceki savaşlarda Osmanlı askerlerinin söngü hücumlarının başarılarından söz eder. Yazar talimnamesinde yakın dövüşün muharebede faydasına ilişkin Rus generallerinin sözlerine de yer vermiştir. Öncelikle yakın dövüş silahları ile cesaret arasında ilişki kurmak için Rus generali Dragmirov'un sözü verilmiştir: “*Eslîha-i carihe muharebelerin nedreti, söngü ve kılınçla muharebe etmeye kabiliyeti olmayan kimeselerin adem-i şecaati'dir.*”. Mahmud Behçet bu sözü söyleyen Rus generalin ilhamını Osmanlı'dan aldığını düşünüyor. Herhangi bir örnek vermemiştir ama ifadeleri genel itibarıyla muharebelerde cereyan etmiş olan yakın dövüşlerde Türklerin kahramanlıklarının olduğu ve bu tarz bir sözün kaynağını teşkil edecek kadar başarılı olduğudur. Ardından da yine diğeri bir Rus generali Suvarov'un sözü verilmiştir: “*Mermi şaşkındır, söngü fatindir.*”. Mahmud Behçet bu sözün açıklamasında öncelikle söngünün tek başına elbette savaş kazanmasın mümkün olmadığını belirtir ancak devamında muharebeleri neticelendirmek için söngünün en önemli araçlardan birisi olduğunu söyler. Dolayısıyla söngü talimi de önemli bir yerdedir. Söngü talimi gerek savunmada gerekse de saldırıda zor şartları değiştirebilecek kudrette bir silah olarak addedilir. Söngü kullanımını talim etmemiş ve dolayısıyla öğrenmemiş olanların muharebelerde mevzilerini vaktinden önce terk ettiklerini söyleyen Mahmud Behçet bunu söngü ile mübareze etmeyi bilmeyen askerlerin nasıl mukabele edeceklerini bilmedikleri için savunma yapmadan ve kazanma ihtimallerini zorlamadan kaçtıklarını için belirtir. Yukarıda bahsi geçen

Suvarov'un sözüne atfen ateşlerin isabetinin ise meçhul bir boyutunun olması da süngünün önemini arttırır.¹⁹⁴

Süngü kullanmayı öğrenmenin önemi anlatıldıktan sonra Osmanlı'nın bu konuda özellikle geride olduğu eklenir. Çünkü sadece süngü kullanımını içeren bir talimnamenin Osmanlı ordusu için çok yeni olduğunu belirtir. Hatta orduda böyle bir programın bile mevcut olmadığını belirtir. Bu satırlar aslında mevcut çalışma için önem taşımaktadır. Zira çalışma sırasında II. Mahmud dönemi sonrasında süngü ile alakalı yazma ya da matbu olarak tespit edilebilen ilk talimname II. Meşrutiyet dönemine aittir. Aradaki yaklaşık 70 yıllık döneme ait bir süngü talimnamesi olmaması dikkat çekicidir. Burada yapılabilecek ilk yorum mevcut talimnamelerin bu çalışma sırasında tarafımızdan arşivde ve kütüphanelerde tespit edilememesi ya da günümüze kadar ulaşmaması olabilir. Ancak 1914 yılında Yüzbaşı Mahmud Behçet'in süngü talimnamelerinin Osmanlı ordusunda çok yeni olduğunu belirtmesi ilgi çekicidir. Bir taraftan da 1914'de belki 30'lu yaşlarda olduğu tahmin edilebilecek bir yüzbaşayı konunun kesin otoritesi olarak kabul etmek doğru olmayabilir. Zira Yüzbaşı Mahmud Behçet, bu çalışmada tespit edilen ve II. Mahmud dönemine tarihlenen yazmadan habersizdir. Ancak Yüzbaşı Mahmud'un tespiti Osmanlı ordusunda süngü için ayrı bir talimnamenin kullanımının 1914'de daha çok yeni olduğu şeklinde anlaşılabilir.

Yazar eserinde temelde basit olan süngü kullanımı hareketlerinin endaht talimleri gibi çok defa talim etmenin lazım olduğunu belirtir. Çünkü süngü gibi aslında basit olan bir araçtan faydalanmak için olabildiğince çok kullanım detaylarını bilmek gerekiyor. Mahmud Behçet'in de belirttiği gibi tüfek olsun süngü olsun bu silahların kullanımını görmeden kolayca çözülebileceği düşünülebilir ancak bu durum silahların öğrenilmesini de engelleyebilir. Bu yüzden silahın öğrenilmesi ve muharebede kullanılmasına matuf bir program tam teşekküllü öğrenim sürecini kapsayacaktır. Mahmud Behçet, kendisinin üç senelik süngü tecrübesini bu minvalde ifade etmiştir.¹⁹⁵

Öncelikle kitapta tüfekle mübarezenin neden öğretildiği açıklanır. Tüfekle mübareze yakın dövüşün önemini öne çıkartır. Mahmud Behçet de yakın dövüşü savaşların

¹⁹⁴ Mahmud Behçet, *a.g.e.*, 3-4.

¹⁹⁵ *a.g.e.*, 4-5.

zafere götürüldüğü yer olarak görür. Çünkü burada ihtiyaç olan hassa, taarruza kalkıldığında düşmana ölüm pahasına cesaretle saldırabilmektir. Piyadelerin tüfek ve süngü ile işgal etmelerinin istenmesinin sebebi, onları bu tür muharebelerde yaşanabilecek mübarezelere hazırlamaktır. Bu talimlerle nefere hızlı karar verme, tereddüt göstermeden dövüşme ve kendini kaybetmeden heyecanını bastırıp muharebeye odaklanabilmesini sağlanması amaçlanır.¹⁹⁶

Mahmud Behçet süngü talimlerini aynı önceki talimnameler gibi *hazırlık talimleri* ve *hakikî mübareze* talimleri olarak ikiye ayırır. Hazırlık talimlerinde mübareze vaziyeti, dipçik harekâtı, adım harekâtı, dürtüş ve siperler öğretilir. Hakikî mübarezede ise vuruş ve gösterişler icra edilirken hasma karşı silahı kullanırken süngü talimnamesini ihlal etmeden rakibin nizamî şekilde nasıl yenileceği öğretilir.¹⁹⁷

Yazar tüfekle mübareze talimlerine acemilerin ikinci haftasında başlanması gerektiğini söyler. Bu süreç içerisinde hedef nefere mübarezeyi öğretmektir. Bu öğretimin içindeki en önemli husus da dövüş esnasında körü körüne düşmana saldırmak değildir. Hedef, rakibin göstereceği tavır ve tutumlara göre davranıp, görebildiği fırsatlardan yararlanmaya gayret edip kazanmaktır. Öğretimin en önemli noktası neferin öğrenim sürecinde karşısındaki rakibi kısa sürede mağlup etmeyi öğrenmesidir. Devamında mübarezenin kuvvetle kazanılmayacağına, aksine süngü ve tüfek üstünde ancak mahir bir mübariz olduğunda rakibin de bu şekilde alt edilebileceğine neferlerin ikna edilmesi gerektiği söylenmiştir.¹⁹⁸

Mübareze hareketlerinin nefere tabîi olarak öğretilmesinin önemli olduğu belirtilir. Yapmacık hareketler bu yüzden yasaktır. Muhtemelen burada neferin hareketleri öğrenip sindirmesi içi böyle bir kural söylenmiştir. Çünkü sadece aynı hareketlerin icrasıyla, neferlerin bunları ezberlemelerinin teftişler ve tatbikatlarda yeterli olacağı fikrine kapılmalarına sebep olabilirdi. Bunun önüne geçmek için hareketlerin hep aynı değil doğal bir şekilde birbirlerine bağlı olduğunu anlatarak öğretmenin gerekli olduğu söylenmiştir. Ardından mübareze hareketlerinin hangilerinin ne kadar sıklıkta talim edilmesi gerektiği anlatılır. Mahmud Behçet'e göre hazırlık talimlerini tekrar etmek mübareze talimlerinden daha önemlidir. Her ikisi de mutlaka talim edilmelidir

¹⁹⁶ a.g.e., 6-7.

¹⁹⁷ a.g.e., 7.

¹⁹⁸ a.g.e., 7-8.

ancak hazırlık talimlerinin temel hareketler olması ve mübareze talimlerinden daha az zaman alıp daha çok kez tekrar edilebilmesi hazırlık talimlerini daha çok öne çıkarmasına neden olmuştur. Bu maddenin devamında bu talimlerin bıkkınlık verecek kadar yaptırılmamasına da dikkat etmenin gerektiği söyleniyor. Bu başlığın son maddesinde süngü kullanımını öğretim sürecinde neferlerle birebir temas halinde olunması gerektiği söyleniyor. Çünkü Mahmud Behçet bir muallimin ilgilenemeyeceği kadar çok neferle mesul olmasının hataları da beraberinde getireceği fikrindedir.¹⁹⁹

Kitabın devamında *Heyet-i Muallime* başlığı verilmiştir. Bu başlık süngüyü talim ettirecek muallimler içindir. Muallimlerin vasıfları arasında hataların talim ve mübarezeler sırasında tespiti ve bu hataların nasıl önleneceğini göstermek ve neferi nizamî hareketleri öğrenmeye teşvik edip hevesini kırmamak vardır. Bunları açıkladıktan sonra Mahmud Behçet mezkûr heyetin ordu içinde doğal bir devam yolu olması için acemilerin içinden yeteneği olanları muavin olarak istihdam etmelerini söyler. Kademeli küçük zabitanın da süngü mübarezelerini idare edebilecek dolulukta olması gerektiğini söyleyen Mahmud Behçet özellikle kabiliyeti ordu için önemli durumda olan kıtalara muallim tayin etmenin önemli olduğunu söyler. Son olarak bu başlıkta mübareze talimlerinin her sene tekrar edilmesini de ifade eder.²⁰⁰ Sıradaki başlık *Alat-ı Talimiye ve Vesait-i Tahaffuziye*'dir. Dürtüş ve siperleri iyi derecede öğrenene dek neferler tahta tüfeklerle talim ederler. Yani anlaşılan hazırlık talimleri tahta tüfeklerle yapılır. Tahta tüfeklerin basit bir kundak ve ucunda beraber talim yaptığı arkadaşına zarar vermemesine için yumuşak olan bir cisim takılmıştır. Dipçğine de saç levha koyulmuştur.

Hakiki mübareze ise hakiki tüfeklerle icra edilir. Mahmud Behçet orduda bulunan eski Martini²⁰¹ ve Schneider²⁰² tüfeklerin kullanıldığını belirterek ilgi çekici bir ayrıntı verir. Mahmud Behçet Harbiye Nezareti'nin 1911 yılında 25 bin eski Schneider tüfeğinin süngü mübarezesine uygun bir hale getirilmesi için Tophane'ye sipariş verdiğini belirtir. Bu sipariş yerine getirildiğinde her piyade bölüğüne 16 adet süngü mübarezesine uygun Şınaydır tüfeği verilmesi gerektiğini belirtir. Ancak 1914 yılında bu talimname yazıldığında bu siparişin henüz tamamlanmadığı anlaşıyor.

¹⁹⁹ a.g.e., 8-10.

²⁰⁰ a.g.e., 10-11.

²⁰¹ İngiliz tüfeği.

²⁰² Fransız tüfeği.

Mahmud Behçet Tophane'deki dönüştürme işlemi sırasında süngülerin yaylı bir sistem ile tüfek namlularına takılarak açılır kapanır hale getirildiğini, bu yaylı sistemin de kısa sürede bozularak tamir gerektiğinden şikâyet etmektedir. Yazar halbûki zaten süngü talimi dışında kullanılmayacak olan bu eski tüfeklere süngüler tamamen sabitlense böyle bir sorunun olmayacağını da belirtir. Mübareze talimleri esnasında neferlerin birbirlerine zarar vermemeleri için gerekli alet edevatın da “*müsademedен müteessir olunmayacak bir surette olması*”nın önemini vurgular. Neferler sağ elini iptidaî nitelikte deri bir eldiven ve sol elini de keten eldivenlerle muhafaza eder. Bir süngünün ana hedefi olan göğsü korumak için de talimlerde göğüslük koruması kullanılır. Bu koruma kıyafetinin de dizlere kadar indiğini belirtir.²⁰³

Araç gereçlerden sonra *Usûl-i Talim ve Terbiye* başlığı açılır. Bu başlıkta talimin ve terbiyenin sırası anlatılır: vaziyet almak, adım harekâtı (önce silahsız sonra silahlı), dürtüş ve siperler, adım hareketiyle birlikte dürtüş ve siperler, bunlara mukabil hakiki taarruz ve siperler, gösteriş vuruşları ve sonunda hakiki mübareze talim usûlünün sırasındır. Acemi neferlerin teftişlerine kadar öğrenmeleri istenen süngü hamleleri vardır. Bunlar uzun, kuvvetli ve iyi nişan alınmış dürtüşler, dürtüşlere mukavemet için siperler, mübareze esnasında kullanacağı adım hareketleri yani dürtüş hamlelerini sıçrayarak icra etmekle mübareze esnasında rakibe yaklaşmayı, rakipten uzaklaşmayı ve son olarak vücudun seri bir şekilde idaresini içerir. Mezkûr hareketlerin bölük talimine kadar neferlere öğretilmesi istenmiştir. Bu talimlerden vaziyet talimi silahsız olarak icra edilebilir ancak diğerleri silahlı talim edilmelidir. Silahlı talim edilen hamleler ise önce tahta tüfekle sonra süngülü mübareze tüfekleriyle icra edilir.²⁰⁴

Sonraki başlık *Mübareze Hazırlıklarından* olarak verilmiştir. Bu başlığın alt başlıkları vardır. İlk alt başlık *Vaziyet*'tir. Mahmud Behçet vaziyetin mübarezenin esası olduğunu söyler. Çünkü vaziyetle beraber taarruz edilip vaziyetle beraber müdafaa edildiğini söyler. Ancak devamında her mübarezede vaziyet almanın bir zorunluluk olmadığını da ekler. Yine de tesirli bir şekilde dürtüş yapmak için vaziyet almanın elzem olduğunu tekrar belirtir.²⁰⁵ Bundan sonra *Silahsız Mübareze Vaziyeti*

²⁰³ a.g.e., 11-13.

²⁰⁴ a.g.e., 14-15.

²⁰⁵ a.g.e., 15.

konusu ele alınır. Burada vaziyetin nasıl alınacağını detaylı şekilde komutlarla beraber anlatıldığı görülür. Öncelikle bu hareketler sayı ile yaptırılır. Hareket icra edilirken ve vaziyeti alan nefer silahsız olduğu için ve elleri birbirine karışmasın diye ellerini kalçasında toplar. Buradaki kumanda şu şekildedir: “*Eller kalçaya! Sayı ile mübareze vaziyeti al! Bir, iki, üç! Toplan!*”. Bir kumandasında yarım sağa dönülür. İki kumandasında nefer sol ayağını kendi soluna ve ilerisine doğru çapraz bir adım atar. Üç kumandasında nefer dizlerini doksan derece olacak şekilde kırar, rakibine döner ve neferin dizkapakları bu esnada ayak burunları istikametine paralel durur. “*Toplan!*” kumandasında arkada kalan sağ ayak ileriye çekilir ve nefer dizlerini toplar.²⁰⁶

Devamında kitapta *Adım Harekâtı* işlenir. Adım hareketinin esasında, dürtüşü rakibe yetiştirmek için veya rakibin dürtüşünden kaçmak için ileri, geri, sağa ve sola adım atmak olduğu belirtilir. Mahmud Behçet adım hareketlerin taliminde kumandaya gerek olmadığını söyler. Burada acemi nefer kendi yapacağı hareket için karşısında bulunan muallimin hareketini izlemesi gerektiğinden, muallimin her hareketinin zaten nefer için bir kumanda olduğunu belirtir. Yani bu talimde muallim ile nefer birbirlerine karşılıklı halde vaziyet alırlar. Sonra muallim ileri adım atarsa nefer geriye adım atar.²⁰⁷ Buradaki hareketler talimnamede bir de tablo olarak verilmiştir:

Tablo 2.1. Mahmud Behçet'in Adım Harekâtına İlişkin Verdiği Tablo.

“İleriye”	“geriye”
“sağa”	“sağa”
“sola”	“sola”

Mahmud Behçet burada ileri yürüyüşü açıklar. İleri yürüyüşte arkadaki ayağın öndekinin ökçesi hizasında olduğunu söyler. Bunu yaparken de vücudun üst kısmının aynı vaziyette kalacağını söyler. Adım hareketinin amacı küçük, seri ve beklenmeyen anlık koşmalar ve sıçramaları iyi yapabilmektir. Geri yürüyüşün icrası öndeki sol ayağın hattından çıkmadan hareket etmesiyle başlar. Yanlara hareket ise nefer sağ tarafa gidecekse önce sol ayağını sol tarafa gidecekse sağ ayağını mezkûr yöne hareket ettirerek başlar. Ancak bunun şart da olmadığını söyler. Bu hareketlerin

²⁰⁶ a.g.e., 16-17.

²⁰⁷ a.g.e., 17-18.

taliminde her iki tarafın da ortak bir daire etrafında dönmesi üzerine talim edilir. Talim edilirken en fazla iki metre olacak kadar bir daire çizilir. Bu daireye sol ayaklar teğet geçecek şekilde vaziyet alınır. Mahmud Behçet yanlara hareketin gayesinin de ani sıçramalar için olduğunu söyler. Ancak bu hareketin gayesinin izahatını yapmaz. Bu başlıkta son olarak adım harekâtı ve sıçramalar öğrenildikten sonra bedeni ileri ve geriye meyil ettirip üstüne sol ayağı ileri basıp hamle etme talimlerini tavsiye eder.²⁰⁸

Bir sonraki alt başlık *Silahlı Vaziyet*'dir. Bu vaziyetin kumandası sayı ile "*süngü davran! Bir! İki! Rahat! Dur*"dur. Öncesinde silahsız bir şekilde vaziyet almasını öğrenen neferin artık silahlı bir şekilde vaziyet alması için yapması gerekenler burada açıklanmıştır. Birinci kumandada nefer tüfeğinin namlusunu sol omuz hizasına getirir ve sol ayağını ileri koyar. İkinci kumanda da ise nefer tüfeğini artık ileriye doğrultmuş bir şekilde silahlı vaziyetini alır. Bu duruşta sol kolun hafif gergin ve sağ kolun ise tüfeğin üstüne konacağını anlatılır.²⁰⁹

Bir sonraki alt başlık *Dipçiğin Harekâtı*'dir. Dipçiğin idaresi süngüyü de yönlendirmenin anahtarı olduğu için kullanımı da o derece önemlidir. Mahmud Behçet'in bu durumu iyi anlayıp izah ettiği görülür. Bu hareketin iki türlü olduğunu söyler. Sağ kol tüfeği ya sağdan sola ya da soldan sağa hareket ettirir ve bu hareketle tüfeğin süngüsü iki yöne daireler çizebilir. Bunu ayarında yapmak için de nefer tüfeğiyle temrin etmelidir. Çünkü burada amaç tüfeği gerektiğinde döndürmektir yani çarh ettirmektir. Mahmud Behçet bu hareketin başarılı icrası için sağ kol ve omuzun idmanla güçlendirilmesini de tavsiye eder.²¹⁰

Devam eden alt başlık *Dürtüş*'dür. Kitapta dürtüşün amacının düşmanı muharebede etkisiz bırakmak olduğu belirtilir. Bunu yapmak için de dürtüşün şiddetli olması gerekir. Daha sonra Mahmud Behçet çalışılması gereken dürtüşün tek el ile icra edilen dürtüşler olduğu söyler. Çünkü iki el ile yapılacak dürtüşler yenilebilecek kadar mübareze bilmeyen düşman sayısının az olduğu kanaatindedir. Eğer nefer iki elle yapılan dürtüş ile hedefe ulaşabiliyorsa rakibin çok yakın bir mesafede olduğu anlamına gelir. Dolayısıyla usta bir mübariz bu tehlikeli durumda kendini tutmaz ve güvenli bir yere çekilir. Mahmud Behçet bu güvenli mesafeden de düşmana ancak

²⁰⁸ a.g.e., 18-20.

²⁰⁹ a.g.e., 20-21.

²¹⁰ a.g.e., 22-23.

tek el ile uzanılarak yapılan dürtüşler ile ulaşılabilineceğini ifade eder. Bu yüzden talim edilecek dürtüşün tek el dürtüşler olduğunu söyler. Dürtüş talimlerinde mutlaka bir hedefle çalışılmasını ister. Bu hedefin de insan hedef olarak anlatır. İnsan hedefin de diz, karın, göğüs ve baş bölgeleri dürtüş noktası seçilip, dürtüş için talim yapılır.²¹¹

Bir sonraki alt başlık *Dürtüşün Usûl-i Talim ve İcrası*'dır. Burada öncelikle dürtüş taliminin kumandaları anlatılır. Kumanda sayı ile “*Dürtüş, bir! İki! Üç!*.”dür. Birinci kumandada nefer sol eliyle süngüsünü rakibe doğru yöneltirken sağ dirseği omuz hizasına yakın gelecek şekilde dipçiği koltukaltına alır. Bu kumandada dirseğin daha fazla yukarı kaldırmanın yanlış olduğu belirtilir. Yazar birinci hareketin süngü dürtüşünde esas olduğunu söyler. İkinci kumandada da dürtüş icra edilir. Dürtüşü yapmak için nefer sağ kolu ile tüfeği rakibine şiddetle uzatır ve bu esnada sol el tüfeği tekrar yakalamak için bırakır. Ardından Mahmud Behçet birkaç detay daha verir. Öncelikle dürtüşün nişan noktasına isabet ettirmede süratli olmanın, rakibi alt etmede şiddetli saplamanın ve süngüyü rakibe yetiştirmede de sağ omuzun dürtüşe katılmasına bağlar. Ancak sağ omuzu kullanarak dürtüş yapmanın artık dürtüşte ustalaşmış mübarizlere mahsus olduğunu da belirtir ve yeni başlayan neferlerin mübareze vaziyetini ihlal etmesini tavsiye etmez. Üçüncü kumanda da tüfek sola doğru geri çekilir ve sol el tüfeği tekrardan kavrar. Tüfeği geri çekerken de tüfeğin yere yakın olmamasına dikkat edilir.²¹²

Mahmud Behçet talimlerde neferlerin yaptıkları dürtüşlerden sonra rakibin başarıyla siper alarak dürtüşü bertaraf ettiğini farzetmelerini öğütler. Bu sebeple yapılan her dürtüşten sonra neferler tüfeklerini sola doğru geri çekerek savunma durumuna geçmeli ve rakipten gelecek mukabil hamlelere hazırlıklı olmalıdırlar. Dolayısıyla burada neferin dürtüşten sonra tüfeğini sola doğru çekerken sağ eliyle, sol el tüfeği tekrar kavrayana kadar dipçiği sağ yukarıya doğru kaldırması ister. Bu sayede nefer rakibinden gelecek mukabil taarruz hamlesine sol el de yetişince tam teşekküllü bir siper icra edebilecektir. Burada Mahmud Behçet'in özellikle yaptığı uyarı ise sol elin tüfeğin ucundan tam vaktinde yakalamasıdır. Dürtüşü icra ederken de arkadaki ayağın gerileyerek ileriye doğru atılmada sıçramaya yardımcı olacağını ekler ve bu hareketin öncelikle silahsız talim edilmesini söyler. Devamında ise Mahmud Behçet

²¹¹ a.g.e., 23-24.

²¹² a.g.e., 25-26.

mübareze odağını muharebeye doğru genişletir. Bu yüzden bir neferin süngü ile alakalı talim etmesi gerekenleri anlatır. Öncelikle nefer önceden öğrendiği yürüyüş talimlerini şimdi süngü talimleriyle birleştirmeli ve bunu hızlıca koşarken durup dürtüş icra ederek talim etmelidir. İlave olarak da bu dürtüşleri yanlara sıçrayarak neferin farklı açıları da görmesini gerektiğini hatırlatır.²¹³

Bir sonraki alt başlık *Siperler*'dir. Mahmud Behçet siperin anlamını dürtüşü bertaraf etmek olarak verir. Ancak mübareze vaziyetini almış ve rakibine açık göstermeyen bir mübarize karşı yapılması gereken taktiği peşinen anlatır. Bu taktikte amaç rakibi kandırmaktan geçer. Bu yüzden açık vermeyen ve saldırıya hazır bir rakibe karşı nefer kendisi bilerek rakibine açık bir nokta gösterir. Bu kolay lokmayı rakip kabul ederse nefer buraya hazır ve hızlı bir şekilde siper alır. Bu siper esnasında rakip saldırı çıktığı ve savunmayı bıraktığı için dürtüşe açık hedefler de bırakır. Bunlar da neferin faydalanması gereken hedeflerdir.²¹⁴

Mahmud Behçet, siperlerde her iki kolun dirsekten itibaren esnek olacak şekilde ve tüfeğin mekanizma kısmı merkez kabul edilip her iki elin de devamlı hareket etmeye hazır olması gerektiğini söyler. Siper alırken rakibin dürtüşüne göre siper alınır. Yani dürtüşün neferin silahının üstünden mi yoksa altından mı geldiğine göre siperler farklı şekilde tasnif edilir. Mahmud Behçet'in burada da açıklamak istediği husus bir tüfikle siper yapılmaya başladığında ve siper hareketi yarılandığından neferin artık karşıdan gelen başka bir dürtüşe karşı aynı derecede dayanıklı ve hazır bir siper alamayacağıdır. Mhamud Behçet bu uyarıdan sonra siper mevzuunu şematik hale getirerek anlatmaya çalışır. Dört çeşit hat bulunduğunu söyler: yüksek iç, alçak iç, yüksek dış ve alçak dış hatlar. Yazar bu hatları süngü davran vaziyetine göre belirlemiştir. Süngü davran vaziyetindeki bir mübarizin tüfeğinin üst kısmına *üst hat*, alt kısmına *alt hat* demiştir. Yine aynı vaziyetteyken tüfeğin kundak yönünden sağda kalan kısma *iç hat*, namı yönünden solda kalan kısma da *dış hat* demiştir.²¹⁵

Siperler için girizgâh sayılabilecek bir anlatımdan sonra siperler detaylandırılır. Burada ilk bahsedilen siper *Doğru Siperler* olmuştur. Buna *yüksek iç siper* de denilmiştir. Bu siperin kumandası "*Yüksek siper. Bir! İki! Süngü davran!*"dır. Birinci kumandada nefer süngü davran vaziyetindeyken sol el, mezkûr vaziyetinin

²¹³ a.g.e., 26-28.

²¹⁴ a.g.e., 28.

²¹⁵ a.g.e., 28-29.

yüksekliğini bozmadan hafif kırık şekilde ileriye uzatılır. İkinci kumandada ise sağ el tüfeği bedenın sağ tarafına doğru çekerken sol kol süngüyü az bir miktar geriye çekip sonra bütün gücüyle sanki darbe indirir gibi sağ ileriye vurur. Bu harekette tüfek baştaki vaziyetiyle aynı seviyede kalır ve sol omuz harekete katılmadan sol kol gergin bir şekilde hareket sonlandırılır. Ardından tekrar süngü davran emiri verilir ve neferler ilk hallerine geri döner. Mahmud Behçet burada sol kolun hareketi üzerinde uyarılarda bulunur. Öncelikle sol kolun hareketinin şiddetli olmazsa müessir olmayacağını söyler. Buna ek olarak da sol kolu gergin yaparak vururken kol haddinden fazla itilmemeli yoksa tüfek sağa gider diye uyarır. Burada belirttiği hususlarla acemiler tarafından dikkatsizce icra edilen siperlerde karşılaştığını belirtir. Bu siperin anlatımının sonunda önemli bir sözle bitirir. “*Harekât mahdut oldukça muvaffakiyet tabiidir.*”²¹⁶

Doğru siper veya yüksek iç siperden sonra *Alçak Siperler* anlatılır. Bu siperin diğer adı alçak iç siperdir. Bu hareketin kumandası şu şekildedir: “*Alçak siper. Bir! İki! Süngü davran!*”. Birinci verilen kumandada yüksek siperdeki birinci hareket yapılır. İkinci kumandada tüfeğin kundak kısmıyla darbe karşılanır. Yapılacak hareket ise sol kol tüfeği sol yukarıdan bir kavisle sağ aşağıya sağ el dipçığı koltukaltına dirsek kalkmış şekilde alacak. Siper yapıldığında sol kol tamamen gergin kalır. Sol omuz ise sabit kalır ve harekette sol koldan destek alınmaz. Burada aslında kitabın bütünlüğünü bozacak şekilde bir paragraf vardır. Alçak siperin önemli ama zor noktası olan soldan kavisli bir şekilde kundakla siper alma kavisin aldığı mesafeye göre farklılık arz eder. Burada neferin alçak dış siper yapabileceğini de söyler. Eğer nefer mübareze vaziyetinde tüfeğinin ucunu sağa meylettirmiş bekliyorsa bu siperi icra etmesi zor olacağından; çünkü dış hattını fazlaca açık bırakmış olduğundan, alçak dış siperin ters siper icra etmeye mecbur edebilir. Burada nasıl icra edileceğini açıklamadığı siperleri sonraki başlıklarda açıklamıştır. Bu alt başlığı bir uyarıyla bitirir: uyarı, neferin dipçığı siper esnasında vücuduna yaslamasını önerir. Çünkü dipçik vücuttan hem destek alıp hem de neferin süngüsünü farkında olmadan daha da sağa itmesine engel olur.²¹⁷

Daha sonra işlenen siper *Yüksek Dış Siper* olmuştur. Burada öncelikle dış siperlerin farkı açıklanır. Mübariz zaten süngü davran vaziyetindeyken dış sipere ihtiyacı

²¹⁶ a.g.e., 29-31.

²¹⁷ a.g.e., 32-33.

olmaz. Çünkü bu vaziyette dış hattı kendiliğinden müdafaada tutmuş olur ve iç hattı açık bırakıp rakibe hedef gösterir. Ancak mübareze esnasında gösteriş ve vuruşlar olursa mübarizler süngü davran vaziyetinde olmayıp dış hatlarını açıkta bırakabilirler. Mahmud Behçet dış siperlerin bu tarz saldırılar karşısında kullanılabilecek bir savunma olduğunu belirtir. Yüksek dış siperin kumandası “Yüksek dış siper! Bir! İki! Süngü davran!”²¹⁸’dır. Birinci kumandada sağ el dipçigi hafifçe aşağı doğru çeker ve sol el de gelen darbeyi karşılayabilmek için kundak kısmını yukarıya döndürür. İkinci kumandada ise nefer rakibinin tüfeğini güçlü bir şekilde sola doğru iter ve bunu yaparken de sağ kol bu hareketi takip edip namlunun çevrilmesine yardımcı olmak için dipçik vücuda değdirilir ve destek alınır. Dikkat edilecek bir diğer husus ise tüfeğin hareket boyunca omuz hizasından aşağıya düşürülmemesidir.²¹⁹ Bahis konusu edilen bir diğer siper ise *Alçak Dış Siperler* olmuştur. Bu siperde emir “Alçak dış siper! Bir! İki! Süngü davran!”²²⁰’dır. Birinci kumandada tüfeğin ucu orta istikamette ileri doğru dizlerin yüksekliğine uzatılır ve kundak, namlu altında kalacak şekilde yukarı çevrilir. İkinci kumandada ise gelen darbe karşılanıp sola doğru itilir ve bilhassa omuzlarla bu hareket desteklenir.²¹⁹

Bundan sonra kitapta anlatılan son siper yani *Ters Siperler* işlenmiştir. Mahmud Behçet öncelikle bu siperin kullanımını tavsiye etmediğini belirterek başlar. Çünkü bu hareketi icra edecek olan kişinin müthiş derecede hızlı olması gerektiğini söyler. Mahmud Behçet bu siperi tavsiye etmediği için olsa gerek siperin hareketlerini de diğerleri gibi detaylı açıklamaz. Önce süngü davran vaziyetine geçilmesini söyler ardından silah kullanımına geçilip icra edileceğini söyler. Diğer siperlere adi siperler olarak tesmiye eden Mahmud Behçet, adi siperler ile ters siperler arasındaki farkında savunma şeklinden kaynaklandığını anlatır. Farkı ise şudur: ters siperlerde tüfeğin ucu yani süngü kullanılırken adi siperlerde genelde kundak ile gelen darbe müdafa edilir.²²⁰

Mahmud Behçet’in buraya kadar anlattıkları hazırlık talimleriydi. Bu talimleri öğrenmiş neferlerin artık bir ileri seviye olarak kabul edilen hakikî mübarezeye geçmesi gerekir. Burada artık nefer bir mübariz kabul edilir ve mübarezede hasmını yenmesine yardım edecek yöntemler öğretilir. İlk açılan başlık *Serbest Mübareze*

²¹⁸ a.g.e., 33-34.

²¹⁹ a.g.e., 34.

²²⁰ a.g.e., 35.

olmuştur. Burada artık hazırlık talimlerini bilen neferler önce mezkûr talimlerini sırasıyla tekrar ederler. Bu hareketleri öğrenmiş olanların ise mübareze için gösteriş, vuruş ve mukabil dürtüşler yapması icra etmesi istenir.²²¹

Hakikî mübareze için ilk başlık *Gösteriş – Aldatma* olmuştur. Bu hareketin amacı rakibi kandırmaktır. Sahte bir dürtüş icra edilir ve rakip bu dürtüşe inanıp yanlış bir siper alırsa o zaman gerçek bir saldırı yapılır. Mahmud Behçet bu hareketin yapılışında silahın dürtüşün birinci hareketinde tutulduğu gibi tutulmasını sonra da tüfekte rakibe tabir caizse yem atmak için sağ veya sola dürtüşe çıkıyormuş gibi hareketler yapıp rakibin sakın kalamamasından yararlanmayı anlatır. Hamle yapmadan önce de adım hareketlerinde de rakibin aldatılması anlatılır. Kısa adımlar ve vücudu ileriye meyil ettirip rakibin tepkilerini ölçmenin iyi olacağı tavsiye edilir. Rakip sakın kalamayan biriye bu adımlara bile siper alabilir ve basit, açık hedefler verirse nefer buralara dürtüş yapabilir.²²²

Bir sonraki başlık *Vuruş ve Dayanmalar*'dır. Vuruş, rakibe karşı güç kullanılarak başarılı bir dürtüş icra etmenin yöntemlerinden biri olarak tarif edilir. Burada ön plana çıkarılan hususlar vuruşun güçlü ve şiddetli olmasıdır. Ayrıca bu hareketin mübareze mesafesinin kısa olduğu bir anda yapılabileceği aksi takdirde rakip eğer dirayetli biriye hareketin bir etkisinin olmayacağı belirtilir. Mahmud Behçet vuruş icra etmek için önce tüfeğin seri halde hareket ettirilmesini salık verir ve sonra da sol kolla rakibin silahını “*vuruş*” olarak isimlendirilen hareketle mübareze hattının dışına çıkarılması gerektiğini yazar. Tam burada ise rakip savunmasız kalacağı için açık olan noktaya dürtüş yapılır. Bunu yaparken de adımla yapılması istenir. Dayanmada ise durum biraz değişir. Bir taraf dürtüş yapar ve diğer taraf da siper alırken tüfeklerin birleştiği anda iki taraftan en az biri dayanma icra edebilir. Dayanmada tüfeklerin teması önemlidir. Bu temas kaybedilmeksizin hareket yapılır. Eğer rakip dayanmaya aynı hareketle karşılık verirse nefer burada tüfeğini rakibin tüfeğinin altından kurtararak dürtüş yapar.²²³

Bu konunun ardından *Gösteriş ve Vuruşlara Karşı Mukabil Dürtüş ve Siperler* başlığı açılmıştır. Bu başlıkta mübareze sırasında bir mübarizin tavır ve tutumunun genel halinin nasıl olması gerektiği işlenmiştir. Öncelikle neferin, rakibinin karşılık

²²¹ a.g.e., 35.

²²² a.g.e., 36.

²²³ a.g.e., 36-37.

olarak vereceği her dürtüşe siper almasının şart olduğu belirtilmiştir. Burada üstü kapalı da olsa söylemek istenen gelen bir saldırıya mutlak surette savunma ile karşılık verilmeli ve saldırı önlendikten sonra karşı saldırı yapılmasıdır. Mahmud Behçet'in ters siperi bir nevi süslü bir hareket olarak görüp güvenli bulmadığı için küçümsedikten sonra kullanılmasını önermediği gibi burada da aslında ölüm riski olan hareketlerden mübarizin uzak durmasını istediği anlaşılmaktadır. Bundan sonra gösteriş ve vuruşların mübareze cereyan ederken mübarezenin ahenginde olan hareketlerin talim edilir gibi uygulanmamasını söylemiştir. Yani mübareze sırasında dürtüş yapmak için tekrar mübareze vaziyetine dönmenin zaman kaybı olacağını belirtmiştir. Mahmud Behçet'e göre hareketler neferin tayin edeceği en kısa yoldan icra edilip rakibe yönlendirilmelidir.²²⁴

Mahmud Behçet'in açtığı sıradaki başlık *Serbest Mübarezede Tavır ve Hareket* olmuştur. Öncelikle tüm başlıkta aslında mübarezenin diğer şiddet hallerinden farkı anlatılmıştır ve Mahmud Behçet'in mübarezeyi sadece savaş odaklı gördüğü ve muharebelerde faydalı olması için çalışılmasını istediği görülür. Bunun için neferin üzerine birkaç kişi gelse bile zihnen buna hazır olmasını tavsiye eder. Çünkü hemen peşine gerçek mübarezenin zaten iki-üç dürtüş içinde biteceğini söyler. Bunun için bir mübarizin sahip olması gereken dört özellik sayar: sürat, kuvvet, hile ve maharet. Bu özellikleri uygulamak da neferin kuracağı bir planla mümkün olabilir. Bu yüzden Mahmud Behçet şöyle ekler: "*Serbest mübareze hiçbir vakit plansız mudarebeye münce olmalıdır.*". Mübarezede belirlenen mübareze hattının her zaman düşünüldüğü gibi olmasına gerek olmadığını söylenir. Mübarizler hatlarını değiştirebilir. Mübarezede Mahmud Behçet'in makbul hedef olarak gördüğü yer göğüstür. Vücudun diğer yerleri de zarar görebilse de bir süngünün saplanacağı en ölümcül nokta olarak göğüs görülmüştür. Son olarak Mahmud Behçet neferin takatini korumasına da atıfta bulunmuştur. Hareketler doğru şekilde icra edilse bile mukabil hareketler için de hesaplı davranmanın önemli olduğunu söyler.²²⁵

Bir diğer başlık *Serbest Mübarezenin Tarz-ı İcrası*'dır. Burada hücumun nasıl talim edileceği anlatılmıştır. 50 metrede iki mübariz karşılaşır. "*Başla*" kumandasıyla beraber her ikisi de birbirlerine silahlarını indirerek koşar ve aralarındaki mesafe 10-15 adım civarına inince süngülerine başvururlar. Burada ise mübareze başlar. Bu

²²⁴ a.g.e., 37-38.

²²⁵ a.g.e., 38-39.

andan itibaren *mıntika-ı mehleke* yani tehlikeli bölgenin içinde bulunurlar. Mezkûr mıntıkaya girene kadar mübariz, rakibinin silahı üzerindeki hakimiyetine ve adım hareketlerine dikkat edip nasıl davranacağına dair düşünmelidir. Talim sırasında ise muallim iki sebepten mübarezeyi bitirebilir. Birincisi neferlerden biri başarılı dürtüş yapmış olursa ve ikincisi de muallimin istediğinde olup “*dur*” demesiyle mübareze sone erer. Ardından tekrar “*başla*” emriyle tekrar başlanır. Mübareze sırasında dizlerin ve ayakların durumu önemli bir yer tutar. Mahmud Behçet neferlerin çeşitli mübareze durumlarını talim esnasında tecrübe etmeleri için dizlerini farklı şekillerde kullanmalarını söylemiştir. Ancak burada detay vermez. Bu noktayı vurgulamaktan maksadı ise neferlerin mübarezelerde meydana gelebilecek hallere hazır olmalarıdır. Bu başlıkta son olarak serbest mübareze talimlerinin mekânı işlenir. Sadece zemin önemli bir etken olarak görülür. Neferlerin önce düz zeminde sonra engebeli ve zorlayıcı zeminlerde süngü talimleri yapması istenmiştir. Bunlardan sonra da neferlerin teçhizatlı şekilde mübareze yapmaları istenmiştir. Son olarak da uzun ve zorlu yürüyüşlerden sonra mübareze yapmaları istenmiştir.²²⁶ Bundan sonra açılan başlık ise bu konunun devamı sayılabilir: *Birden Ziyade Hasma Karşı Mübareze*. Burada konu karşıda iki rakip varmış gibi işlenmiştir. İki rakip varsa birisine saldırı yapılırken diğerine yalnız tehdit verilir. İki rakibin kapasiteleri ölçüldükten sonra zayıf olandan önce güçlü olan rakip alt edilir ve sonra zayıf olan rakibe karşı mübareze başlar. Ancak her ikisi de güçlülerse her ikisine karşı da karşı saldırı fırsatı kollayıp savunma yapılmasının yerinde olacağı belirtilir.²²⁷

Bir sonraki başlık *Bir Süvariye Karşı Piyadenin Süngü Mübarezesi*’dir. Mahmud Behçet burada öncelikle mübarezenin ne zaman başladığını söyler ve süvarinin şiddetli taarruzunun durdurulup sonra yakın dövüşe girildiği anda mübarezeye de girildiğini belirtir. Süvari bu mübarezede avantajlıdır çünkü hem kendi vücudundan hem de attan faydalanır. Süvarinin zayıf noktasının ise genelde sol tarafı olduğu ifade edilir. Bu durumu Mahmud Behçet şu sözlerle belirtir: “*Solunu veren süvari mağlup add olunur*”. Süvariler de sol taraflarını rakibe döndürmemeye gayret ederler. Bu yüzden süngülü piyade ile kılıklı süvari arasındaki bir mübareze süvarinin sağ tarafında gerçekleşir. Süvarinin saldırıları ise genelde sağ aşağısından kesiş yahut Mahmud Behçet’in deyişiyle *vuruş* veya kılıcın ucuyla saplamak için dürtüş

²²⁶ a.g.e., 39-41.

²²⁷ a.g.e., 41.

olacaktır. Bu yüzden mübarizin baş koruması giymesi ve süvariden gelecek dürtüşe karşı siper talimi yapması istenir. Piyade için süvariye karşı tek başına karşı koymanın zorluğundan kaynaklı olsa gerek Mahmud Behçet özellikle sol elin parmaklarının tüfeği baş ve şehadet parmaklarıyla, yani avuç içiyle tutması gerektiği konusunda uyarır. Süvariden gelen bir saldırıdan sonra piyade dürtüşünü kılıcın altından süvarinin karnına doğru yapar.²²⁸

Süvariye karşı mübarezede iki hat olduğu belirtilir. Biri müteharrik, diğeri de sabit duran piyadenin süvariyle olan hattıdır. Dururken yapılan dürtüşte piyadenin tüfeği, süvarinin kılıcı aşağıdayken teması kaybetmeden hızlı şekilde soldan çark ederek dürtüşü yapar. Süvarinin bu harekete karşı siperi ise kılıcının namlusunun sırtı ile rakibinin tüfeğini sol yukarıya itmek olur. Piyadenin bir diğer hedefi ise süvarinin kılıcının altından geçip karna yapacağı dürtüşle tayin olunur. Bu harekette sol aşağıya doğru tüfek çark ettirilir ve tüfekte dürtüş icra edilir. Süvari ise bu hamleye siper alabilirse tüfeği kendi sağının aşağısına doğru iter. Mübarezede süvarilerin zorlandığı kısım ilk taarruzlarından sonra başlar. Çünkü ilk anın şiddetinden mahrum kalan süvari kendi kısa kalan kılıcıyla piyadenin uzun süngülü tüfeğine karşı koymada zorlanır. Çünkü tüfeğin kılıca göre uzunluğu aşıkardır. Süvari hem hayvanı zapt etmekle uğraşır hem de rakibine karşı hamle yapmakla uğraşır. Bu durumda piyade eğer süvarinin sol tarafına, yani açık hedef olan tarafına geçmeyi başarırsa galip gelme ihtimali de yüksek olur. Mahmud Behçet süvari için kesiş yapmaktan ziyade dürtüş yapmanın daha etkili olduğunu söyler. Bu dürtüşün ise gösteriş ile birleştirildiğinde ve piyadenin muharebedeki psikolojisiyle gösterişe karşı hata yaparsa tüfeğiyle yeni bir siper almada süvarinin gelen saldırısı kadar hızlı olamayacaktır. Bu yüzden Mahmud Behçet kılıç dürtüşüne karşı piyadenin vücudunu geriye doğru çekmesini önermiştir. Olur da piyade dürtüşü karşılayabilecek vaziyetteyse yüksek siper veya yüksek dış siper almalıdır.²²⁹

Bir sonraki başlık *Mızraklı Bir Süvariye Karşı Süngü Mübarezesi* olmuştur. Burada piyadenin hızlı olmasının hayati öneme sahip olduğu belirtilir. Çünkü atından aldığı güçle mızrağıyla dürtüş yapmak için gelen süvariye durdurmak zordur. Bu yüzden hızlı şekilde ve tam zamanında siper almanın önemi belirtilir. Hayvanından güç alan süvariye engellemenin yolları anlatılır. Öncelikle piyade süvarinin mesafeyi açıp

²²⁸ a.g.e., 41-42.

²²⁹ a.g.e., 42-44.

saldırmasına izin vermemelidir. Bu yüzden kendince hayalî bir daire çizip, o dairenin içinde ve etrafında süvariye sadece mızrağı kullanmaya zorlamalıdır. Fırsat bulursa da hayvanın arkasına geçip dürtüşler icra etmelidir.²³⁰

Mahmud Behçet sırada serbest mübareze talimlerine dair tavsiye niteliğinde maddeler halinde bilgiler verir. Ama bu bilgilerden önce kısa bir uyarısı daha vardır. Bu uyarıda serbest mübareze talimlerine yetişemeyenlere sonrasında çok defa bu hareketlerin talim ettirilip mutlaka öğretilmesi yer alır. Sebebini ise bu neferlere sonradan “*kabiliyetsizlik isnat edilmemelidir.*” diyerek anlatır.²³¹ Serbest mübareze dair verilen birinci tavsiyede rakiple karşı karşıya gelindiğinde eğer rakip hazır değilse vaziyet almadan doğrudan süngü davran vaziyetinden dürtüşe geçilebileceğidir. İkinci maddede rakip adi dürtüş yapılabilecek bir açık verirse buraya hızla saldırılması önerilir. Üçüncü maddede neferin rakibiyle mesafesi normalden az ise dürtüşü tek el ile değil çift el ile yapması önerilir. Dördüncü maddede nefer eğer rakibinin mahir bir mübariz olduğuna kanaat getirirse gösteriş dürtüşleri ile rakibini ölçmesini ve böylece açık göstermeye zorlaması önerilir. Beşinci maddede gösteriş dürtüşleri ile kandırılmayan rakiplere karşı yapılması gerekenler anlatılır. Bu tarz rakiplere farklı yönlerden gösteriş amaçlı olmayan dürtüşlerin yapılması ve bu da işe yaramazsa rakibin tüfeğine çarpmayı ve böylece mübareze vaziyetini bozmak önerilir. Altıncı maddede ise önceden tavsiye edilenlerin de işe yaramadığı bir anda yapılması gereken anlatılır. Rakip eğer hem dürtüşlerden hem de gösterişlerden etkilenmeyen mahir biriye o zaman nefer rakibine bilerek bir açık noktayı hedef olarak gösterir. Rakip bu hedefe yöneldiğinde ve dürtüş yaptığında nefer siper yapar ve siperin peşine seri bir şekilde mukabil bir dürtüş yapar. Bu maddede bir başka yöntem olarak, gelen dürtüşe karşı vuruş yapmaya müsait şekilde bir siper alınması ve peşine tüfek, rakibin tüfeğinden kurtarılarak neferin seri bir şekilde dürtüş icra etmesi önerilir. Yedinci maddede nefer eğer rakibinin saldırılarını dürtüş ve siperle püskürtemiyorsa mübareze mesafesinden çıkmak için tüfeğiyle siper alarak geriye doğru atılmalıdır. Sekizinci maddede neferin karşısındaki hasım eğer dikkatsiz ve körü körüne saldırmaya çalışıyorsa nefer de saldırılarla beraber geriye doğru çekilir. Mahmud Behçet bu durumda rakibin daha da cesaretleneceğini savunmasında noksanlar olacağını söyler.

²³⁰ a.g.e., 44-45.

²³¹ a.g.e., 45.

Rakibin bu saldırısı esnasında nefer hızlı bir şekilde yana sıçrayarak açık hedefe dürtüş icra eder. Dokuzuncu ve son maddede ise nefer dürtüş icra ederken bu dürtüşün isabetsiz olmasından sonra rakibinin mukabil dürtüşüne siper alamayacağını düşünürse tehlikeden tamamen sıyrılmak için tüfeğin dipçığı yukarı da siperi aşağı bakar vaziyette geriye sıçrayıp mesafesini koruması önerilir.²³²

Serbest mübareze tavsiyelerinden sonra *Süngü Mübarezesinin Talim ve Terbiyesinde Program* başlığı verilmiştir. Burada gün gün hazırlık ve hakiki mübareze talimlerinin nasıl yapılması istendiği anlatılmıştır. Hazırlık talimlerine husûsen yirmi beş gün verilmiştir. İlk dört günde vaziyet almak ve ileri, geri ve yanlara yürüyüşler neferlere talim ettirilir. Beşinci günden on yedinci güne kadar tahta tüfekte bireysel talimler neferlere talim ettirilir. Dürtüş, siperler ve bu hamleleri adım hareketleriyle birleştirmek bu günlerde çalıştırılır. On sekizinci günden yirmi beşinci güne kadar neferlere dürtüş ve siperlerin birbirleriyle birleştirilmiş talimleri yaptırılır. Bu programın sonunda neferlerin öğrenemedikleri hareket ve hamleler olursa muallimlerin program üzerinde değişiklik yapabileceği de söylenmiştir.

Programın ikinci kısmı *Serbest Mübareze* başlığıyla verilmiştir. Burada neferlerin hakiki mübarezeyi talim etmeleri istenir. Buradaki talim günü sayısı da yirmi üç olarak planlanmıştır. Birinci gün gösteriş hamlesiyle mübareze talim edilir. İkinci gün vuruş hamlesiyle mübareze talim edilir. Üçüncü gün ise mezkûr iki hamlenin beraber kullanılmasıyla mübareze talim edilir. Dördüncü günden dokuzuncu güne kadar gösteriş ve vuruşların icra edilip peşine mukabil dürtüşlerin talim edilmesi istenir. Onuncu günden on dördüncü güne kadar yukarıda da bahsedilen serbest mübareze hakkındaki tavsiyelerin mübareze sırasında özellikle uygulanmaya çalışılıp talimin de böyle yapılması istenir. On beşinci günden yirminci güne kadar serbest mübareze talimleri olduğu gibi devam eder. Ancak mübarizler arasında hareket ve hamlelerde hatası olanların muallim eşliğinde çalışması istenir. Son olarak yirminci günden yirmi üçüncü güne kadar mübarizlerin öğrendiklerini muharebelerin muhtemel şartları içinde sınamaları için sefer teçhizatlarıyla gerektiğinde engeli arazilerde serbest mübareze talim etmeleri istenir.²³³

²³² a.g.e., 45-48.

²³³ a.g.e., 48-56.

Tablo 2. Mahmud Behçet'in Talim Tablosu

Gün	Talim
1	Gösterişler icrasıyla mübareze
2	Vuruşlar icrasıyla mübareze
3	Her ikisinin mezci ile mübareze
4	Gösteriş vuruşlarla mukabil dürtüşler
5	
6	
7	
8	
9	
10	Serbest mübareze vesayası ile hakiki mübarezat
11	
12	
13	
14	
15	Hatalı olanlarla; yetişmeyenlere noksanları ikmal ettirilir. Serbest mübarezeye devam
16	
17	
18	
19	
20	
21	Teçhizat-1 seferiye ile, arazi üzerinde (mevani dahilinde) serbest mübareze

3. OSMANLI'DA YAZILMIŞ SÜNGÜ TALİMNAMELERİNİN KARŞILAŞTIRMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Osmanlı Devleti'nde tespit edebildiğimiz toplam altı talimname olduğunu belirttik ve her talimnamenin içeriğini açıkladık. Bu talimnamelerin her birinde ortak noktalar olduğu gibi birbirlerinden farklı olan hususlar da göze çarpmaktadır. Öncelikle göze çarpan en büyük fark talimnamelerin isimlerindedir. Hüsrev Paşa Koleksiyonu'nda yer alan ilk talimnamenin adı gayet basit bir şekilde süngü ile alakalı tutulmuştur. Ancak ikinci karşılaştığımız diğer anonim talimnamede ise süngü yine bu konuya dahil edilmişken beraberinde kasatura da onunla beraber zikredilmiştir: *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi*. 1909'da yazılmış önceki bölümde bahsettiğimiz *Piyadeye Mahsus Süngü Mübarezesi Talimnamesi* 'nin diğer farkı ise süngü ile dövüşmenin mübareze odaklı olarak kullanıldığıdır. Dördüncü talimname olan Ömer Fevzi'nin talimnamesi de yukarıda bahsedildiği gibi Endaht Muhtırası'nın ikinci bölümü olarak yazılmıştır. Bu ikinci bölümün başlığı da “*Kasatura, Süngü, Dipçik ile Mübareze*” olduğu görülür. Süngü ile beraber kasatura ve mübareze kelimeleri burada yerini korumuştur. Ancak göze çarpan bir diğer terim olarak dipçiğin başlıkta özellikle belirtildiği görülür. Beşinci talimnamenin adı gayet sade bir şekilde Süngü Mübarezesi'dir. Burada süngü ile mübareze ilk başlıkta zikredilmiştir. Ancak kasatura kelimesi talimname boyunca hiç geçmemiştir. Dipçik ise talimnamede yedi defa zikredilmiştir. Mahmud Behçet'in talimnamesinin adı da yukarıda belirtildiği gibi *Süngü ile Mübarezenin İzahı ve Usul-ı Talim ve Terbiyesine Aid Program*'dır. Sadece başlıkta bile süngü ile mübareze birbiriyle ilişkilendirilmiştir. Ancak Mahmud Behçet'in talimnamesinde diğer talimnamelerden farklı olarak terbiye kelimesi de zikredilmiştir. Terbiye, disiplin demektir.²³⁴ Disiplinin bir diğer Türkçe karşılığı olarak da sıkıdüzen ile karşılaşmaktayız.²³⁵ Terbiyede tamamen bir akıl denetimi vardır. Kişinin eylemlerini aklın buyrukları

²³⁴ Fatih Yeşil, “Nizâm-ı Cedid Ordusunda Tâlim ve Terbiye (1790-1807), *Tarih Dergisi* S. 52 (İstanbul: 2011) 34.

²³⁵ Ş. Teoman Duralı, *Kutadgubilig Türkçenin Felsefe-Bilim Sözlüğü* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2013) 509.

belirler. Bu belirlenme ise kendini en bariz şekilde askerî düzenlerde göstermiştir.²³⁶ Disiplin, aklın tabir caizse üst düzey bir düşünüş biçimidir. Disiplinin kendini en etkili şekilde gösterdiği saha ise savaştır. Disiplinin az veya hiç olmadığı yerde ise kavga vardır.²³⁷ Kavga da doğası gereği disiplinden yoksundur. Mahmud Behçet, talimnamesinde en başta süngü taliminin bu özelliğine dikkat çekmiştir.

Osmanlı'nın son döneminde yazılmış diğer yakın dövüş silahlarının kullanımına ilişkin kitaplarda da mübareze kelimesine rastlarız.²³⁸ Dolayısıyla bu tabir sadece süngü talimlerine mahsus değildir. Süngü ile göğüs göğse dövüşmek bir düellodur. Düellonun Osmanlıca karşılığı mübarezedir. “*Savaş, çok genişletilmiş bir düellodan başka bir şey değildir.*”²³⁹ diyen Alman savaş düşünürü Carl von Clausewitz savaşı düello temelinde düşünmüştür. Yani düello savaşın temelidir. Düelloda her şeyden önce karşılıklılık vardır. Taraflar birbirini rakip olarak tanır. Erken modern dönemden itibaren düello kelimesi İtalyanca ve İngilizce’de iki şahidin eşliğinde icra edilen teke tek dövüş anlamına gelir olmuştur.²⁴⁰ Osmanlı’da kullanılan mübareze ise birinci anlamda kadim dönemlerden beri kullanılagelen bir geleneği tarif etmek içindir. Şemseddin Sami eski usul bir savaşma biçimi olarak gördüğü mübarezeyi düşman taraflardan birer kişinin meydana çıkmasından sonra gerçekleşen kavga mealinde açıklar. Aynı zamanda Şemseddin Sami mübarezenin ikinci anlamı olarak iki muharip olmayan taraf arasında tahkir etme yahut namus davasından dolayı ortaya çıkan teke tek kavgaya da mübareze dendiğini belirtmiştir.²⁴¹

İncelediğimiz talimnamelerde süngü talimi yerine yine süngü ile talimi işaret eden farklı ifadelerle de karşılaşmaktayız: Süngü mübarezesi, tüfekte mübareze ve süngü ve kasaturalı tüfekte mübareze gibi. Ayrıca talimnamelerde talim yapan askerler için nefer ve mübariz kelimeleri kullanılırken karşılarındakine hasım ve düşman kelimeleri kullanılmıştır. Biz talimnamelerin içeriğini anlatırken bu ikisi yerine genellikle rakip kelimesini kullanmayı tercih ettik. İki nedenden dolayı: birincisi talimnamelerde ortak bir şekilde neferlerin rakiplerinin silah üzerindeki kabiliyetini

²³⁶ a.g.e., 509.

²³⁷ a.g.e., 509

²³⁸ Mesela Mehmed Hüsnî'nin *Kılıçla Usul-i Mübareze* kitabı buna örnek verilebilir. Mehmed Hüsnî, *Kılıçla Usul-i Mübareze* (Kitabhane-i İslam ve Askeri 1321, 11,5x19(8,5x14,5) cm, 156 sayfa MKAHTBK, II, 958.

²³⁹ Carl von Clausewitz, *Savaş Üzerine*, çev. H. Fahri Çeliker (İstanbul: Alfa Yayınları, 2018) 29.

²⁴⁰ Düello kelimesinin kökeni için bkz. https://www.etymonline.com/word/duel#etymonline_v_15964 [Erişim Tarihi: 09.06.2022]

²⁴¹ Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türkî* (İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı, 2008) 1267.

görmeleri istenmiştir. Rakip kelimesi rekabetten gelir. Rekabet gözetmek, kontrol etmek demektir.²⁴² Bir mübariz de talimnamelerde belirtildiği gibi rakibinin silah üzerindeki iktidarını izlemelidir İkincisi de haddizatında mübareze bir eskrimdir. Dolayısıyla sanat ve spor bağlamında rekabet, yani yarışma olarak görülmelidir ki son dönem talimnamelerinde neferlerin kendi aralarındaki mübarezelerde bu karşılaşmalarını bir nevi rekabet olarak görüp birbirlerini geliştirmeleri de istenmiştir.

Kubbealtı Lugatı'nda XIX. yüzyılda düellonun Türkçe karşılığı olarak mübareze kelimesinin kullanıldığı belirtilir.²⁴³ Konumuz açısından incelediğimiz süngü talimlerinde de mübareze birebir düellonun karşılığı olarak kullanılmıştır. Ancak Latince kökenli muadilinden farklı olarak mübareze kelimesinin kökü değişiklik de arz eder. Mübareze ile kökteş olan tebarüz kelimesi de eski anlamıyla iki hasmın teke tek dövüşmesine matuf kullanılmıştır. Her iki kelime de *burūz*'dan gelmektedir. Anlamı ise mücadele ve mudarebe odaklı ortaya yahut meydana çıkmayı işaret etmektedir.²⁴⁴ Mübareze, klasik manadaki savaşın temel prensiplerini barındırır. Karşılıklılık, tarafların birbirlerini tanınması (mübarezede tarafların başlamadan önce selamlaşmaları) ve mübarezenin sanat olarak pratiği savaşın da temelini oluşturur.

Tezimizin konusunu oluşturan ilk talimname olan Anonim Süngü Talimnamesi öncelikle talimin icra edileceği meydanı anlatmıştır. Sonrasında da piyade acemi neferlerin talim sırasında kullanacakları eşyalar belirtilmiş ve acemi neferlere bu talimi yaptıracak bilhassa kılıç taliminde yeteneğini göstermiş muallimlerden bahis açılmıştır. Talimnamede süngünün işlevinin meç gibi olduğu belirtilip temel savunma duruşlarını isimleri de verilmiştir: müdafaa-i müsellesî ve müdafaa-ı murabba'î. Bu iki duruşun ortak noktası bu duruşlarla mübarizin bir taraftan kendi vücudunu korurken bir taraftan da düşmanın göğüs bölgesini hedef almasıdır. Talimnamede neferin karşısındaki düşman piyade ise öğretilen tüm hareketler neredeyse tamamen eskrim düsturları üzerinedir. Buradan itibaren piyadeye karşı piyadenin karşılaşmasında neferlerin bilmesi gereken süngü hamleleri anlatılmaya başlanmıştır. Bu hamlelerin icrasının açıklanmasından sonra verilen bir mülahazat olmuştur. Buradaki mülahazat önemlidir. Çünkü süngü ile yakın dövüş için temel

²⁴² Bkz. <http://www.lugatim.com/s/rekabet> [Erişim Tarihi: 09.06.2022]

²⁴³ Bkz. <http://www.lugatim.com/s/m%C3%BCbareze> [Erişim Tarihi: 09.06.2022]

²⁴⁴ Bkz. <http://www.lugatim.com/s/TEB%C3%82R%C3%9CZ> [Erişim Tarihi: 09.06.2022]

teşkil edecek birçok hususa burada değinilmiştir. Öncelikle bahis konusu edilen talimnamedeki ifadeyle *saplamanın* mükemmel olması için çok defa talim edilmesi bu mülahazatta istenmiştir. Sonra yine burada saplamaların adım hareketleriyle birleştirilmesi istenmiştir. Çünkü adımlarını ayarladıktan sonra yakın dövüş hareketlerinin de daha emin şekilde yapılacağı kanaati hakimdir.

Anonim Söğü Talimnamesinde piyade için talimler aslında iki kısma ayrılmıştır. İlk kısım piyadeye karşı piyade talimlerine odaklanırken diğerkisimde süvariye karşı piyade talimleri işlenmiştir. Bu talimnamede süvari bahsi diğertalimnamelerden daha fazla işlenmiştir. Bu farkın sebebi talimnamenin 19. yüzyılın ilk yarısında yazılmış olmasıyla ilgilidir. Önceki bölümlerde Avrupa’da dört askeri sınıfın olduğundan ve bu sınıfların da mızraklı, tüfekli, süvari ve topçu sınıflarından oluştuğunu bahsetmiştik. Bu yapının da söğünün ortaya çıkmasıyla üçe düştüğünü belirtmiştik. Bu ordu düzeni zaman içinde dünyanın her yerine yayıldı. Süvari de önemini korudu. Bu talimnamenin yazıldığı dönem süvarinin hala etkili olduğu bir dönemdi.

Öncelikle Hüsrev Paşa koleksiyonunda karşılaştığımız Anonim Söğü Talimnamesi diğerbeş söğü talimnamesinden büyük oranda içerik olarak ayrılmaktadır. İlk olarak göze çarpan fark Anonim Söğü Talimnamesi’nin süvari taarruzlarına karşı piyade eğitmek odaklı olduğudur. Diğertalimnamelerde sadece Mahmud Behçet’in talimnamesinde iki başlık altında kılıçlı ve mızraklı süvariye karşı talimler işlenmiştir. Bir de Fuad’ın talimnamesinde birkaç cümle de süvari ile mübarezeden bahsedilmiştir. Ancak yine de süvari bahsi Anonim Söğü Talimnamesi’ne göre oldukça azdır. Anonim Söğü Talimnamesi’nde piyade karşı piyade dövüşü az işlenmiştir. Burada da neferlerin iki tür hedefleri olduğu söylenmiştir. Bu hedeflerle beraber duruşlar anlatılmıştır. Duruş kelimesi bu talimnamede *kıyam* olarak kullanılmıştır. Sonraki talimnamelerde de kıyam yerine *vaziyet* kullanılmıştır. Bu hedeflerden sonra da süvariye karşı mukavemet için talimler işlenmiştir ki talimnamenin geri kalan kısmı neredeyse sadece piyadenin süvariye karşı mukabelesiyle alakalıdır.

Süvariler tarih boyunca önemli olmuştur. Söğünün de süvarilere karşı koymak için icat edildiğini söylemiştik. Osmanlı’da ilk karşılaştığımız söğü talimnamesinin de temel odak noktası piyadenin süvariye karşı mukavemetidir. Üstelik her geçen gün

ateşli silah teknolojisinin de gelişmesiyle süvarilerin önemi pratikte gittikçe azalmaktaydı. Tüfek ve top teknolojisinde her geçen gün eskisinden daha etkili ve öldürücü silahların piyasaya sürülmesi savaş yapma biçimini de değiştirmiştir ve meydana siperler çıkmıştır. Devletlerin bunu anlaması zor olmuştur. Çünkü ordularda süvarilere olan eskiden gelen bir saygı ve gelenek vardı. Saygı ve gelenek bakımından Avrupa'da şövalyelikten kalma bir soyluluk bağı ordularda yerini korumaktaydı. Ancak fiiliyatta ateşli silahlarla baş edebilecek durumda değillerdi. 1854'te Kırım Savaşı'nda Balaklava Muharebesi'nde Lord Cardigan, emrindeki hafif süvari tugayı Rus toplarının korumasında olan Ölüm Vadisi adındaki dar bir geçide saldırdı. Sonuç ise başarısızlıktı ve sadece yirmi dakika içinde İngilizler 247 asker ve 497 at zayıyatı vermişti. Süvariler eskiden kalma ihtişamlarını koruyordu ancak savaşlarda muharip olarak etkilerini kaybetme aşamasındaydılar.²⁴⁵ Bu durumun paralelinde önemini kaybeden bir diğer konu ise cepheden taarruz fikridir. Bu fikir de klasik savaşların yaşandığı dönemden kalma bir anlayış olarak ihtişamını korumuştur ancak modern silahlar karşısında çoğu defa başarısız olmuş, yine de 20. yüzyılın ortasındaki Kore Savaşı'na kadar yer yer kullanılmaya devam etmiştir. En çok Birinci Dünya Savaşı'nda net olarak anlaşılmaya başlanmıştır. Onun öncesinde Amerikan İç Savaşı, Kırım Savaşı, Balkan Savaşları ve Rus-Japon Savaşı dahil olmak üzere dünyanın cepheden taarruzun artık eski etkisinde olmadığını kabullenışı çok geç olmuştur.²⁴⁶ Süvarilerin etkisinin azalmasıyla Osmanlı'da yazılmış süngü talimnameleri de içerik değiştirmiş ve Osmanlı'da süngü talimlerini yazan kişilerin bu konuda dönemin şartlarına yeter derecede takip ettiği söylenebilir.

Diğer beş süngü talimnamesinde odak noktası kesin bir şekilde piyadeye karşı piyadedir ve bu talimnameler Anonim Süngü Talimnamesi'ne göre daha sistematik bir şekilde gitmiştir. Bu beş talimnamenin ilk ikisinin aynı içerik ve sırada gittiğini söylemiştik. Sonrasında kronolojik olarak yine bir anonim talimname, mülazım-ı evvel Fuad'ın talimnamesi ve Yüzbaşı Mahmud Behçet'in talimnameleri gelmektedir. Bu talimnamelerin hepsinin başlarında süngü taliminin önemine değinilir. Burada süngü talimi genel olarak nefere cesaret aşılayacak bir talim olarak izah edilir. Yazarların maksatları ortaktır sadece farklı cümlelerle ifade etmişlerdir. Ancak araştırma askeri tarih kitaplarında talimlerin genel itibarıyla orduda disiplin

²⁴⁵ Christon I. Archer, John R. Ferris, Holger H. Herwig, Timothy E. Travers, *a.g.e.*, 371.

²⁴⁶ Daha fazla örnek için bkz. Christon I. Archer, John R. Ferris, Holger H. Herwig, Timothy E. Travers, *a.g.e.*, 370-372.

sağlamaya matuf oldukları yazılmıştır. Tezimizin ana konusunu teşkil eden mezkûr talimnamelerin yazarlarının belirttiklerine göre ise bu talimlerden alınmak istenen asıl sonuçlar, cesur, ne yaptığını bilen ve her daim her hareketini kontrol etmeye çalışan, silahını doğru şekilde kullanmasını bilen ve muharebe esnasında heyecanını bastırmayı öğrenmiş neferler yetiştirmektir. Bilhassa korku konusunda talimnamelerin neferlerin heyecanlarını yenmek ve hem sayıca kendilerinden fazla hem de güçlü görünen rakiplerinden korkmamaları için bu talimleri yapması istenmiştir. Çünkü neferlerin bilgi sahibi olduklarında korkularının büyük oranda kontrol edebileceklerini kanaati talimnamelerde ortak bir anlayış olarak gözükmektedir.

Osmanlı'nın son döneminde yazılmış beş talimnameden içerik olarak en özgün olanı Fuad'ın talimnamesidir. Müellifi belli olmayan *Piyadeye Mahsus Süngü Mübarezesi Talimnamesi* ise mübareze hattı, mübareze mesafesi, siper ve dürtüşler konusunda Fuad'ın kitabına benzeyen bölümleri vardır. Diğer üç talimnameden ikisi, yani anonim talimname ve Ömer Fevzi'nin talimnamesi zaten hemen hemen aynıken Mahmud Behçet'in talimnamesi de bu ikisiyle sıralama olarak benzerlikler göstermesinin yanında kimi yerlerde içerik olarak da benzerlik göstermektedir. Mesela bu üç talimnamenin vaziyet başlığındaki ilk cümlelerini ele alalım:

Anonim Talimname: “*Vaziyetten maksad mübarizi mümkün mertebe süratle gerek taarruza gerek müdafaaya hazır bulundurmaktır.*”²⁴⁷

Ömer Fevzi: “*Vaziyetden maksad mübareze edeni mümkün mertebe çabuk gerek taarruz ve gerek müdafaaya hazır bulundurmaktır.*”²⁴⁸

Mahmud Behçet: “*Mübareze vaziyetinden maksad mümkün mertebe süratli gerek taarruz gerekse müdafaaya hazır bulunabilecek bir surette vücuda bir şekl-i mahsus vermektir.*”²⁴⁹

Yukarıdaki üç farklı kitapta vaziyetin amacı anlatılmıştır. Bu benzerlikler birkaç temel saldırı ve savunma hamlelerini tarif ederken de devam etmiştir:

²⁴⁷ *Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi*, 9.

²⁴⁸ Ömer Fevzi, *a.g.e.*, 138.

²⁴⁹ Mahmud Behçet, *a.g.e.*, 15.

Ömer Fevzi: “Dürtüşten maksad hasmı muharebeye yaramayacak bir hale koymak demek olduğundan işbu maksadın istihsalı için dürtüşün gayet şedid ve kuvvetli olması şarttır.”²⁵⁰

Mahmud Behçet: “Dürtüşden maksad hasmı muhareben ıskat olduğundan; bu maksadın istihsalı için dürtüşün gayet şedid ve kuvvetli olması şarttır.”²⁵¹

Ömer Fevzi: “Siperler; hasmın dürtüşünü savmağa ve mübarizin yapacağı mukabil dürtüş için hasmın vücudunda açık yer tedarik etmeye yarar.”²⁵²

Mahmud Behçet: “Siper; ... dürtüşü bertaraf etmek içindir.”²⁵³

Ancak Fuad’ın mesela siper için tarifi diğer talimnamelerdeki tariften farklılık gösterir: “Hasmın bir taarruz hareketini tevkif ve iptal için yapılan her bir harekete siper denir.”²⁵⁴ Fuad’ın burada siper hakkında kavrayışında bir nevi fazlalık vardır. Diğer üç talimnamede yazarlar siperi gelen dürtüşü püskürtmek minvalinde anlatmışken Fuad, bu temel kural üzerine mübarizin dürtüş gelirken rakibinin süngüsünün ulaşamayacağı bir noktaya çekilmesini de siperden saymıştır.

²⁵⁰ Ömer Fevzi, a.g.e., 141.

²⁵¹ Mahmud Behçet, a.g.e., 23.

²⁵² Ömer Fevzi, a.g.e., 142.

²⁵³ Mahmud Behçet, a.g.e., 28.

²⁵⁴ Fuad, a.g.e., 19.

Tablo 3.1. Terminoloji Olarak Birbirlerine Benzer Olan Talimnamelerin Talim Sıralaması.

	Piyadeye Mahsus Sng veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi ve mer Fevzi'nin Kasatura, Sng, Dipçik ile Mübareze kitapları²⁵⁵	Mülazım-ı evvel Fuad'ın Sng Mübarezesi kitabı	Mahmud Behçet'in Sng ile Mübarezenin İzahı ve Usul-i Talim ve Terbiyesine Aid Program kitabı
Hazırlık Talimleri / İptidaî Talimler	Vaziyet Almak	Vaziyet Almak	Vaziyet Almak
	Adım Harekâtı	Adım Harekâtı	Adım Harekâtı
	Dürtüş ve Siperler	Dürtüş ve siperler	Dürtüş ve Siperler
	Adım harekâtıyla birlikte dürtüş ve siperler		Adım harekâtıyla birlikte dürtüş ve siperler
	Bunlara karşı adım harekâtıyla birlikte hakiki taarruz ve siperler	Mukabil hamle ve bunlara karşı Siperler	Bunlara mukabil adım harekâtıyla birlikte hakiki taarruz ve siperler
	Gösterişler	Gösteriş	Gösteriş
	Vuruşlar	arpma	Vuruş ve Dayanmalar
	-	Ters Siperler	Ters Siperler
Hakikî Mübareze ya da Serbest Mübareze / Mübareze Talimleri	Hakiki Mübareze ya da Serbest Mübareze	Mübareze Talimleri	Hakiki Mübareze ya da Serbest Mübareze

²⁵⁵ Bu iki kitabın zaten birbirlerinin neredeyse aynısı olduklarını söylemiştik. Ömer Fevzi'nin sıralamasında Hakiki mübareze en son verilir ve öncesinde gösteriş ve vuruş hamlelerinin talim edilmesi istenir. Anonim talimnamede verilen sıralama da aynıdır. Ancak metnin içinde sanki sıralama farklıymış gibi bir bozukluk söz konusudur. Metnin içinde gösteriş ve vuruş hamlelerini hakiki mbarezege geçiş talimi olarak vermişlerdir.

Son dönem talimnamelerinde süngü talimleri ortak olarak ikiye ayrılmıştır. Anonim talimname, Ömer Fevzi'nin talimnamesi ve Mahmud Behçet'in talimnamesinde talimlerin birincisine “hazırlık talimleri”, ikincisine “hakikî mübareze” talimleri denmiştir. Ancak bu üç talimnamede ortak olarak başta verdikleri hakikî mübareze isminin yerine “serbest mübareze” ismini de kullanmışlardır. Fuad da talimleri ikiye ayırmıştır ancak isimleri başka olmuştur. Fuad, birincisine “iptidâî talimler”, ikincisine de “mübareze talimleri” demiştir.

Fuad'ın talimnamesinde hareketlerden ilk tarif edilen vaziyet olmuştur. Vaziyet aslında bütün talimnamelerde temel duruş olarak izah edilmiştir. Talimname yazarlar bu duruşun sonrasında icra edilecek her hamlenin çıkış noktası olduğunu belirtmişlerdir. Burada bir tek Fuad'ın aslında vaziyet için hususî bir başlık açmadığını belirtelim. Yukarıda da belirtildiği Fuad, Silahsız Talim başlığını açıp bunun altında vaziyeti işlemiştir. İçerik olarak da diğer üç talimnameden farklılıklar da barındırır. Mesela diğer talimnameler doğrudan vaziyetin ne olduğunu ve bu hareketin neden icra edildiğini anlatırken Fuad doğrudan bu hareketin nasıl yapıldığını anlatmıştır. İlginçtir ki Fuad, vaziyet almayı anlatmadan önce *Bazı Tabiratin İzahı* başlığında tarif ettiği terimler arasına vaziyeti dahil etmemiştir. Bu başlıkta Fuad öncelikle mübareze hattını tarif eder ki Anonim Piyadeye Mahsus Süngü Mübarezesi Talimnamesi hariç hiçbir talimname bunu tarif etmemiştir. Diğer üç talimnamede bu tamlama birer defa söylenmiştir. Söylenildiği yer de üç talimnamedeki *Serbest Mübarezede Tavır ve Hareket* başlığıdır. Ama bunun aksine Fuad'ın talimnamesinde mübareze hattı tamlaması hem tarif edilmiştir hem de tarif hariç toplamda beş defa daha zikredilmiştir.

Fuad'ın tabirleri izah ettiği başlık aslında talimnamesinin de neden diğerleri arasında en özgün talimname olduğunu açıkça gösterir. Burada mübareze hattından sonra tarifini verdiği tabirlerden ilki mübareze mesafedir. Bu izahat da diğer talimnamelerde yoktur. Ancak hepsinde mesafenin öneminden çok kez bahsedilir. Aralarındaki fark Fuad'ın bilhassa mesafe konusunu işlemesi ve mübarizlerin arasındaki mesafeye göre isimler vermesidir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi Fuad mübareze mesafesini üçe ayırır: mesafe-i mutavassıt, mesafe-i karibe ve mesafe-i baid. Bu tarz bir yaklaşımın diğer üç talimname olmadığı hemen göze çarpar. Fuadın sonrasında bahsettiği tabirler hedefler ve hamleler olmuştur ki diğer talimnamelerde de bunlar işlenmiştir.

Vaziyetten sonra ortak şekilde işlenen konu adım harekâtı olmuştur. Anonim talimname ve Ömer Fevzi'nin talimnamesinin başlıkları aynı şekilde “Dipçik ve Adım Harekâtı” olarak verilmiştir. Fuad, aynı şekilde bir başlık vermemiştir. Fuad'ın talimnamesinde “İleri ve Geri Sıçramak”, “Geriye Sıçramak” ve “Hatve-i Muzâaf” başlıkları adım hareketlerini kapsar şekilde verilmiştir. Mahmud Behçet'te ise “Adım Harekâtı” olarak bir başlık vermiştir. İlk iki talimnamede önce dipçiğin sağ el ile kontrolü önemli görülüp izah edildikten sonra adım hareketleri anlatılmıştır. Fuad ise bu talimnamelerden farklılık gösterecek şekilde başka bir kavrayışı anlatmıştır. Fuad'ın adım hareketlerindeki odak noktası mübareze hattı ile ilişkilidir. İleri ve geri atılan her adımın bu hattın üzerinde olmasını belirttikten sonra geri adım için atılan adımın yeri geldiğinde normalinden daha uzun sıçramalarla yapılabileceğini söyler. Aslında diğer talimnamelerde de geriye sıçramaktan bahsedilir ama hem buna bir isim verilmez hem de bu geriye sıçramanın mesafesi verilmez. Öncelikle bir detayı daha belirtmek gerekir ki Fuad hariç diğer üç talimnamede adım hareketleri olarak ileri ve geri adımlar, yanlara hareketler ve sıçramaktan bahsedilir. Fuad'da ise yanlara hareketten bahsedilmez. Hatta Fuad sadece bu başlıkta değil bütün talimname boyunca yanlara hareketten hiç bahsetmemiştir.

Adım harekâtından sonra dört talimnamede de dürtüşleri işlemiştir. Anonim talimname, Ömer Fevzi ve Mahmud Behçet'te dürtüşün ne olduğu ve amacı anlatılarak giriş yapılır. Fuad ise doğrudan dürtüş hareketinin nasıl yapılacağını anlatmakla başlar ve hemen peşine önceki bölümde de bahsedildiği gibi üçe ayırır: iç hamle, dış hamle ve yukarı hamle. Diğer üç talimnamede de dürtüş ikiye ayrılmıştır: yüksek dürtüş ve alçak dürtüş. Üç talimnamede de dürtüş tasnifi üstünkörü verilmiş olup siper başlığının içinde kısaca açıklanmıştır. Dürtüşler hakkında Fuad'ın yazdıkları ile diğer üç talimname arasındaki bir diğer fark ise daha temelde duran bir fark olarak görülebilir. Mesela diğer üç talimnamede dürtüşün makbul bir şekilde icrasının tek ile yapılan dürtüş olduğu üzerinde durulurken Fuad bu konudan hiç bahsetmemiştir.

Tablo 3.2. Dürtüş Tasnifleri.

Piyadeye Mahsus Söngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi ve Ömer Fevzi'nin Kasatura, Söngü, Dipçik ile Mübareze kitapları	Mülazım-ı evvel Fuad'ın Söngü Mübarezesi kitabı	Mahmud Behçet'in Söngü ile Mübarezenin İzahı ve Usul-i Talim ve Terbiyesine Aid Program kitabı
Yüksek Dürtüş	İç hamle	Yüksek Dürtüş
Alçak Dürtüş	Dış Hamle	Alçak Dürtüş
-	Yukarı Hamle	-

Dürtüşlerin tasnifinde ise talimnameler arasında farklılıklar görülür. Öncelikle Anonim talimname ve Ömer Fevzi'nin talimnamesinde üç siper çeşidi sayılır: yüksek siper, alçak siper ve yüksek dış siper. Fuad talimnamesinde öncesinde bahsettiği dürtüşlere mukabil olarak üç, toplamda ise dört siper çeşidi sayılır: İç siper, dış siper, yukarı siper ve ters siper. Mahmud Behçet ise talimnamesinde toplam beş siper çeşidi saymıştır: Doğru siper, alçak siper, yüksek dış siper, alçak dış siper ve ters siperler. Görülmektedir ki mevzubahis ilk iki talimnamede ters siperler hakkında hiçbir şey yoktur. Kavram açısından benzerlik olarak da Mahmud Behçet'in tasnifiyle birbirlerine yakın durmaktadır. Fuad ise yukarıda belirtildiği gibi kendi saydığı dürtüşlerin karşılığı olacak şekilde siperleri saymıştır. Bunlar haricinde göze çarpan bir diğer siper ise ters siperler olmuştur. Ters siperler sadece Fuad ve Mahmud Behçet'in talimnamelerinde geçmektedir. Fuad ters siperleri nötr bir şekilde anlatır ve esasında ters siperleri de önceki bölümde bahsedildiği gibi ikiye ayırır: iç ters siper ve yukarı ters siper. Mahmud Behçet ise ters siperleri değerli görmemiştir. Sadece yüzeysel olarak söngünün siperde etkin olarak kullanıldığını söyler ama Fuad gibi tasnif etmez.

Tablo 3.3. Siperlerin Tasnifleri.

Piyadeye Mahsus Sng veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi ve mer Fevzi'nin Kasatura, Sng, Dipık ile Mübareze kitapları	Mülazım-ı evvel Fuad'ın Sng Mübarezesi kitabı	Mahmud Behçet'in Sng ile Mübarezenin İzahı ve Usul-i Talim ve Terbiyesine Aid Program kitabı
Yüksek Siper	İ Siper	Doğru Siper (Yüksek İ Siper)
Alçak Siper	Dış Siper	Alçak Siper (Alçak İ Siper)
Yüksek Dış Siper	Yukarı Siper	Yüksek Dış Siper
-	İç Ters Siper	Alçak Dış Siper
-	Yukarı Ters Siper	Ters Siper

Hüsrev Paşa Koleksiyonu'nda yer alan Sng Talimnamesi hariç diğerk talimnamelerde kullanılan terimlerin büyük bir kısmı ortaktır. Özellikle vaziyet, dürtüş ve siper gibi temel hareketlerin ortak bir terminoloji etrafında buluşması önemlidir. Ayrıca Osmanlı'nın son döneminde yazılmış bu talimnamelerin talimleri anlatma sırası da neredeyse birbirlerinin benzerdir.

4. SONUÇ

Silah tarihi, askeri tarihin çalışma konusudur. Türk askeri tarihçiliğinde silah tarihi ise gerekli ilgiyi görememiştir. Önemi her daim belirtilen Türk kılıcı bile deneysel askeri tarihçilik açısından tabir caizse sınıfta kalmış denebilir. Bunun haricinde yabancı silahlara dair bilgimiz ve çalışmalarımız da maalesef Türk kılıcı bilgimizle aynı seviyededir. Genel olarak yakın dövüş silahları Türk askeri tarihçiliğinde akademide somut şekilde ilgi görmemiştir. Süngü de yakın dövüş silahlarına dâhildir ve diğer silahlarla aynı kaderi paylaşmaktadır. Süngünün atası olan mızrak da aynı durumdadır. Yapılan çalışmalarda en çok bahsi geçen silahlar kılıç ve yaydır. Ancak mevcut çalışmalar ise bilhassa silahın imal edilme süreci ve silah üzerindeki süslemeler üzerinedir. Bu çalışmalarda silahı kullanma sanatı hak ettiği payı alamamıştır. İstisna teşkil eden tek silah ise Türk yayı olmuştur.

Silahı kullanma sanatı bir anlamda silah tarihinin ana eksenini teşkil eder. Çünkü silahlar en iyi şekilde kullanmayı bildikten sonra anlatılabilir. Mesela hiç zırh giymemiş kişiler Ortaçağ şövalyelerini hantal ve kullandıkları kılıçları da ağır ve kullanışsız olarak anlatabilirler. Ancak zırhlı ve kılıcı tecrübe etmiş bir kişi bu durumu böyle izah etmeyecektir. Çünkü günümüzde zırhlı dövüş turnuvalarında zırh giyinmiş kişilerin yeri geldiğinde zırhlarıyla ne kadar hızlı hareket edebildiği açıkça görülür. Aynı şekilde kılıcı kullanmayı bilen (dolayısıyla eğitimini almış ve defalarca talim yapmış) kişilerin bilhassa düzkılıç kullanırken hızları da dikkate değerdir. Silah tarihi özelinde bahsettiğimiz bu sorunun aslında bütün askeri tarih çalışmalarına teşmil edilebileceğini belirtmek gerekir. Bu açıdan uygulamayı ihmal eden askeri tarih çalışmalarının belli problemler taşıdığını göz önüne almak zorundayız.

Erken modern dönemde ortaya çıkan bir yakın dövüş silahı olarak süngü batı tarzı orduyu temsil eden bir unsur olmuştur. Çünkü erken modern dönem orduları eskiden görülen ordulara göre çok kalabalıktı ve dolayısıyla ordunun kendi hayatını sürdürmesi için disiplinli olması gerekiyordu. Süngü talimi ise orduya yeni katılmış acemi neferleri ortak bir zeminde buluşturabilecek ilk yolu oluşturmaktaydı. Savaşlar için toplanan çok sayıda askeri etkin biçimde organize etmek ve askerî açıdan kullanmak için bunların bedeni olarak disiplin altına alınması ihtiyacının sonucu talimli düzenli ordulardı. Bunun bir sonraki adımı ise bu askerlerin ortak fikirler altında toplanarak ulus-devletlerin ihtiyacı olan vatandaş ordusunu teşkil etmesi oldu.

Avrupa'nın gördüğü ilk vatandaş ordusu olan Fransa Cumhuriyeti'nin ordularında isee süngünün ve süngü hücumunun önemli bir silah olması tesadüf değildi.

Süngünün nasıl bir silah olduğu öncelikle süngünün nasıl kullanılacağı üzerine araştırmakla öğrenilebilir. Osmanlı Devleti'nde de sadece süngü için yazılmış talimnamelerde süngünün nasıl kullanılması gerektiği anlatılmıştır. Bu çalışmada süngü talimi üzerine yazılmış tespit edebildiğimiz ilk talimname Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Hüsrev Paşa Koleksiyonu'nda olan rika hat ile yazılmış müellifi belirsiz olan Süngü Talimnamesi'dir. Tespit edilen ikinci talimname ise ilkinde çok uzun süre sonra 1909 yılında basılmıştır. Bu talimnamenin yazarının olmaması ve Askeri Matbaada basılmış olması Osmanlı ordusunda kullanılan ilk resmi süngü talimnamesi olması olasılığını arttırmaktadır. Üçüncü talimname Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndedir. 1909 yılında yazılmış bu kitabın yazarı da bilinmemektedir. Genel olarak ise kitap döneminde yazılmış talimnamelere göre daha az kavram içermektedir. Dördüncü talimname ise 1910 Yüzbaşı Ömer Fevzi'nin Endaht Muhtırası adlı kitabının ikinci kısmını oluşturan bölümdür. Bu bölümü sadece süngü istimaline ayıran Ömer Fevzi, süngünün kullanmayı öğrenmenin modern askerin gerekliliklerin biri olarak saydığı görülür. Bu yüzden de ateş talimi kitabına süngü ile mübareze etmenin önemini anlatmanın ihtiyacını göstermeye çalışmıştır. Beşinci talimname ise 1912 yılında Mülazım-ı evvel Fuad tarafından yazılmıştır. Kavramsal açıdan muadillerinden farklılıklar gösteren bu talimnameden sonra 1914 yılında Mahmud Behçet'in talimnamesiyle karşılaşmaktayız. Bu ise içerik olarak ise en kapsamlı talimnamedir.

Mezkûr süngü talimnamelerinin Osmanlı ordusunda ne derece icra edildiğini tam olarak bilememekteyiz. Ancak Ömer Fevzi'nin yazdıkları süngü talimlerinin uygulandığına dair bir miktar ışık tutmaktadır. Talimler hakkında mülahazat verirken yazdığı talimnamenin talimler sırasında aldığı notlardan hazırlandığını belirtmektedir. Diğer taraftan 1914'de kaleme aldığı talimnamede Mahmud Behçet'in Osmanlı ordusunda süngü talimnamesinin çok yeni olduğunu yazması, 1909 öncesi Osmanlı ordusunda süngü talimi hakkında bir talimname olmaması ihtimalini gündeme getirmektedir.²⁵⁶

²⁵⁶ Ömer Fevzi, *a.g.e.*, 150.

Osmanlı'da süngünün ilk karşılaşması olumlu değildi. Özellikle yeniçerilerin süngü hakkında olumsuz bir bakış açısı vardı. Ancak son dönemde yazılmış süngü talim kitaplarında açıkça görülüyor ki, süngü artık Osmanlı askerinin önemli bir silahı olmuştur. Hatta süngü ile bağ eskilere götürülmeye çalışılmış ve yakın dövüş silahlarında Türk askerinin mahareti yüceltilmiştir.

Talimnameler arasında görseller bakımından zayıflık vardır. En kapsamlı görseli veren talimname Mahmud Behçet'in talimnamesi olmuştur ancak fotoğraflarındaki netlik sorun da teşkil etmektedir. Fuad'ın "Süngü Mübarezesi"nde de fotoğraflar vardır ancak Mahmud Behçet'in yer verdiği fotoğraflardan daha da kötü kalitede fotoğraflar kullanılmıştır. 1909 tarihinde yazılmış "Piyadeye Mahsus Süngü Mübarezesi Talimnamesi" kitabında da görsel olarak çizimler yer almıştır. Diğer üç talimnamede hiçbir görselin olmayışı önemli bir eksikliktir.

II. Mahmud döneminde yazılmış olan "Süngü Talimnamesi" hariç bütün talimnamelerin terminolojisi büyük oranda birbirlerine benzemektedir. Özellikle Mahmud Behçet, Fuad ve Ömer Fevzi'nin yazmış olduğu talimnamelerde terim bakımından benzerlik ve farklılıklar olmasıyla birlikte içerik olarak Osmanlı'da bulunan en zengin süngü talimnameleri oldukları görülür.

KAYNAKÇA

Abdülhak Molla. *Tarih-i Liva: Sultan II. Mahmud Portresinden Farklı Bir Kesit*, haz. Mehmet Yıldız, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2013.

Archer, Christon I. Ferris, John R. Herwig, Holger H. Travers, E. *Dünya Savaş Tarihi*, çev. s. Cem Demirkan, İstanbul: Tümm zamanlar Yayıncılık, 2006.

Arseven, Celal Esad. “Silah”, *Sanat Ansiklopedisi*, C. 4 İstanbul: MEB, 1975.

Barter, James, *The Working Life a Medieval Knight*, Lucent Books, 2005.

Bennet, Matthew. Jestice, Phyliss G. Bradbury, Jim. Devries, Kelly. *Dünya Savaş Tarihi: 500-1500 Teçhizat-Savaş Yöntemleri-Taktikler*, çev. Özgür Kolçak, İstanbul: Timaş Yayınları 2012.

Bozkurt, Nebi. “Silah”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 2009. <https://islamansiklopedisi.org.tr/silah#1> [Erişim Tarihi: 08.06.2022].

Bröckling, Ulrich. *Disiplin: Askeri İtaat Üretiminin Sosyolojisi ve Tarihi*, çev. Veysel Atayman, İstanbul: Ayrıntı Yayınları 2008.

Chase, Kenneth. *Ateşli Silahlar Tarihi* çev. Füsün Tayanç, Tunç Tayanç, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008.

Clausewitz, Carl von, *Savaş Üzerine*, çev. H. Fahri Çeliker, İstanbul: Alfa Yayınları, 2018.

Demir, Uğur. *Osmanlı Hizmetinde Bir Mühtedi: Humbaracı Ahmed Paşa*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2015.

Eduard von Selmnitz, *Die Bajonetfechtkunst oder Lehre des Verhaltens mit dem Infanterie- Gewehre als Angriffs und Vertheidigungs Waffe*, Dresden: 1825.

Emecen, Feridun. *Yavuz Sultan Selim*. İstanbul: Yitik Hazine Yayınları, 2010.

Eralp, T. Nejat. *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silahlar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1993.

Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi 1. Kitap*, hazırlayan: Orhan Şaik Gökyay, Yücel Dağlı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.

Fuad, *Süngü Mübarezesi*, İstanbul: Kader Matbaası, 1912.

Genç, Reşat. “Süngü” *Türk Ansiklopedisi*, C. 30, Ankara: MEB, 1981.

Göksu, Erkan. *Türk Kültüründe Silah*, İstanbul: Ötüken, 2019.

Homeros, *İlyada*, çev. Azra Erhat, A. Kadir, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.

Jørgensen, Christer. Pavkovic, Michael F. Rice, Rob S. Schneid, Frederick C. Scott, Chriss. *Dünya Savaş Tarihi: Erken Modern Çağ 1500-1763*, çev. Özgür Kolçak, İstanbul: Timaş Yayınları, 2011.

Keegan, John. *Savaş Sanatı Tarihi*, çev. Füsün Doruker, İstanbul: Bilgin Yayıncılık, 1995.

Mahmud Behçet, *Süngü ile Mübarezenin İzahı ve Usul-i Talim ve Terbiyesine Aid Program*, İstanbul: Yeni Turan Matbaası, 1914.

McNab, Chris. *Knives and Swords a Visual History*, New York: DK Publishing, 2010.

McNeill, H. William. *Keeping Together in Time: Dance and Drill in Human History*, Cambridge: Harvard University Press, 1995.

Münkler, Herfried. *Yeni Savaşlar*, çev. Zehra Aksu Yılmaz, İstanbul: İletişim Yayınları, 2010.

Nafziger, George. *Imperiyal Bayonets: Tactics of the Napoleonic Battery, Battalion and Brigade as Found in Contemporary Regulations*, London: Greenhill Books, 1996.

Nitobe, Inazo, *Buşido*, çev. Doruk Akyüz, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016.

Osmanlı Askerlik Literatürü Tarihi, haz. Ekmelleddin İhsanoğlu, Ramazan Şeşen, M. Serdar Bekar, Gülcan Gündüz C. 2, İstanbul: IRCICA, 2004.

Oman, Charles. *Ok, Balta ve Mancınık: Ortaçağ'da Savaş Sanatı 378-1515*, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2002.

Ömer Fevzi, *Endaht Muhtırası*, İstanbul: Mekteb-i Harbiye Matbaası, 1910.

Pakalın, Mehmet Zeki. “Mızrak”, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. 2. İstanbul: MEB, 1983.

Parker, Geoffrey. *Askeri Devrim: Batı'nın Yükselişinde Askeri Yenilikler 1500-1800*, çev. Tuncay Zorlu, İstanbul: Küre Yayınları, 2018.

Piyadeye Mahsus Süngü veya Kasaturalı Tüfenkle Mübareze Talimnamesi, İstanbul: Matbaa-ı Askeriye, 1909.

Roberts, Michael, The Military Revolution 1560–1660: An Inaugural Lecture Delivered before the Queens’s University of Belfast, *Essays in Swedish History*, Londra: Weidenfeld & Nicolson, 1967.

Sunar, Mehmet Mert. *Arş İleri: Asâkir-i Mansure Ordusunda Teşkilat, Talim ve Talimnameler*, İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık, 2016.

Şeyh Vefayî Mehmed, *Osmanlı-Safevi Savaşlarına Dair Bir Kaynak*, haz. Erhan Afyoncu, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2019.

Taşagıl, Ahmet. “İslam Öncesi Devirde Türk Ordusu”, *Ordular*, ed. Feridun Emecen, İstanbul: Kitabevi Yayıncılık, 2008.

Uyar, Mesut. *Dünya Askeri Tarihi*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2020.

Wiesner-Hanks Merry E. *Erken Modern Dönemde Avrupa: 1450-1789*, çev. Hamit Çalışkan, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.

Virilio, Paul. *Hız ve Politika: Dromoloji Üzerine Bir Deneme*, çev. Meltem Cansever, İstanbul: Metis Yayınları, 1996.

Yeşil, Fatih. “Nizâm-ı Cedid Ordusunda Tâlim ve Terbiye (1790-1807)”, *Tarih Dergisi* S. 52, İstanbul: 2011.

_____. “Bir Fransız Maceraperestin Savaş ve Diplomasiye Dair Görüşleri: Humbaracı Ahmed Paşa’nın (Kont Alexander Bonneval) Lâhiyaları, *Hacettepe Üniversitesi Tükiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 15, Ankara: 2011.

Zinkeisen, Johan Wilhelm. *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, çev. Nilüfer Epçeli, ed. Erhan Afyoncu, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2011.

Yazma Eserler

Süngü Talimnamesi, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi. D. No: 777

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

İ. HR, nr 114/55790 (23 M 1271 / 16 Ekim 1854)

İ. AS, nr. 103/340 (06 Z 1327 / 19 Aralık 1909)

İ. AS. nr. 87/63 (25 CA 1327 / 14 Temmuz 1909)

HR. TH. (Hariciye Nezareti, Tahrirat), 14/30, 18 Şubat 1874

HR. MKT. HR. MKT. (Hariciye Mektubi Kalemi), 821/14, 28 CA 1290/24 Temmuz 1873

Elektronik Ortamdaki Kaynaklar

<https://fightlikefiore.com/sword-in-armour-posta-sagittaria-archers-guard/> [Erişim tarihi: 08.06. 2022].

<https://www.hemaalliance.com/new-to-hema> [Erişim tarihi 08.06.2022].

<https://www.etymonline.com/>

<http://www.lugatim.com/>

EKLER

Ek 1: Mahmud Behçet'in Sng ile Mübarezenin İzahı ve Usul-i Talim ve Terbiyesine Aid Program Adlı Eserinin Transkripsiyonu

Mahmud Behçet - Sng ile Mübarezenin İzahı ve Usul-i Talim ve Terbiyesine Aid Program

Mukaddime

İmdi olunmaz ki: süngü hücumunu esliha-ı hazıranın terakkiyat ahire-i sened nâşî bilhassa biz Osmanlılarca, ehemmiyet-i sabıkasını kaybetmiş telakki edenler bulunsun.

İstişhad maksadı ile değil; yalnız bu babda piyade talimnamemizin 268. Maddesinin “istihkar-ı nefis ve - bilhassa idman ve süngü talimleriyle tezyit olunan – istihfaf-ı tehlike-i hassalar ile muharebenin en şiddetli tesiratına göğüs gelecek bir hale getirilmelidir.” Emri ve arzusunu zikr ile bir usul-ı tahtında lüzum talimini söylemek isterim.

Esasen maneviyatı yerinde bulunan milletler için esliha-ı cariha istimalini kaldırmak, fedakarlığı inkâr etmek demektir ki: bittabi bu cihet-i varit hatır değildir!

Efradımız bir usul-ı dairesinde süngü mübarezesini görmedikleri ve bilmedikleri halde; fitratlarında mevcut sevaikle icra ettikleri süngü hücumları daha dünkü vaka ile vakayi ile sabit değil midir?

Bu hususta rusya cenerallarından dragmirov “Esliha-i cariha muharebelerin nedreti, süngü ve kılınçla muharebe etmeye kabiliyeti olmayan kimeselerin adem-i şecaatidir.” diyor.

Şayan-ı dikkat bu söz: bizden alınan derslerin bir mahsulüdür çünkü: müdafaa mevzilerinde bir kalıncaya kadar süngü hücumlarını def ettiğimiz; taarruzda henüz ateşle sarsılmamış düşmanı muhasa(?) ile çekinmek için atıldığımız şanlı vakayı az değildir.

Rusya cenerallerinden suvarvefuk “Mermi şaşkındır, süngü fatindir.” sözü bu lüzum ve ehemmiyetine güzel ikinci bir delildir.

Süngünün münferiden istimali şüphesizdir ki: bir gaye-i muvaffakiyet tavsiye olunmaz. Fakat: itikadı elzem bir noktanın; gerek mütearız ve gerekse müdafî için son zamanlarda; metaneti gayr-i kabil tezelzül bir hale getirecek kuvvet bir muzafferiyet-i katiyyeyi şan ve şerefle istihsal ettirecek yegane vasıta süngünün istimali olduğu talim olunmalıdır.

Birçok püskürdürülmeler, vaktinden evvel terk-i mevzi “mülahazat-ı tabiye müstesna” şüphesizdir ki göğüs göğse gelememek korkusudur. Binaenaleyh: netice-i katiyye anlarında: hatta pek yakın mesafat dahilinde yapılagelmekte olan sukunetsiz ateşler mermiyat-ı adem isabetleri dolayısıyla şaşkın: işte bu anda menfaat-ı zatiyyeye idrak eden cihet süngüsünü istimale karar verdiği takdirde süngü fatin olmaz mı?

Lüzum ve ehemmiyeti takdir ettirdiğimiz süngünün istimaline mahsus talimatnamesi ordu için yenidir. Hatta talim ve terbiyesine aid bir programı dahi mevcut değildir.

Basit bir iki hareketten ibaret olan süngü ile mübareze talimleri besateti nisbetinde “terbiye-i endaht” gibi hüsn-i neticeye vusulü için bir hayli çalışmak icap eder.

Talimatnamesindeki mevada göre; bir ameliyesini görmeden içinden çıkmak heman müteessirdir denilebilir. Buna sebep bazı cihetlerinin tenviri için eşgal bulunamaması usul-ı terbiyesine aid bir programın olmamasıdır.

Şu iki nokta-i nazardan üç senelik tecarib neticesini; silah arkadaşlarıma bir rehberlik ederim ümidiyle “süngü ile mübarezenin izahı ve usul-i talim ve terbiyesine aid program” namı tahtında takdim ediyorum. Maksadı ifa ederse bahtiyarım.

Mahmud Behçet

Mekteb-i Harbiye

1 Şubat Sene 329

Kavaid-i Umumiyye – Tüfengle Mübarezedden Maksat

Harbi muzafferiyete isal eden kuvvet; düşmanın üzerine kemal-i cesaretle atılmaktır. Atlamak için kuvve-i maneviyeye; ifa-ı hüsn-i vazife ise her halde bir maharete muhtaçtır. Binaenaleyh: piyade tüfenkle mübarezesinden maksat göğüs göğse kalabilmek, kaldığı vakit alt carihanın hüsn-i istimal-i şeraitini öğrenmek olmakla beraber: mübarezenin vereceği kuvvetten, beden istihsal olunan kuvvet ve faaliyet, sürat-i karar ve tereddüt göstermeksizin düşman üzerine atılmak cesaretini edinmektir.

Talimlerin Taksimi

1 – Hazırlık Talimleri

2 – Hakiki Mübareze

Namları ile başlıca iki kısma ayrılır.

1- Hazırlık Talimleri – Umumi Mübareze Talimleri

Bu devre-i talimiyyede nefer; süngü ile mübareze için lazım olan vaziyeti “mübareze vaziyeti” dipçik harekâtı “tüfengi çarh ettirmek” adım harekâtı “ileri, geri, yanlara yürümek” dürtüş ve siperleri öğrenir.

2 – Hakiki Mübareze – Serbest Mübareze Talimleri

Vuruş ve gösterişlerle; hasmın tavır hareketine karşı tabîî hareketle silahın tarz-ı istimali mümarese-i katiyye ile tahsil olunur.

Mübareze Talimleri Ne Vakit Başlar, Ve Tarz-ı İcrası

3 – Tüfenkle mübareze talimleri; acemilerin vürudunun ikinci haftası başlar terbiye-i münferide programlarında diğer şuebat-ı talimiyyesi gibi, bu şube-i talimiyyenin harekâtı ithal olunarak talim olunur.

4 - Mübarezede şart mümkinîyet dairesinde hasmı çabuk mağlup etmektir. Süngü ile mübarezede muvaffakiyet körü körüne atılmakta değil; hasmın göstereceği tavır ve harekete nazaran, her bir fırsattan istifade etmektedir.

Mübarezede galibiyet kuvvette değil; maharet ve atiklikte olduğuna nefer ikna edilmelidir.

Nefer muvaffak olmayı, ve muvaffakiyeti kuvvetli ve uzun dürtüşlerde, mahirane siperlerde, vücudun emniyetle bütün harekatta bir süratle sevk ve idarede, müsait anlardan istifade için gözünü açmada aramalıdır.²⁵⁷

5 – Mübarezenin bir tarz-ı masnuda talim edilmesi; yani mürettep harekât ve teftişler için muayyen mübareze talimleri icrası memnudur. Mübareze tabii olduğu nispette iyidir. Çünkü: masnu hareketin tatbikte adem-i isabeti malumdur.

6 - Usul-ı talimde kısa ve fakat: çokça mübareze talimleri yapılması; uzun süren hareket ve dürtüşlerden evladır. Çünkü: ikincisi hem vakit ziyarı mucip ve yorucudur, ve hem de bataet fırsatlar kaçırır.

Tüfenkle mübareze talimlerinde usul-ı terbiye: diğer şuebat-ı talimiyye hakkında mer'î alacar(?) kaide-i tedriciyye riayet olunarak, yorgunluktan tevakkî; ve can sıkımayacak surette icrası gözetilmelidir.

7 – Usul-ı terbiyede her neferle ayrı ayrı iştilal olunur. Birkaç neferle birden sıralarla veyahut mangalarla talimleri icra ve idare etmek caiz değildir. Zira: yoğunluk, hataları tahsis edememek bilhassa şayan-ı nazardır.

İstirahat fasıllarında harekâtın talim ve tahsisi müzakere suretinde icra edilirse istifade tabiidir. Yani cereyan-ı ahval hakkında konferans suretinde tedrisat ile mucip-i ilmiyyesini dahi göstermek pek müfittir.

İstihsal olan çeviklik, ve malumatın unutulmaması için hizmet-i saire-i talimiyye esnasında bulunabilecek fırsatlardan istifade edilecek adım ve dipçik hareketiyle, hamle talim edilmelidir. Misal: talim aksamı değiştirilirken – bir

²⁵⁷ Nafiz ve cevval bir neferin istihsali için daha bidayette terbiye-i bedeniyye ile iştilal olunurken; terbiye-i ayniye hasr dikkat bilhassa şayan tavsiyedir.

Bu husus için efradın karşısına geçecek muallimin “hedef” yalnız gözüne, ayaklarına, ellerine bakmakla değil; bütün vücudun en ufak bir hareketini derhal koruyacak surette ihataya çalışması talep edilmelidir.

hareketten diğerk harekete geçiş – serbest idman neviinden adım harekâtı, hamleler, dürtüşler, dipık harekâtı yaptırılmalıdır.

Heyet-i Muallime

8 – Mübarezenin iyi talimi; muktedir iyi muallimlerin vücudu ile kaimdir. En evvel nazar-ı dikkat olunacak nokta muktedir bir heyet-i talimiyye ihzarı keyfiyetidir.

1 – Muallimde evsaf en seri bir mücadele esnasında yapılan hataları görebilmek; ve vuku bulan hataları bertaraf edebilecek vesaiti tarif ve izah edebilmektir.

2 - Usul-ı terbiyesinde ehemmiyetsiz harekâtla iştigal etmemek. Gaye-i talimi nazar-ı dikkatte tutarak heves ve arzunun tezyidine sarf-ı müsaittir.

9 - Heyet-i muallimenin muhafaza-i mevcudiyeti için acemilerin içinden istidad-ı mahsus gösterenler muavin olarak istihdam olunmalıdır.

Kademeli küçük zabitan serbest mübarezeleri idare edecek bir iktidarda bulunmalıdır,

Küçük zabitan mübareze muallimliğini yapabilmelidir,

Zabitan her halde bilecektir. Kabiliyet-i hususiyyesi olan zabitan kıtalarının heyet-i muallimesine muallim tayin olunmalıdır.

Mübareze talimleri her sene tekrarlanır.

Alat-ı Talimiye ve Vesait-i Tahaffuziye

10 - Dürtüş ve siperlerin emniyet ile icrasına kadar tahta tüfenklere ihtiyaç vardır.

Tahta tüfenkler şekilde görüldüğü üzere bir kundaktan ibarettir. Fazla olarak topçuklu bir süngü ilave edilmiş dipık tabanına bir de saç levha vaz' edilmiştir.

Süngü mübarezesi için tüfenk; eski Martini ve yahut Şınayderlerden istifade ediyoruz. Harbiye nezareti yirmi beş bin eski tüfengin süngü mübarezesine mahsus bir hale ifrağı için tophaneye üç sene evvel emir vermiştir. Bu hesapça bölüklere on

altışar tane verilecek idi. Muvaffak olunursa kafidir.²⁵⁸ Şınayderler bazı kıtaatça yaylı olarak yapılmakta olduğundan az bir zamanda yayı bozulur. Maksadı temin etmiyor. Binenaleyh: Şınayder tüfenklerinin süngüleri her halde tespit edilmelidir. Aksi takdirde her gün tüfenkci ustası tüfenklerle iştigale mecbur kalır.

Süngü mübarezesine tahsis olunan tüfenklerin hüsn-i muhafaza değil; idame-i mevcudiyetleri nokta-i nazarından herhalde şekilde görüldüğü üzere iki bilezik arasında kundak kısmı saçla kapanmalıdır.

Üst bilezikler kerdane(?) vidaları ref' edilmeli. Mekanizma, nişangah yatağıyla beraber kaldırılmalıdır. Süngü bilezikleri çarpmadan açılır, kırılır. Her halde süngüyü namluya çivilemelidir.

Hakiki dürtüş yapabilmek için süngü ucuna bir topçuk vaz' icap eder. Şekilde görüldüğü üzere, topçuğun dayanıklı olması için kavaslıdan olması dikişsiz ve raptiyeleri dahilden bulunması, ve müsademeden müteessir olmayacak bir surette olması icap eder. Tophanede numunesi mevcuttur.

Sol elin muhafazası için parmaklarının üstü dahil olduğu halde elin üstü katık ile doldurulmuş keten eldivenler vardır.

Sağ elin muhafazası için bir deri rapt edilmelidir.

Bu yünden cebağın kısm-ı aliyasına veyahut dizkapaklarına kadar setr edecek surette istopu doldurulmuş göğüslük lazımdır. Bu vesaitin mükemmeliyeti yaralanmak korkusunu bertaraf eder. Daha ciddi saldırmayı temin eder, zaten gaye de budur.

Dürtüşlerin muayyen bir noktaya tevcihi için saman doldurulmuş dürtüş topları alat-ı talimiyye cümlesindendir.²⁵⁹

Usul-ı Talim ve Terbiye

61 – Şu suretde takip eder.

²⁵⁸ Bu defa birinci kol ordu-ı humayun için...

Mübareze tufengi ihzarı içi topçuhaneye emir verilmekle imal-i şeraiti bittabi tevkîl edilmiştir.

²⁵⁹ Dürtüş topları yirmi santimetre yuvarlağında herhangi birbirinden yapılarak içine saman. Katık vesaire doldurulmakla ihzar olunabilir. Bu hareket dürtüşlerden sonra süratle tesis-i muvazenet için içinde bir miktar çakıl taşları koymak muvafıktır. Toz istimalleri afaki(?) bir ipe baş, göğüs, karın, ayak irtifalarına verecek kadar iplere rabt olunur.

1 – Vaziyet Almak } evvela silahsız badehu silahlı
2 – Adım Harekâtı }

3 – Dürtüş ve Siperler

4 – Adım Harekâtıyla Birlikte Dürtüş ve Siperler

5 – Bunlara Mukabil Adım Harekâtıyla Birlikte Hakiki Taarruz ve Siperler

6 – Gösteriş Vuruşlar

7 – Bunlara Mukabil Dürtüş ve Siperler

8 – Hakiki Mübareze

17 – Acemi efradın talim ve teftişlerine kadar uzun kuvvetli ve iyice nişan almış dürtüşler; muallim tarafından ihbar edilen dürtüşlere karşı siperler, kuvvet ve maharetle icrası öğrenilmiş, adım harekâtında yani sıçrayarak hasma takarrüp ve tebaüd etmek; bu esnada sürat ve çeviklikle vücudun sevk ve idaresinde hakimiyet-i mutlaka istihsal olunmalıdır.

-Bölük talimi- teftişine kadar ikmal edilmiş olmalıdır.

Hazırlık talimlerinden vaziyet adım harekâtı silahsız; dipçik, dürtüş ve siperler evvela tahta tüfenkle maharet-i kaffeye istihsalinden sonra mübareze tufengi ile yaptırılır.

Mübareze Hazırlıklarından

Vaziyet

18 – Mübareze vaziyetinden maksat mümkün mertebe süratle gerek taarruz gerekse müdafaaya hazır bulunabilecek bir surette vücuda bir şekl-i mahsus vermektir.

Hakiki mübarezede mutlaka vaziyet almağa bazı halatta mecburiyet yoksa da; adım, dürtüş ve siperlerin tamamı icrası herhalde vaziyete ihtiyaç gösterir. Binaenaleyh: vaziyet esastır. İyice talim edilmelidir.

Silahsız Mübareze Vaziyeti

Efradın sühuletle eylemesine, ve vuku-ı tâbiye-i hatayatın tahsisine yardımı olmak itibari ile sayı ile yaptırılır. Ellerin ilerideki vezaifine hâlel gelmemek için kalçaya alınması muvafıktır.

Kumanda: eller kalça – ya! sayı ile mübareze vaziyeti – al! Bir!.. İki!.. Üç!... Toplan!

Bir! Kumandasında yarım sağa dönülür. Ve sağ ayak arasında bir zaviye-i kaime teşekkül edecek surette açılır.

İki! de sol ayak iki eli üç ayak boyu kadar hatt-ı mübarezenin ilerisine; ve fakat hatt-ı mübarezenin bir karış kadar solu açığına gelmek üzere vaz' olunur. Sol ayağın açığa vaz'i vücuda bir istinat teşkil etmek içindir.

Üç! de vücut iki diz üzerine çökerken nazarda hasma tevcih eder. Dizkapakları ayak burunları istikametinde bulunmalıdır.

1. resim

2. resim

3. resim

Toplan! Kumandasındaki arkadaki sağ ayak ileriye çekilirken vücut kalkar. İki! de sola dönülür.

Vukua gelen hatayat(?) ve suret-i tahsisi – Birincide: ayakların arasındaki zaviye-i kaimenin tahassulüne dikkatle beraber; sol ayağın tamamen hatt-ı mübarezenin üstüne gelmesi.

İkincide: efrat ayakları açmada henüz yeni yetiştiğinden vücudun ağırlığını iki ayak üstüne taksiminde maharetleri yoktur. Alelhusus sol ayağın sola ileri vaz'ından dolayı müşkülât artar. Netice ikincide yapılan şu hata üçüncüde: matlup olan dizkapaklarının ayak burunları istikametinde bulunması intaç eder. Fi'l-hâzâ: evvelce ihtarla beraber sol kalçayı geri almak suretiyle – ki merkez sıkletinin iadesi demektir – hareket teshil ve tashih olunur. Üçüncüde: bacakların kısm-ı süfelası ile alıyyesi arasında tahassul eden zaviyelerin 120 derecelik bulunması kifayet eder.

Adım Harekâtı

Dürtüşü hasma isal için mesafeyi kısaltmaya; veya dürtüşten tahaffuz için mesafeyi açmak lüzumu ile ileri, geri, sağa, sola yürümekten ibarettir.

Adım harekâtında kumandaya hacet yoktur. Muallimin seyir ve harekâtı acemi için bir kumandadır.

Muallimin geriye harekâtı acemi için ileriye yürüyüş olur.

“İleriye”	“geriye”
“sağa”	“sağa”
“sola”	“sola”

İleri yürüyüş: kaideten arkadaki ayak öndekinin ökçesi hizasında; fakat bulunduğu şekil ve vaziyeti tebdil edilmeksizin, yani mübareze vaziyetini bozmaksızın icrası talep edilmelidir. O halde kısım-ı aliyye vaziyet-i asliyesinde sabit yalnız kısım-ı süfela hareket eder. Bidayetde hareketin bu suretle icrası zorcadır. Teshilat olarak şu noktaya dikkat lazımdır. Hareket edecek ayağın hamle bulunduğu vücudun sıkleti seri bir hareketle duracak ayağa nakli halinde; ayak serbest kalacağı için vücudun kısım-ı aliyyesi sarsılmaz. Kalkıp inmez. İleri yürüyüşte harekete başlamazdan evvel sağ ayak mübareze vaziyetini bozmaksızın ve his edilmeyecek bir surette sol ayağın üzerine bütün vücudun ağırlığını tahmil eder. Bu suretle serbest kalan sağ ayak pek büyük bir hatve yapar. Vücudun kısmı aliyyesi hasma karşı olan profilini muhafaza eder.

Adım harekâtında gaye: küçük seri ve gayr-i muntazam hatvelerle koşmalar, ve sıçramalardır. Geri yürüyüşte öndeki sol ayak kendi istikametinde geri gider yanlara hareket: kaideten sağa harekette sol ayaktan başlamak lazımdır. Fakat mutlaka şart değildir. Yanlara harekette mübarizin müşterek bir dairenin muhiti üzerinde yekdiğerinin yanına almak suretiyle hareket ederler.

Usul-ı taliminde bir iki metre kutrunda bir daire çizilir. Sol ayaklar mümas olmak üzere karşılıklı vaziyet alınır. Mümas kayıp edilmemek şartıyla sağa harekette yekdiğerinin solunu almağa: sola harekette sağlarını almak suretiyle talim edilir.

Yanlara harekette gaye: ani sıçramalardır.

Adım harekâtında ve sıçramalarda lazım gelen maharet istihsal edildikten sonra gövdeyi ileriye geriye meyil ettirerek; sol ayağı ileri basarak hamle etme talimleri yapılmalıdır.

Silahlı Vaziyet

Piyade talimnamesi madde – 66 – da süngü davran vaziyetidir.

Kumanda: sayı ile süngü – dav – ran ! Bir!... İki!... Rahat – dur!

Bir! De hücum için silah indirilmiş vaziyetinde bulunan tüfenk yarım sağa dönerken namlu sola gelmek ve femi sol omuz karşısında bulunmak üzere getirilir. Bu esnada sol ayak ileri vaz' olunur.

İki! de sol el sağ elin üstünden tutar. Sağ el mahallini terk ederek kabzanın üstünden kavranır. Netice itibariyle tüfenk femi sol omuz karşısında ve biraz dışarı açık; omuz hattından aşağı düşmeyecek kadar bir irtifada bulunur. Sağ el kabzayı sıkıca kavramış olduğu halde bilek mufassalı tamamen göbek üstünde bulunacak kadar tüfenk ileride tutulur.

Dizler üzerine çökülürken nazar hasma tevcih eder. Dipçik palaska kuşanıldığı vakit sağ taraf fişenkliklerinin üzerine yani yanına temas edecek kadar bir irtifada bulunur.

Sol dirsek hafif gergin – kısm-ı aliyyesiyle süfelası arasındaki zaviye-i kaimeden küçük olmayacak kadar dirsek açık – bulunur.

Sağ kol tüfenk üzerine konur. Fakat: her iki dirsek asla kalçalar üzerine istinat ettirilmelidir.

Dipçğin Harekâtı

Dürtüş ve siperlerin hüsn-i suretle icrası için sağ kolun begayet müteharrik; ve teknil mefasılnda serbest bulunması şart-ı azimdir.

Bu emniyenin(?) husulü bilhassa tüfenkle oynamadadır. Dipçikten maksat tufengi çarh ettirerek elleri ve kolların teknil mefasılnda bir serbestiye-i tam istihsalidir usul-ı icrası: sol el tufengi süngü davran vaziyetinde sağ kalçaya amut

olacak veçheyle sağ tarafa götürür. Ellerin tuttuğu yerler sıkıca kavranmalı ve asla gevşetilmemelidir. Sol kol gergin ve seviye-i irtifasını tagayyür etmesin.

Sağ kol tufengi ya soldan sağa; veya sağdan sola doğru tahrik ettirerek büyücek birer daire resmeder.

Çarhdan bir fayda istihsali mutlaka ellerin sıkıca kavramasında; ve sol kolun mümkün mertebe sabit kalarak bilek mufassalından harekata mütabaat etmesi gözetilmelidir. Bu suretle mufassalların girilebildiği kadar harekete mutavaattan sonra dirsek nihayet omuz başına sirayet ederek bu suretle adalat ve asap kamilen girilerek kesb-i elastikiyet eder.

Bu hususta sağ kol ve omuzdun bilhassa yardımcı idman hareketıyla istihsal-i kuvvet ve kudreti şayan tavsiyedir.

Dürtüş

Dürtüşten maksat hasmı muhareben ıskat olduğundan; bu maksadın istihsali için dürtüşün gayet şedit ve kuvvetli olması şarttır.

İki el ile silahı sıkıca tutarak yapılan dürtüşler serbest mübarezatta nadiren kullanılır. Çünkü: iki el ile dürtüş yaptıracak kadar mesafeyi kısa tutacak veyahut gafil bulunacak mübariz azdır. Binaenaleyh: mübareze hazırlıklarında kaide bir el ile dürtüşler talim olunur.

Bir el icra olunan dürtüşlerin hem uzun ve hem de daha müsait şerait hareketi vardır. Dürtüşlerin taliminde; dürtüş mutlaka bir hedefe tevcih ederek icrası daha nafidir. Hedefler saman doldurulmuş insan hedef, saman doldurulmuş dürtüş topudur.

İnsan hedefi bir yere istinat ettirilir. Ve ifa-ı vazife edilir. Dürtüşlerden bu gibi hedefler çabuk harap olur. Kabil nakil değildir. Mamafih herhâlde bir iki hedef bulunmalıdır. Saman veya katık torbalar, 20:25 santimetre terbîinde veyahut dairevi şekilde imal olunur. Talikleri için birer de ilikleri olmalıdır. Dürtüşe müsait ve şeklini tagayyür etmemek için birkaç yerden dikilmelidir.

Usul-ı taliki: iki metre irtifanda afaki bir ip gerilir. Münasip fasıllarla ve muhtelif irtifalarla – diz, karın, göğüs baş – talik edilmelidir. Dürtüşler bunlara tevcih

ve icra olunur, dürtüş topları içine bir miktar çakıl konur ise harekât-ı raksiyelerine daha çabuk nihayet vermek itibarıyla faydalıdır.

Dürtüşün Usul-ı Talim ve İcrası

Kumanda: sayı ile dürtüş – bir!.. iki!. Üç!..

Bir! De sol el nişan noktasına tevcih için tufengi süngü davran vaziyetinden sağa götürürken; sağ kol dirsek omuz tesviyesine kadar kalkar dipçik koltuk altına kalır. İhtar: tüfenk süngü davran vaziyetinde ne kadar ileride tutulmuş ise miktar-ı mezkuru muhafaza etmek şartıyla yukarı kaldırılmalıdır. Haddinden fazla dirseği yukarı kaldırmak; tufengi ileriye geriye vermek hatadır.

Dürtüşün birinci hareketi en seri dürtüşlerde dahi lazımdır. Adeta bir esas tutulmalıdır.

İki! de sağ kol omuz dahil olduğu halde bütün şiddet ve tuluyla – kol uzatılır – dürtüşü icra eder. Bu esnada sol el mahallini terk ederek tufengi tekrar yakalamak için tufengin altında hazır kalır.

Dürtüş nişan noktasının isabetiyle neticelenmesi her halde süratte, kuvvetli müessir olması da şiddette; uzunluğu ise sağ omuzun iştirakindedir.

Efrat bidayette tamamen kolu uzatmazlar, omuzu ileri almazlar, mübareze vaziyetinden istifade ederek vücudu meyil ettirmeğe çalışırlar. Binaenaleyh: dürtüşlerde sağ kola hail hiçbir şey tasavvur edilmemeli; mübareze vaziyetini bozmamağa dikkat etmelidir.

Üç! de sağ kol tufengi sola geriye çekerken sol el eski yerinden hemen yakalayarak tufengi süngü davran vaziyetine getirir. Silah geriye çekilerken feminin aşağıya düşürülmemesi; mümkün mertebe kalçalar hattında yakalanmasına sarf-ı gayret ve dikkat talep edilmelidir.

Dürtüşten sonra tüfenk; hasmın kuvvetli bir siperinden naşı daima sola doğru davranmayla mümkündür. Böyle kuvvetli bir vuruşla savrulan tufengi idare için sağ elin şekilde görüldüğü üzere; dürtüşün akabinde bilek mufassalından kırılarak, dipçiği sağa yukarı iter. Bu halde tüfenk sol el yardımına kadar parmakların idaresine verildiğinden darbeden el o kadar müteessir olmaz. Binaenaleyh: tufengi elden

düşürmek ihtimali bertaraf edilir. Şekildeki son vaziyetten sonra tüfeng kısa yoldan süngü davran vaziyetine getirilir.

İhtar: intizar vaziyetinde bulunan sol el dirsek mufassalı hafif kırık olarak tüfenge doğru ucu ile yakalamağa sevk olunur, ve şayan-ı arzudur ki: tüfengi sol omuzu pek geçmeyecek kadar; bir savrulmadan evvel yakalasın. Dürtüş tulunun tezyidi için; vücudun istiane iktiza eder.

Şekilde görüldüğü üzere arkadaki ayağın gerilerek vücudu ileriye meyil etmesiyle olur. Evvelce silahsız olarak talim edilmelidir.

Sol ayak ileri basılarak hamle edilmekle dürtüş şekilde gösterilmiştir.

Bu suretle 1:2 karış kadar dürtüş tulları tezayüt eder.

Dürtüşlerde emniyet hasıl olduktan sonra; adım hareketiyle mezc edilmelidir. İleri yürüyüş bidayetde birkaç adımdan sonra dürtüş yapılmalıdır, bilahare seri koşmalardan durmak ve dürtüş yapmak hususları talim olunmalıdır.

Geri yürüyüşte: keza sürekli bir takibe mütabaat hasmın dürtüşü def edilmiş farz olunarak durmak akabinde dürtüş yapmak tüfengi toplayıp süngü davran vaziyetine getirmek.

Yanlara sıçrayarak ani dürtüşler çokça talim edilmelidir.

Siperler

Siper; mana-ı lugaviyesi itibariyle dürtüşü bertaraf etmek içindir. Fakat, açık göstermeyen bir hasma karşı muvaffakiyetli bir dürtüş yapabilmek için bir açık gösterilir. Hasım oraya dürtüş yapar. Müdafî bu halde süratten istifade ederek bir siper alır. Bu siper ona hasmının vücudunda mukabil bir dürtüşe açık tedarik ettirir.

Siperlerde her iki kol dirsekten itibaren elastikî; tüfenk mekanizma kısmı merkez olmak üzere yayvâri iki el daima harekete müheyya bulunmalıdır.

Siperler alınırken en ziyade dikkat olunacak nokta; hasmın icra ettiği dürtüşün kendi silahının üstünden mi (yüksek dürtüş) ve yahut altından mı (alçak dürtüş) olacağını kestirmektir. Çünkü: tüfengin siperlerde seyir ve hareketi yarı yoldan dönmek katiyen müsait değildir.

Hedef, vücudun süngü davran vaziyetiyle taksiminde tüfengın üst kısmı “üst hat” alt kısmı “alt hat”dır.

Tüfengın kundak cihetiyle sağda bulundurduğu kısım “iç hat” namlu cihetinde soldan bulundurduğu kısım “dış hat”dır.

Bu hesapça: yüksek iç – alçak iç – yüksek dış – alçak dış hatlar mevcuttur.

Doğru Siperler

Yüksek siper “yüksek iç siper”

Kumanda: sayı ile yüksek siper – bir!., iki’., Süngü davran!

Bir! De sağ el dipçığı; süngü davran vaziyetindeki şeklini bozmayacak ve sol elin seviye ve irtifasına halel gelmeyecek bir surette kol uzunluğınca açar sol kol bulunduğu irtifaında bir miktar; fakat: kol hafif kırıklığını muhafaza etmek şartıyla ileriye uzatılır.

İki! de sağ el tüfengi sağ taraf boşluğuna süratle çekerken; sol kol evvela gayet az bir geriye hareketten sonra bütün şiddetiyle sağ ileriye darbevâri gerilir. Siperin hitamında tüfeng uzun hattını bir karış kadar tecavüz etmek üzere tamamen sağda; tüfengın seviye ve irtifaında omuz hattından aşağı düşmeyecek kadar yükseklikte bulunur. Sol kol bütün uzunluğınca, fakat omuz iştirak edilmeksizin gergin; sağ kol dipçik üzerinde hafifçe mevzu’ ve tüfeng siperin hareketini tevkif için yanıyla vücuda dayanmış bulunur. Süngü davran kumandasında süratle silah eski vaziyetine getirilir.

Hatalar ve suret-i tahsisi: birinci hareket yapılırken sağ kol tamamen gerilmez. Tüfengın süngü davranmış vaziyetindeki mail hali muhafaza olunmayarak afaki bir vaziyet verilirse siper tamamen yapılmaz. Çünkü: müdafanın tüfengine muvazî bir hat dahilinde; mütearrızın tüfengini tevkif mümkün olamaz.

İkinci harekette: siperlerde muvaffakiyet yalnız deff-i bela değil; hasmın tüfengini toparlamasına eşkâl edecek bir surette icrası matlup olduğundan şiddet bilhassa tavsiye olunur. Binaenaleyh: sol kol gayet şedit ve kuvvetli hareket etmelidir. Sağ el; sol kolun şiddetine mukabil seri bir hareketle dipçığı boşluğa çekerken tamamen boşluğu bulmağa dikkat etmelidir. Zira: eğer dipçik boşluğa

getirilmez ise ne kadar hafif bir surette gelirse gelsin az aşağıda kalça kemiğine, biraz yukarında kaburga kemiklerine isabeti halinde günlerce ağrılar hüsn eder.

Sol kolun gerilmiş miktarı ile tûfeng sağa giderse siper tam olur. Fakat acemiler bu hususta sol omuzu iştirak ettirdiklerinden tûfengi pek fazla sağa getirirler. Bunun için sol omzun mübareze vaziyetindeki şeklini muhafaza-i hususu nazar-ı dikkatten dûr tutulmamalıdır. Harekât mahdud oldukça muvaffakiyet tabiidir. Zira: fazla kuvvet ve zaman sarf edilmemiş olur.

Alçak Siper “Alçak İç Siper”

Kumanda: sayı ile alçak siper – bir!.. iki!.. süngü dav – ran! Bir!’de yüksek siperde olduğu gibi birinci hareket icra edilir.

İki! de sol kol hasmın tûfengini kendi kundak kısmıyla karşılamak üzere sola yukarıdan bir kavis resim edecek surette hareketle yakalar.

Şiddetle sağ aşağıya kol gerilirken; sağ el dipçığı – dirsek kalkmış – koltukaltına gelecek vecihle çeker. Siperin hitamında tûfenk şekilde görüldüğü üzere süngü ucu zeminde iki karış kadar bir irtifada ve muhafazasına memur olduğu vücut kısmını setr için bir karış sağ tarafta açıktaki bulunur. Sol kol aldığı şiddetle siperin nihayetinde tamamen gergindir. Adeta sol kol tûfenkle bir yere dayanırmış gibi kol gergin olmalıdır. Sol omuz katiyen sipere iştirak ettirilmemelidir.

4. resim

5. resim

6. resim

7. resim

8. resim

9. resim

10. resim

Alçak iç siper: soldan bir kavis daire suretinde icrası halinde fakat tesri edilmek şartıyla – alçak dış siper vezayifinde yapabilir. Mamafihi tûfengi ziyadece

sağda tutan bir müdafî; dış hattı fazla açmış bulunduğundan alçak dış siperin tamamı icrası her halde ters sipere ihtiyaç gösterir.

İhtar: siperlerde şiddet; tahaffuz nispetinde matlup olduğu için siperlerin hitam-ı icrasında hem siperi tahdit etmek ve hem de kuvvetli bulunması için sağ el dipçiği süratle vücuda çekmede; ve vücudun da şiddetli darbeye alıştırılması icap eder.

Yüksek dış siper

Tüfeng süngü davran vaziyetiyle solda bulundukça dış siperlere ihtiyaç yoktur çünkü: iç hatta davet edilmiş olur fakat: gösteriş ve vuruşlardan tüfeng bazen açılacağı cihetle aynı ehemmiyet ile talim edilmelidir.

Kumanda: sayı ile yüksek dış siper – bir!.. iki!.. Süngü davran! Bir! De her iki el tuttukları yerleri kuşatmaksızın; sağ el dipçiği az aşağıya doğru açarken hasmın tüfengi kendi kundak kısmıyla karşılayabilmek için namlu yukarıya döndürülür.

İki! de bilhassa sol kol; bulunduğu vaziyetten kısa bir darbe ile hasmın tüfengini yakalayıp şiddetle sola gerilir. Bu esnada sağ kol harekete mütabaatla namluyu biraz daha sağa çevirmek suretiyle dipçik birûnî göbek hizalarında hafifçe vücuda temas ettirilir.

Tüfenk sol omuzu bir karış kadar tecavüz etmiş ve omuz hattından aşağı düşmemiş bulunur.

Süngü davran kumandasıyla kısaca evvelki vaziyete avdet olunur.

Alçak dış siper

Kumanda: sayı ile alçak dış siper – bir!.. iki!.. süngü davran! Bir! de tüfenk vücudun ortası ilerisinde ucu dizler irtifasına indirilir iken; namlu altında kundak yukarı döndürülür.

İki! de hasmın tüfengi yakalanarak sola götürürken vücudun kısm-ı aliyyesi biraz ileriye meyil ettirilerek muavenet olunur. Siperin hitamında tüfenk şekildeki vaziyeti ahz eder.

Ters Siperler

Şayan-ı tavsiye değildir. Fevkalade atıklığe muhtaçtır. Bu hassa elde edildikten sonra; esasen istenilen şekil ve vaziyette tûfeng tutulur ve istimal olunur. Yalnız şu kadar var ki: ters ile adi siperler arasındaki fark tûfenk ucunun bir daire resim ettikten sonra yine adi siperle ifa-ı vazife etmektir.

Serbest Mübareze

Hazırlık talimlerinin teftişinden sonra başlar. Yaz devrinin nihayetine kadar devam eden bir müddet zarfında talim olunur.

Serbest mübarezeğe geçiş talimleri – hazırlık talimlerinin dizi ile icrasıyla; fazla olarak gösteriş, vuruş ve mukabil dürtüşler talim olunur.

Gösteriş – Aldatma

Hasmı tehdit ile iğfal etmek; yanlış siper aldırıp dürtüş yapmaktır. Gösterişin tarz-ı icrası – silah dürtüşün birinci hareketinde olduğu gibi tutulur. Femi aşağı yukarı; bazan sağa ve sola nişan alıyormuş gibi ağır bir surette oynatılırken, hasım yakalanır derece-i teyakkuzu tayin olunarak seri bir dürtüş yapılır.

Gayet kısa bir iki adım: akabinde vücudu ileriye meyil ettirmek gibi hâlât gösterilir hasım bu esnada ya sükûnetle bekler; veyahut tûfengin elin gideceği istikamete mahsus bir siper almağa yeltenir. Sükûneti muhafaza edenler için; süratle aynı istikamette dürtüş bazen muvaffakiyeti temin eder. Olamadığı takdirde gösteriş adedi iki üçe iblağ edilmek lazımdır. Sükûneti muhafaza edemeyenler için ekseriyetle bir gösteriş kifayet eder.

Vuruş ve Dayanmalar

Vuruş: cebir istimal ederek hasma muvaffakiyetli dürtüş yaptırmaya vasıtaadır.

Vuruşlarda kuvvet ve şiddet bilhassa tavsiye olunur. Fakat: mesafe kısa olmalı. Aksi takdirde hasım silahını afaki tutmakla pek sühuletle kurtarır dikkatli bir hasma karşı da pek ihtiyatlı kalınmalıdır.

Vuruşun tarz-ı icrası – siperlerde olduğu gibi tûfenk pek seri olarak tahrik ettirilir. Sol kol şiddetli bir vuruşla hasım silahı bulunduğu hattan uzaklaştırılır. Süratle açığa dürtüş yapılır vuruşlarda: gösterişlerde olduğu gibi adım hareketi karıştırılmalıdır. Dayanmalarda: hasmın tûfengi yakalayarak teması kaybetmeksizin

dayanılır, dayanmaya ya mukabele olunur veyahut olunmaz. Dayanmaya dayanmak ile mukabele edenlere derhal tūfenk, hasmın tūfengi altından kurtarılarak dürtüş yapılmalıdır. Hasım bu hale karşı dayanması itibariyle: istinadı kaybolunca gayr-i ihtiyari açar. Mukabele edilmediği takdirde dayanmalar muvaffakiyetle neticelenmez.

Gösteriş ve Vuruşlara Karşı

Mukabil Dürtüş ve Siperler

Mukabil dürtüşlerde şart evvela siper almak badehu dürtüş yapmaktır. Dürtüş yapıldıktan sonra da siper almak yine aynı kaideye tabidir. Gösteriş ve vuruşlarda mübareze pek tabii cereyan edeceği için bu hareketla mukabillerde siper vaziyetten yani tūfengin aldığı şekl-i ahir ne ise, o vaziyetinden dürtüş yapılmalıdır. Ayrıca dürtüş vaziyetine getirmek ne zaman ve ne de mekânen müsaittir.

Dürtüş yapanın alacağı siperde hasmın tūfenge verdirdiği şekle göre kısa yoldan olmalıdır.

43 – Serbest Mübarezede Tavr ve Hareket

Gaye itibariyle hasmı çabuk mağlup etmek; ya arkadaşına muavenet, birkaç mübariz üstüne hücum etmiş ise birer birer hepsinin hakkından gelmek üzere mümkün mertebe karşısındakini bertaraf etmek hissi bütün efal ve harekata hâkim olmalıdır. Mübareze yekdiğerini müteakip isabet edecek iki üç dürtüşle hitam bulur.

Tavır harekette gaye: sürat, kuvvet, hile ve maharettir. Serbest mübarezede ihraz-ı galibiyet için icabında muayyen olan harekâtın noktası noktasına riayet matlup değildir. Mamafih: serbest mübareze hiçbir vakit plansız mudarebeye müncer olmamalıdır.

Mübarizler muayyen bir mübareze hattı üzerinde: muayyen bir mesafede bulunmaya mecbur değildir. Serbest mübarezede vücut kamilen hedef ise de dürtüşlerin şiddeti bazı bireler(?) ika edecek cihetle; beden kısmı göğüslük veya atlı bulunması daha müsait bulunduğundan dürtüşler yalnız beden kısmına tahsis olunmalıdır.

Mübarezede silahın aşağı, yukarı, sağa ve sola olan hareketi tahdit edildiği nispette – maksadı temin edebilecek kadar hareketi – gerek taarruz ve gerekse müdafaa kolaylaşır.

Mesela: bir dürtüşü def için sağa sevk olunan tüfenk omuz hattını bir karıştan ziyade tecavüz eder ise; eski mevkiye veyahut mukabil dürtüş hazırlığını yapabilmek için fazla bir zaman, fazla bir kuvvet sarf edilmiş olur.

Serbest Mübarezenin Tarz-ı İcrası

Hücumun suret-i icrası esas tutulur. Mübarizin 50 metreden karşılaştırılır. “Başla!” ihbarı üzerine hücum için silah indirilmiş bir vaziyette yekdiğeri takarrüp ederler. 10:15 hatve kalınca süngü davranılır. Mübareze artık buradan itibaren başlar.

Bu esnada tavr-ı hareket: süngü davran vaziyetiyle mıntıka-ı mehlekeye girilir. Teyakkuz başlamalı, daha uzakta iken hasmın her bir hareketine dikkat ederek silahı tutuşundan, yürüyüşünden; ilam-ı vechiyesinden iktidarını keşfetmeye, takdire çalışmalı. Bu suret-i hareket hasmın iğfalatına meydan vermez. Muallim mübarezeyi tatil etmek ister ise, “Dur!” emrini verir. Bu emri müteakip vaziyet alınır. Her isabet eden dürtüşü müteakip “Dur!” emri verilerek isabetleri hesap edilmelidir.

Tekrar başlatmak için yine “Başla!” ihbarı verilir. Başlamak emri verildikten sonra; mübarizin hemen muhasım olurlar. Tereddüt gösterenler mağlup ad olunurlar. Mübarezede daima dizleri yekdiğeriyle tebdil etmeli. Çünkü: halat-ı mübarezeye ancak bu suretle öğrenmiş olurlar.

Mübareze olan şekli olarak düz bir zeminde talim olunmalıdır. Bilahare tatbikî kısmı tedricen düz olmayan arızalı, kesik(?), sürülmüş arazide alçakta, yüksekte; tedricen teçhizat-ı seferiye ile; uzun ve meşakkatli yürüyüşlerden; saatlerce endahlardan sonra koşarak uzak mesafelerden hareketle yapılmalıdır.

Bundan sonra iki üçü hasma karşı mübareze talimleri icra olunur.

Birden Ziyade Hasma Karşı Mübareze

Kemal-i cesaretle birisine taarruz; diğerini yalnız, tehdit etmek, tebeyyün edecek hallerine göre zayıftan korkmayarak; maharetlisini evvelce haklamak ciheti gözetilmelidir.

Her ikisi kuvvet ve maharette denk iseler; her ikisine karşı bir müddet saldırcı bir müdafaa ihtiyar edilmeli. Fırsat zuhurunda kemal-i cesaretle birisinin üstüne atılmalıdır.

Bir Süvariye Karşı Piyadenin Süngü Mübarezesi

Süvarilerin hücumlarındaki şiddet-i vusulet bir suretle bertaraf edildikten sonra asıl mübareze başlar.

Süvari bu mübarezede hem alt carihasından ve hem de hayvanından istifade eder, süvarinin zayıf ciheti soludur “Solunu veren süvari mağlup ad olunur” çünkü: o tarafa ancak bir dürtüş yapabilir, ve namüsait, binaenaleyh piyadeye tevcihe hareket eden süvari kendi istifadesi nokta-i nazarından elbet soluna vermemeğe sarf-ı gayret eder, demek ki mübareze ekseriyetle sağ tarafta vukuu bulacaktır süvari alt carihasından kılınçla: sağa aşağı bir vuruş ve dürtüş yapar, bunun için bir baş siperi ile; dürtüşe karşı bir siperin talimi icap eder.

Baş siperi: şekilde görüldüğü üzere iki kolu gergin olarak süngü davran vaziyetinden başı setr edecek vecihle yukarı uzatılır.

İhtar: sol el parmakları geriye bükülerek tüfenk baş ve şehadet parmakları arasında kalmalıdır. Yani avuç içinde bulunur.

Siperden sonra piyadenin dürtüşü: kılıncın üstünden süvarinin göğsüne kılıncın altından karnına dürtüş yapılır.

Mübareze civarının müteharrik ve yahut dururken icrasına göre hatt-ı hareket ikidir.

Dururken icrası halinde ve kılıncın üstünden dürtüş: tüfeng kılıncın üstüne geçmek için seri soldan bir çarh hareketiyle fakat teması kaybetmemek şartıyla; kılıncı aşağı incek surette dürtüş yapılır.

Süvarinin buna karşı siperi: namlusunun sırtı ile piyadenin tüfengini sola yukarıya iter. Bu harekette gösteriş şayan-ı tavsiyedir.

Kılıncın altından karna dürtüş: tüfenk daha müsait gider. Yine aynı hareketle sola aşağı bir çarhla tüfenk kurtararak dürtüş sevk olunur.

Süvari buna karşı namlusunun gergin tarafıyla tufengi aşığı sağı iter.

Hayvanın hareketiyle mübarede: dürtüş yapabilmek için sağı geriye dönüp süvarinin sağı gerisinden dürtüşü yetiştirmek icap eder.

İhtar: piyade kılınçla mücehhez bir süvariye karşı taarruzda hiç tereddüt göstermemelidir. Muhafaza-ı mümküniye ile galibiyet pek katidir. Çünkü: tufeng kılınçtan uzundur. Uzaktan tesir yapar. Hayvan ekseriyetle süvarinin emrine muti değildir. Gerek kendi süvarisinin savurduğu kılınçtan; gerekse piyadenin o esnada tufenkle sırası düştükçe hayvana yapacağı dürtüşten kaçmağı bu ecelden süvarinin sağını hatta gerilerini almak kolaylaşır. Zaten ilk hücumda geçici bir darbeden sonra; zararlı darbe nadirdir.

Süvarinin göğse dürtüşü – darbeden daha müessirdir. Zira: gösteriş icrası halinde; piyadenin mail bulundurduğu tufengiyle siperi tamamen almada müşkülât vardır. Dürtüşe karşı siper şekilde görüldüğü üzere amuda karib bir vaziyetle mail olarak vücudun ortası ilerisinde bulunur.

Kılınç dürtüşüne karşı siperlerde vücudu geri almak suretiyle tufenge muavenet edilmelidir. Dürtüşün gelişine nazaran yüksek siper; ve yahut yüksek dış siper alınmalıdır, siperin hitamında tufengin aldığı şekil ahirden kısaca sevk edilmelidir.

Mızraklı Bir Süvariye Karşı Süngü Mübarezesi

Mızrak dürtüşüne çabuk siper almak icap eder. Biraz mühlikdir. Tesiri hayvandan alınan süratle mütenasiptir. Onun için mümkün mertebe kapanmış mesafeyi açtırmamaya bu suretle mahdud bir daire dahilinde; mızrak istimaline süvariye mecbur etmeğı sa'y ve gayret olunmalıdır. İcap ettikçe hayvanın arkasından koşmalıdır.

Mızrak dürtüşüne siper: kılının aşığı dürtüşüne mahsus siperdir. Fazla olarak itidali muhafaza suretiyle hayvanın takarrübünü beklemelidir tehlike anında bir yana sıçrayış ile tufengi istimal şayan-ı tavsiyedir.

Serbest mübareze talimlerinde yetişemeyenler, harekâtı maksada gayr-i muvafık olarak yapanlara; çokça talimleri tekrar ettirmek icap eder. Kabiliyetsizlik isnat edilmemelidir.

41 - Serbest Mübareze Hakkında Bazı Vesaya

elif – mübareze başlama emri verildikten sonra; hasma takarrüp için koşar veya yürürken herhangi bir sebepten olursa olsun, hasmın mübarezeye hazırlanamadığını görürse vaziyet almaksızın süngü davran vaziyetinde hasmın üzerine atılmalıdır.

be – hasım adi “doğru” bir dürtüşle isabet edecek açık gösterirse; vuruş ve gösterişe tabiidir ki: ihtiyaç mes etmez. Yalnız mümkün mertebe süratle doğru dürtüş yapılmalıdır.

te – mübariz hasmına iki el dürtüş yapılacağını kestirse; bir el ile değil iki el ile dürtüş yapmalıdır. Bu kestirme husus-ı mesafeye tabidir. Mesafe kısa olmalı. Silahlar adeta süngü uçlarıyla değil daha aşağıdan çatışmış olması icap eder. Eğer hasım müteredit ve korkak olursa yakın mesafeden muvaffakiyetli yapılır.

se – mahir bir hasma karşı gösterişli dürtüşler istimali icap eder.

Çünkü: sürat dolayısıyla açık vermemekle beraber doğru dürtüşlere siper alır.

ce – gösterişlerle de iğfal olunamayan hasım hiç açık vermez. Bu gibi zamanlarda mütearrız vuruş istimal etmelidir. “Zorla tufenge dayanmak, çarpmak”

ha – maharetli bir hasma karşı bazan vuruş ve gösterişler dahi fayda vermez. Bu gibi halatta müdafaa ihtiyar olunur. Kasten bir açık gösterilir. Hasım oraya bir dürtüş yapar. Müdafî seri bir siperle mukabil bir dürtüş yapmalıdır.

Yine aynı kıymette bir mübarize karşı; müdafaa ihtiyar ile vuruş icrasına müsait bir şekilde tüfenk tutulur. Hasım vuruş icra ederken tüfenk kurtararak yapılan dürtüş muvaffakiyetlidir.

de – mübariz hasımının taarruzatını dürtüşle veya siperle def' edemeyecek bir halde kalırsa – ki kesretli talim edilmelidir – siper almakla beraber gövdeyi dahi iştirak ettirerek geriye meyil ettirmek.

Bu da kifayet etmeyecek ise; sıçrayarak geriye veya yanlara hareket etmek icap eder. Müdafaa her halde müteaddî olmalı. Süratle taarruz lazımdır.

şın – hasım körü körüne mübarizin üzerine koşmakla atlıyorsa; seri hatvelerle geriye koşmalı. Bu hal mütearrızın cesaretini arttırır. İttihaz-ı tedabirde gevşekliği mûcep olur. Bu esnada bir yana sıçrama ile dürtüş yapılmalıdır.

kaf – mübariz yaptığı bir dürtüşü isabet ettirmeyerek mukabil bir dürtüşe siper alamayacağını kestirirse. Dürtüşün akabinde dipçik yukarı femi aşağıda olarak geriye sıçrayıp, mesafenin açılmasından istifade ederek teshil-i harekata muvafık olur.

Süngü Mübarezesinin Talim ve Terbiyesinde Program

Haftada Üç Gün Olmak Üzere Müretteptir.

Mübareze Hazırlık Talimleri

Münferinden ve Silahsız Harekât

Birinci Gün

- Mübareze vaziyeti [kumanda: sayı ile mübareze vaziyeti – al! Bir!.. iki!.. üç!..
Toplan! Bir!.. İki!..]

İkinci Gün

- Aynı hareketin tekrarı [sayıyı ikiye tenzil kabiliyet nazar-ı dikkate alınarak yapılabilir] adım harekâtından: ileri yürüyüş: geri yürüyüş [muallimin geriye yürüyüşü acemi neferinin ileri yürüyüşü; sayılır. İlk gün aradaki sağ ayağın önündeki sola yağın hizasına kadar getirilmesi fakat ökçeleri çarpıtmak suretiyle, şekil ve vaziyeti tebdil edebilmeksizin olmalıdır. Geriye yürüyüş aynı şerait dahilinde]

Üçüncü Gün

- Mübareze vaziyetinden maksat olan esaslı harekât tekerrür ettikçe sayısız vaziyet alma; ve toplanmak yaptırılır.
- İleri, geri yürüyüş: müteennî olmak üzere hatve dolu tezyit edilerek yaptırılır.
- Vücudu ileri meyil ettirmek [kumanda: muallimin yaptığı gibi yapmaktır. Arkadaki ayağın gergin olması, ayağın yerden kalkmaması icap eder.
- Hamle etmek [kumanda: muallimin yapmakla beraber – bir kumandasında hamle etmek; ikide toplanmak muvafıktır.
- Arkadaki sağ ayağın tamamen gergin olması sol ayağın biraz uzunca olarak ileriye vaz'ı, vücudun mümkün mertebe ileriye devrilmesi lazımdır.]

Dördüncü Gün

- Mübareze vaziyetinin yürürken ahzi; sürat ve intizam ile tekrarı.
- İleri geri yürüyüş tesri olunmalı büyücek adımlarla, küçük seri adımlar talim edilmelidir.
- Yanlara yürüyüş [aynı şart dahilinde.]

Münferiden Silahlı Harekât – Tahta Tüfengle

Beşinci Gün

- Evvelki harekâtın tekrarı
- Silahlı vaziyet [kumanda: sayı ile süngü davran – bir..! iki! Rahat – Dur!]

- İhtar: sağ elin göbek hizasına kadar gelmek şartıyla tüfengin ileride bulunması, tüfenk feminin sol omuzu bir karış kadar solda tecavüz etmesi keyfiyeti calib-i dikkatdir.

Altıncı Gün

- Evvelki hareketin tekrarı [yürüyüşlerde gaye olan seri koşmalar vücudun şekli tebdil edilmeksizin icrasıyla beraber; en seri bir koşmadan sonra tevakkuf edebilmek, yanlara yürüyüş bir sıçrama halini iktisap etmelidir]
- Silahlı vaziyet [gayet tabii olarak yaptırılır]
- Dipçik harekâtı [her iki elin sıkıca kavraması, sol elin sabit kalması keyfiyeti]

Yedinci Gün

- Dürtüşün tarif ve icrası [kumanda: sayı ile dürtüş – Bir! İki! Üç!] bir gün evvelki hareketin tekrarı

Sekizinci Gün

- Dürtüşün; dürtüş toplarına icrası [dürtüşün ikinci hareketinde kolun tamamen uzanmış; ve omuz başının dahil olmuş olmasına vücudu iştirak ettirmemesine dürtüşün akabinde hasmın kuvvetli bir siperi ile tüfenk sola savrulacağından; buna mukavemet için sağ el bilek mafsalından sağa yukarı kırılarak siperine ve sol omuz karşısında yakalanmasına dikkat]

Dokuzuncu Gün

- Dürtüşün vücudu ileriye meyil ettirerek, ve hamle ederek icrası

Onuncu Gün

- Dürtüşün adım hareketiyle beraber icrası. Yüksek siper [kumanda: sayı ile yüksek siper – bir! İki! Súngü davran!]

On Birinci Gün

- Dürtüşün adım hareketiyle tesrii
- Yüksek siper sayı ile devam olunacak

On İkinci Gün

- Sayı terk olunarak emin şiddetli, maharetli yüksek siperin icrası

- Evvelki hareketin tekrarı
- Alçak siper [kumanda: sayı ile alçak siper – bir! İki! Davran!]

On Üçüncü Gün

- Alçak siper
- Evvelki hareketin tekrarı

On Dördüncü Gün

- Siperlerin sıhhatle ve süratle adım hareketiyle icrasına devam
- Gövdeyi geriye meyil ettirerek siper almak

On Beşinci Gün

- Yüksek dış siper [kumanda: sayı ile yüksek dış siper – bir! İki! Söğü davran!]
- Evvelki hareketin tekrarı

On Altıncı Gün

- Hakiki mübareze tufengi ile dürtüş ve siperler talim edilir.

On Yedinci Gün

- Dürtüşler, siperler; ileri, geri, yana adım hareketiyle icrasıyla vücudu ileriye, geriye meyil ettirerek sıçrama hareketin icrası

Dizinin Talim ve Terbiyesi

On Sekizinci Gün

- Kısa ve sabit bir mesafe dahilinde dürtüş ve siperlerin mürettep bir surette icrası.

On Dokuzuncu Gün

- Dürtüş ve siperlerin yine aynı tertip dahilinde icrasıyla beraber siperleri müteakip mukabil dürtüş

Yirminci Gün

- Adım hareketinin mezci ile yine aynı tertip üzerine evvelki dersin tekrarı.

21, 22, 23, 24, 25

Dürtüş ve siperlerin, vücudun sevk ve idaresi hususu tetkik edilerek mübareze devam eder.

Efradın göstereceği derece-i iktidar ile programdan inhiraf ve harekâtı daha evvelki günlere almak mümkündür. Hatta siper ve dürtüşlerde maharet kaffe-i istihsalinden sonra serbest mübareze kılıklı mübarezeye müsaade ile; tabî bir mübarezenin gayesi hakkında bir fikr-i mahsusa gördükten sonra yine kaiden tedrice riayetle mümareseye devam olunur.

Serbest Mübareze

1. gün	Gösterişler icrasıyla mübareze
2. gün	Vuruşlar icrasıyla mübareze
3. gün	Her ikisinin mezci ile mübareze
4	Gösteriş vuruşlarla mukabil dürtüşler
5	
6	
7	
8	
9	
10	Serbest mübareze vesayası ile hakiki mübarezat
11	
12	
13	
14	
15	
16	Hatalı olanlarla; yetişmeyenlere noksanları ikmal ettirilir. Serbest mübareze devam
17	
18	
19	
20	
21	
22	Teçhizat-1 seferiye ile, arazi üzerinde (mevani dahilinde) serbest mübareze
23	

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : YAKAR, Mustafa Haki
Uyruğu : T.C.

Eğitim

Derece

Üniversite ve Bölüm

Mezuniyet tarihi

Lisans

İstanbul Üniversitesi, Tarih

01.06.2018

Yabancı Dil

İngilizce

